

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΒΛΙΓΙΑ ΤΣΕΛΕΜΠΗΝ

«Θρακικὴ» 10
7.1.1941
v 5-54

[Εἰς προηγουμένους τόμους τῶν «Θρακικῶν» (Δ' Σ. 113—128, Ε' Σ. 179—217, Ζ' Σ. 153—176, Θ' Σ. 23—36) ἐδημοσιεύθησαν μεταφράσεις ἐκ τοῦ ταξιδίου τοῦ Ἑβλιγιά Τσελεμπή εἰς τὴν Θράκην κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Α. Σπαθάρη. Ἦδη κατὰ μετάφρασιν τῶν κ. Β. Πετράκη καὶ Μ. Σαραντιῆ ἐκ τοῦ Γ' τόμου Σ. 423—478 δημοσιεύομεν τὴν περιγραφὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως.]

Χαρμὰν Καλεσί (Φρούριον τοῦ ἁλωνιοῦ) ἦτοι Διοίκησις Τζερμάν. Ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Σουρμενέ νιού τοῦ βασιλέως Ἀδριανοῦ. Ἐξ ἐκείνου χυδαῖσι ὀνομάζουσι (τοῦτο) Τζερμάν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαζή Χουδαβενδικιάρ τῷ 768 ἐκυριεύθη διὰ τοῦ ἐκ τῶν μεγιστάνων (βεζυρῶν) Τημουρτάς πασᾶ ἀπὸ τοὺς Ρωμηούς. Σήμερον εἶνε ἔδρα διοικητοῦ εἰς τὴν Ρούμελη. Ἐνίοτε ὁ στρατὸς τῆς διοικήσεως ταύτης χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν φρούρησιν τῆς ἐπαρχίας (βίλαετ) Ὀζοῦ. Τὸ φρούριον αὐτῆς λιθόκτιστον καὶ σχεδὸν τετράγωνον κεῖται ἐπὶ λόφου κειμένου ἔναντι τοῦ Ἑβρου (Μαρίτσα) ποταμοῦ. Ἐπειδὴ εἶνε μεσόγειον στερεῖται τῶν ἀναγκαίων σημεῖα δέ τινα τῶν τειχῶν εἶνε ἐρειπωμένα. Εἶνε ὑποδιοίκησις (καζᾶς) ἑκατὸν πεντήκοντα ἄσπρων. Εἰς τὸν ἱεροδικαστὴν (καδὴ) δίδονται ἐτησίως πέντε πούγγιά. Ἔχει πολλοὺς προὔχοντας καὶ προεστῶτας. Εἶνε ἔδρα διοικητοῦ σπαχίδων. Ἔχει ἀρχηγὸν συντάγματος Γενιτάρων, λοχαγόν, σεργάτην, λογιστήν, εἰσπράκτορα φόρων, ὕδρονόμον, ἱεροδικαστὴν (ναίπην) καὶ κεχαγιάν (ἐπιστάτην). Ἡ πόλις περιβαλλομένη ἀπὸ ἀμπέλους καὶ κήπους καὶ κειμένη εἰς ὁμαλὸν καὶ εὐρὺν χῶρον ἔχει ὀκτὼ συνοικίας μὲ ὀκτακοσίας κεραμοσκεπεῖς οἰκίας τῶν ὁποίων αἱ προσόψεις βλέπουν πρὸς τὴν βορείαν πεδιάδα. Ἔχει ἀρκετὸν ἀριθμὸν τεμενῶν, προσευχητηρίων (μεσδζήτ) καὶ καταστημάτων. Προσέτι δὲ πολλὰ νηπαιγωγεῖα. Ἐντεῦθεν ἀφοῦ καὶ πάλιν ἐπεσκέφθημεν τὸν τάφον (τεκε) τοῦ Χαμζά-Μπαμπά, ὅστις κεῖται εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἑβρου ποταμοῦ ὄχθην, ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἐπανήλθομεν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον τῆς Ἀδριανουπόλεως.

**Ποικίλη λεπτομερὴς περιγραφὴ τῆς ὥραιας
πόλεως τοῦ Ἀδριανοῦ.**

Ἐδῶ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Σολομῶντος ἐκατοίκησεν ὁ ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Μισραΐμ ἡγεμὼν Μποχρώ. Ἀκολουθῶς ἀνέπτυξεν αὐτὴν ἡ Μακεδονία κόρη τῆς Ἑλένης τῆς θεμελιωσάσης τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰησοῦ βασιλεὺς τις ὀνόματι Ἀδριανὸς (Ἐδρόνα) ἔκτισε φρούριον καὶ ἔδωκε (εἰς αὐτὸ) τὸ ὄνομά του. Κατόπιν περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων καὶ Σέρβων, καὶ τέλος εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἑρζεγοβινίων. Καὶ οὕτω ἐπὶ τοσοῦτον προήχθη αὕτη ὥστε μόλις ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ἦτο δυνατόν νὰ τὴν περιτριγυρίσῃ τις. Βραδύτερον οἱ Σέρβοι νικήσαντες τοὺς Ρωμηοὺς ἐκυρίευσαν τὰ ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινέως εὐρισκόμενα τετραπλᾶ τεῖχη, ἀπὸ τοῦ φρουρίου τῆς Σηλυβρίας μέχρι τοῦ παρὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν κειμένου φρουρίου τοῦ Δέρκων καὶ οὕτω κατέστρεψαν τελείως τὰ ὥραια ἐκεῖνα τεῖχη. Ἀφ’ οὗ δὲ παρέλαβον ἀναρίθμητα λάφυρα ἐπανῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσάν των Σόφιαν. Ἀλλὰ ὁ Ρωμηὸς βασιλεὺς Φιλικόσογλον εὐρὺν μέγαλ’ ἠθσαυρὸν δι’ αὐτοῦ, εἰς πείσμα τῶν ἐχθρῶν κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν καὶ κατέστησε τὴν Ἀδριανούπολιν τόσον εὐδαίμονα ὥστε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐγένετο πανταχοῦ ὀνομαστόν. Καὶ διὰ νὰ μὴ καταστραφῇ ἐκ νέου ἡ πόλις παρὰ χριστιανῶν, κατόπιν ὁμοφώνου γνώμης αὐτῶν, ἀφιέρωσε τὴν πόλιν ταύτην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὅπου ἔστελλον κατ’ ἔτος ἐπὶ ἑκατομύρια χρυσοῦ. Τοιοῦτοτρόπως οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐποφθαλμιᾷ τὴν πόλιν καὶ τόσον ἠὺδαιμόνησεν ὥστε ἐγένετο ἐπίγειος παράδεισος, καθὼς εἶνε αἱ πόλεις τῆς Οὐγγαρίας Κησὲ καὶ Βιτσεβισερεμ. Ἀλλὰ, ὁ μὲν ἄνθρωπος λαμβάνει τὰ μέτρα του, πλὴν ὁ Θεὸς κρίνει τὴν τύχην¹⁾. Ὁ θεμελιωτὴς δὲν εἶχε γνῶσιν τῆς σοφίας τοῦ παντοκράτορος. Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς οἰκογενείας τῶν Ὁσμανῶν οἱ σοφοὶ τῆς Ρούμελης, οἱ ἐρμηνευταὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς διδασκαλίας τῶν ἐν γένει ἐξηγοῦντες τὸ ἐδάφιον τοῦ Κορανίου «Ἡ νίκη ἐπὶ τῶν Ρωμηῶν θὰ τελειωθῇ εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀδριανοῦ» ἔλεγον ὅτι τοῦτο προτρέπει τοὺς πιστοὺς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Μωάμεθ νὰ κυριεύσουν τὴν ἐν τῇ Ρούμελῃ Ἀδριανούπολιν. Οἱ ὁσμανλῆδες προσποιούμενοι τὸν φίλον ἔστελλον εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἄλλων πόλεων πρέσβεις καὶ δι’ αὐτῶν ἐλάμβανον γνῶσιν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων αὐτῶν, τῶν ὁδῶν καὶ συγκοινωνιῶν των. Ὁ σουλτᾶνος Ὁρχὰν γαζῆς, ἀφ’ οὗ ἔσωσε τὴν Προῦσαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων Ρωμηῶν προσεπάθησε νὰ κυ-

1) Ὅπως ἡ καθ’ ἡμᾶς παροιμία. Ἀλλὰ μὲν βούλει ἀνθρώπων ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει. Σ. Μ.

ριεύση και τὴν Ἀδριανούπολιν. Οὗτος ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ τὴν Ἀδριανούπολιν δευτέραν πρωτεύουσαν προσευχήθῃ αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ χατζῆ Μπεκτὰς-Βελῆ και ἔψαλαν δοξολογίαν νίκης πρὸς τὸν Μωάμεθ. Ὁ χατζῆ Μπεκτὰς-Βελῆ μὲ τοὺς τριακοσίους πτωχοὺς του (δπαδούς) και ἐκ τῶν ἐβδομήκοντα μουσουλμάνων στρατιωτῶν οἱ γαζίδες Ἐτζή-Γιακούπ, Χαλὰ-δεδὲ, Γιαλαβάτς-δεδὲ, Καρὰ Μουρσάλ, Καρὰ Κοτζά, Καρὰ Χότζα, Καρὰ Ὁρὲν ἐκκινήσαντες ἐκ τῆς Ἀρτάκης μὲ λέμβους και σχεδίας διεπεραιώθησαν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν παραλίαν, ἀφοῦ ἀνεφώνησαν τὸ «πίσμι-λλάχ» (ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ) και μετὰ νυκτερινὰς ἐφόδους ἐκυρίευσαν πρῶτον τὸ φρούριον Ὑψαλα και ἐκεῖ ἐτέλεσαν τὴν πρώτην τῆς Παρασκευῆς των προσευχήν.

Ἡ ὀνομασία Ὑψαλα εἶνε παραφθορὰ ἀπὸ τοῦ ἱλκ-σαλὰ (πρώτη προσευχή). Εἶνε τὸ πρῶτον φρούριον τὸ κατακτηθὲν παρὰ τοῦ Σουλεϊμὰν σάχ, υἱοῦ τοῦ Ὁρχὰν γαζῆ. Ἐν συντομίᾳ ὁ μουσουλμανικὸς στρατὸς κατακτήσας ἐντὸς ἑπτὰ ἔτων ἐβδομήκοντα πόλεις και φρούρια ἰσχυρὰ ἀπέδειξεν τὴν μαχητικότητά του εἰς φίλους και ἐχθρούς. Τέλος ὁ Σουλεϊμὰν σάχ ἀπολύσας ἱέρακα κατὰ γερανοῦ και τρέχων ἔφιππος διὰ νὰ λάβῃ τὸ θήραμα ὅταν κατέπεσε και μετέστη πρὸς Κύριον (ἀπέθανε) ὅλοι οἱ ἄπιστοι ἐπανηγύρισαν βάψαντες κόκκινα αἰγὰ, ἐνῶ ὁ μουσουλμανικὸς στρατὸς ἐπένθει. Κατόπιν τούτου ὁ γαζῆ Μουράτ βέης ἐνήργει νυκτερινὰς ἐφόδους και λεηλασίας ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως και οἱ ἄπιστοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἐκάστοτε δὲ αὐτὸς και οἱ ἄλλοι αὐτῶν ἄνδρες ἐπέστρεφον σφοῖ εἰς Ὑψαλα ἀποκομίζοντας πλούσια λάφυρα.

Μόλις δὲ ἔγινεν Σουλτάνος ὑπὸ τὸ ὄνομα γαζῆ Μουράτ ὁ πρῶτος, ἔθεσεν ὡς σκοπὸν τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως και καταβαλὼν πᾶσαν προσπάθειαν (ζωσθεῖς ἐξ ἑπτὰ σημείων τὴν σπάθην τῆς προσπαθείας) συνήθροισεν ἀπὸ Τατάρους και σώφρονας Ρωμηοὺς ἑκατὸν ἐβδομήκοντα χιλιάδας στρατῶν και ἐπολιόρκησε τὸ φρούριον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων περάτων τῆς γῆς ἐρχομένους πρὸς βοήθειαν (τῶν πολιορκουμένων) ἐπέρασεν ἐν στόματι μαχαίρας. Τοὺς δὲ ἐντὸς τοῦ φρουρίου εὐρισκομένους ἀπίστους ἐξηνάγκασε νὰ εἴπωσι : "Ἐλεος! Ἐλεος! ὦ ἐκλεκτὲ στρατὲ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὁσμάν. Ἐν τέλει κατέκτησε τὸ φρούριον διὰ τῆς βίας. Ἐξ αὐτῶν πλεῖστοι ὅσοι κατέφυγον εἰς Κωνσταντινούπολιν δοξάζοντες τὸν Θεόν. Τὸ φρούριον τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐκυρίευσεν αὐτοπροσώπως ὁ γαζῆ Χουδαβενδικιάρ τῷ 763. Ἐνῶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκυριεύθη τῷ 857. Εἴθε ὁ ὕψιστος νὰ διατηρήσῃ εἰς τοὺς αἰῶνας τὴν Ἀδριανούπολιν τὴν δευτέραν αὐτὴν πρωτεύουσαν και τὰς ἄλλας πόλεις εἰς χεῖρας τῶν Ὁσμανλίδων. Ἀμήν.

Κατάστασις τῆς Ἀδριανουπόλεως, δευτέρως πρωτευούσης.

Λέγουσιν ὅτι ἔδω εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο ἡ δευτέρα πρωτεύουσα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Εἶνε ἡ θύρα πρὸς τὴν χώραν τῶν Γερμανῶν καὶ τῆς Κόκκινης Μηλιᾶς. Ἡ Ἀδριανούπολις εἶνε ἡ κλεῖς ἐκείνων τῶν χωρῶν. Ἀλλὰ πρὸς τὸ μέρος τῶν Ὀσμανιδῶν αἱ πύλαι αὐτῆς εἶνε ἀνοικταί. Ἐφ' ὅσον εἰς χεῖρας τῶν Ὀσμανιδῶν εὐρίσκονται χώραι μὲ στρατοὺς νικηφόρους καὶ μεγαλειώδεις, ὡς τὸ Βιδίνιον, Βελιγράδιον καὶ ἡ Ἀδριανούπολις, πρῶτα ὁ Θεός, θ' ἀξιόση τοὺς Ὀσμανλίδες νὰ κυριεύσουν καὶ ἄλλας χώρας.

Χαρακτηριστικὰ τοῦ φρουρίου τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Τὸ ἔδαφος τοῦ φρουρίου εὐρίσκεται μεταξὺ ἑπτὰ λόφων καὶ ἐπὶ εὐρείας πεδιάδος. Ἐν πρώτοις ἐκεῖ ὅπου τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον (Ἑσκησεράι) ὀνομάζεται Τσουλοῦ-μπαῖρ. Ὁ δεύτερος λέγεται Μουράτ βέη μπαϊρί. Ὁ τρίτος Γιασῆ μπαῖρ. Ὁ τέταρτος Χασηρλήκ μπαῖρί. Ὁ πέμπτος ὅστις εὐρίσκεται πλησίον τοῦ τεκῆ Καδιρῆ λέγεται Κουροῦ μπαῖρί. Ὁ ἕκτος ὁ πλησίον τῆς Αἰσῆ καδὶν λέγεται Σιρκετζῆ Σουλτάν μπαῖρί. Ὁ ἑβδομος εἶνε γνωστὸς ὡς Κημπήκ μπαῖροί. Ἐκαστὸς ἐκ τῶν ἑπτὰ λόφων εἶνε ὑψηλὸς ὡς μικρὸν βουνόν, εὐάερος καὶ λίαν ἀρωματώδης. Ἡ μεταξὺ τῶν ἑπτὰ τούτων λόφων ἀκμάζουσα Ἀδριανούπολις φαίνεται λικνιζομένη ὡς θάλασσα κυματώδης μὲ κήπους καὶ ροδῶνας. Ἐχει δὲ περίμετρον πέντε παρασάγγας. Τὸ φρούριον ὅμως δὲν εἶνε τόσον εὐρύχωρον.

Θεμελίωσις τοῦ Φρουρίου τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ὧς ἄνω μνησθέντος μεγάλου φρουρίου τοῦ ἔχοντος περίμετρον πέντε παρασάγγας εὐρίσκεται τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως Ἀδριανοῦ. Ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ φρουρίου ἡ δυτικὴ εἶνε ἐκτισμένη μὲ λίθους τεχνικῶς καὶ καλῶς προσηρμοσμένους καὶ στολισμένη μὲ ἀνάγλυφα ἐν εἵδει μαργαριτῶν καὶ μιᾶς σειρᾶς πλίνθων. Τὰ θεμέλια αὐτοῦ εἰσχωροῦσιν εἰς βάθος μέχρι δέκα πήχεων. Πέριξ αὐτοῦ ὑπάρχουσι 160 μικραὶ καὶ μεγάλαι ἑξοχαὶ ἐν εἵδει προμαχόνων. Εἰς τὰς τέσσαρας δὲ γωνίας αὐτοῦ ὑπάρχουσι πύργοι ἰσχυρότατοι καὶ ἀπότομοι. Ἐν πρώτοις εἰς τὴν γωνίαν τὴν λεγομένην Ἀγάτς-παζαρί καὶ ἐντὸς τοῦ Καπλῆ-κουλῆ τοῦ ἐστραμμένου πρὸς βορρὰν εὐρίσκεται πυριτιδαποθήκη τῆς ὁποίας ἡ ὑψηλότερα κορυφὴ εἶνε ἐστεγασμένη μὲ ξύλα. Διὸ καὶ ὀνομάσθη Καπλῆ-κουλέ. Πρὸς νότον καὶ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ εὐρίσκεται ὁ πύργος Μανιάς στερεὸς καὶ ἀγέρωχος. Εἰς ἄλλην γωνίαν εὐρίσκεται ὁ

πύργος Τεβκηφχανέ (κρατηρήτιον). Ὁ πύργος τοῦ κρατητηρίου ὅστις εὐρίσκειται ἐπίσης παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἐβρου ἐστραμμένος πρὸς νότον καὶ ὅπου κρατοῦνται χρεοφειλέται, φονεῖς, λησταὶ καὶ οἱ εἰς θάνατον καταδικασμένοι εἶνε παμπάλαιος ὥσάν νά ἔχη μείνῃ ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Νῶε. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει χρονολογία τῆς ἐπισκευῆς του γραμμένη λατινιστὶ ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως Ἀδριανοῦ. Εἰς τὴν τετάρτην γωνίαν καὶ πλησίον τοῦ τεμένους μὲ τοὺς τρεῖς ἐξώστας εὐρίσκεται ὁ πύργος Μακεδονίας. Οὗτος εἶνε ὑψηλότερος, μεγαλειότερος καὶ ἰσχυρότερος ὅλων τῶν ἄλλων. Ἡ ὅλη περιφέρεια τοῦ Φρουρίου ἔχει δώδεκα χιλιάδας ὀδοντωτὰ σώματα (ἐπάλξεις). Εἰς κάθε σῶμα ὑπάρχει καὶ ἀνὰ μία πολέμιστρα. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ὑπῆρχε πέριξ τοῦ φρουρίου καὶ τάφος βαθεῖα. Σήμερον φαίνονται τὰ ἴχνη αὐτῆς. Καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν πύργον Μανιάς μέχρι τοῦ πύργου Κρατητηρίου, ὡς λέγουσι, διέρρεον τὴν τάφρον οἱ ποταμοὶ Ἄρδας, Τούντζας καὶ Ἐβρος. Ἀλλὰ τὴν σήμερον δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη τούτων, διότι ὡς χώρα Ὀθωμανικὴ εἶνε ἀπηλλαγμένη παντὸς φόβου. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ ἐξ ἀβελτηρίας ἡ τάφος ἔχει γεμίσει μὲ ἀπορρίμματα, χόματα καὶ ἄμμοι, ἐκαλύφθη καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀνηγέρθησαν μαγαζεῖα, ἱμαρέτια καὶ διάφορα κτίρια, τὰ ὅποια οὕτω ἀπέκρυψαν τὰς δύο πλευρὰς τοῦ φρουρίου. Πλὴν ὅμως πρὸς τὴν θύραν τοῦ Τεβκηφχανέ καὶ πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀγάτς-παζαὶ οἱ τοῖχοι τῆς τάφρου ἔνθεν καὶ ἔνθεν διακρίνονται. Εἰς τὸν περιφερειακὸν τοῖχον του ὑπάρχουν ἐξ θύραι. Ἡ πρώτη πρὸς ἀνατολὰς λέγεται πύλη τοῦ Μπαλουκ-παζᾶ. Ἡ δευτέρα ἐπίσης πρὸς ἀνατολὰς Ἰγνετζηλέρ (τῶν βελονάδων) καπουσί. Ἡ τρίτη Ζηνδάν καπουσί. Ἡ τετάρτη Μανιάς καπουσί. (Αἱ δύο αὗται πύλαι ἀνοίγουσι πρὸς τὸν ποταμὸν Ἐβρον καὶ ὑδρεύονται). Ἡ πέμπτη πύλη λέγεται Μιχάλ-καπουσί ἢ καφεσλή καποῦ καὶ βλέπει πρὸς δυσμὰς. Ἡ ἕκτη ἡ ὁποία ἀνοίγει πρὸς βορρᾶν λέγεται Τόπ-καποῦ. Αἱ πύλαι αὗται εἶνε πολυσύχναστοι, δίφυλλοι καὶ σιδηραῖ. Αἱ λοιπαὶ εἶνε μονόφυλλοι καὶ δὲν εἶνε διπλαῖ καὶ τριπλαῖ ὡς εἶνε ἄλλων φρουρίων. Μόλα ταῦτα εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ φρουρίου ὑπάρχουν μικραὶ καὶ ἀφανεῖς θύραι. Π. χ. μέσα εἰς τὸ Ἀλή-πασᾶ τσαρσισί ὑπάρχει μιὰ μικρὴ κρυφὴ πόρτα. Ἡ περιφέρεια τοῦ φρουρίου εἶνε ἐξ χιλιάδες βήματα. Δὲν εἶνε τόσον μεγάλη ὅσον ἡ τοῦ φρουρίου Θεσσαλονίκης. Ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὑπάρχουν δεκατέσσαρες συνοικίαι. Πλησίον τοῦ μασωλείου Κιοκιουσκιουλέρ ὑπάρχουν τρεῖς μουσουλμανικαὶ συνοικίαι. Μία δὲ παρὰ τὸ Τόπ-καποῦ. Αἱ ὑπόλοιποι δέκα συνοικίαι, εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ κατοικοῦνται ἀπὸ Ρωμηοὺς καὶ ἀπὸ καπῆλους τοῦ Μπεκρῆ-Μουσταφᾶ. Κατὰ τὴν ἄλωσιν ἐτέθη ὡς ὅρος εἰρήνης ὅπως οἱ Ρωμηοὶ παραμείνουν ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ἐντὸς τοῦ φρουρίου δὲν ὑπάρχωσι ἄμπελοι καὶ κῆποι. Ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὑπάρχουν 360 δρόμοι κάθετοι καὶ παράλληλοι ἐστρωμένοι κατὰ τὸ παλαιὸν

σύστημα με μεγάλους λίθους. Τὴν πόλιν ταύτην περιβρέχουσι τρεῖς μεγάλοι ποταμοί.

Ἐπαινος τῶν τριῶν ποταμῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως

Πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀδριανουπόλεως ῥεεῖ ὁ ποταμὸς Τούντζα. Ἡ πηγὴ τοῦ εὐρίσκεται εἰς τὰ ὄρη Τουρμπᾶ-Κουτρὰν παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Καζανλίκ καὶ τῆς Νικοπόλεως. Πλησίον τῆς κομποπόλεως Καζανλίκ ὁ ποταμὸς οὗτος κατευθύνεται πρὸς νότον, ἐντὸς δὲ τῆς Ἀδριανουπόλεως περιβρέχει τὸ Χουγκιάρ-παγτεσι καὶ διερχόμενος τὴν γέφυραν τοῦ Σαρατσανὲ φθάνει εἰς τὴν γέφυραν Μιχάλ. Ὁ ποταμὸς Ἀρδα ῥοχεται ἀπὸ τὰ ὄρη τὰ εὐρισκόμενα πρὸς νότον τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐνώνεται μετὸν Τούντζα εἰς τὴν γέφυραν ταύτην. Ὁ ποταμὸς Ἐβρος ῥοχεται ἀπὸ τὰ ὄρη Σαμάκο, Κιοστέντζα καὶ Ἰχτιμὰν τὰ εὐρισκόμενα πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων κονακίων (σταθμῶν) ἀπ' αὐτήν. Καὶ ὁ ποταμὸς αὐτὸς εἰς τὴν γέφυραν Μιχάλ ἐνώνεται μετὸν Ἀρδαν καὶ Τούντζα καὶ γίνονται ὡς θάλασσα. Ὁ ποταμὸς Ἐβρος ἐλάχιστα ὀφελεῖ τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἀλλὰ τὰ νερά τῶν ποταμῶν Ἀρδα καὶ Τούντζα διαρρέοντα τὴν Ἀδριανούπολιν ποτίζουσι τοὺς κήπους καὶ ἀμπελῶνας αὐτῆς τοὺς εὐρισκομένους ἐπὶ ἐβδομηκοντα νησίδων καὶ μάλιστα τὸν βασιλικὸν κήπον (Χουγκιάρ) ὅστις ὁμοιάζει με παράδεισον. Οὕτω οἱ ποταμοὶ αὐτοὶ ζωογονοῦσι τὰ πάντα. Τὸ ὕδωρ τοῦ Τούντζα εἶνε γλυκὺ ὅπως τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς. Καὶ τὰ νερά τοῦ Ἀρδα εἶνε καθαρὰ καὶ χρήσιμα γιὰ τοὺς ροδῶνας καὶ τοὺς λαχανοκήπους. Ἀλλὰ δὲν εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν. Οἱ τρεῖς οὗτοι μεγάλοι ποταμοὶ οἱ ἐνούμενοι κάτωθι τῆς γεφύρας τοῦ Μιχάλ καὶ γενόμενοι ὡς θάλασσα πλημμυροῦσι καὶ καταστρέφουσι τοὺς πέριξ τῆς πόλεως κήπους κατὰ ἑκατοντάδας. Καθὼς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ διδάσκαλοι ἢ ἐπὶ τῆς πύλης Καφεσλή λατινικὴ ἐπιγραφὴ λέγει ὅτι ἡμέραν τινὰ οἱ τρεῖς οὗτοι μεγάλοι ποταμοὶ θὰ γίνωσι αἵτιοι τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Αἱ ἀρχαὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σουλτάν Σουλεϊμάν τοῦ νομοθέτου ἢ Ἀδριανούπολις ἦτο ἐκ τῶν νομαρχιῶν τῆς Ρούμελης. Ἐπειδὴ ὁμως ἦτο δευτέρα πρωτεύουσα δὲν ἐπαρκοῦσεν ἓνας ἄρχων. Αἱ διοικητικαί, πολιτικαὶ καὶ ποινικαὶ ὑποθέσεις ὑπῆγοντο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Μποσταντζήμπαση. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας Μποσταντζήμπασης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἦτο ὁ Κήρκ ἀγνίκ Κοτζᾶ Σινὰν Πασᾶ. (ὁ Σαρανταπόδαρος). Καὶ πράγματι ὅταν ἔφθασε εἰς τὴν νομαρχίαν αὐτὴν περιῆλθεν ὡς σαρανταπόδαρος καὶ ἐπά-

ταξε τοὺς κλέπτας, τοὺς ἀδικοπραγοῦντας, ὅπου καὶ ἂν ἦσαν καὶ εἰς κέρατον ἀκόμα τοῦ ἀτρεισμοῦ Κυρίως. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἡ Ἐπαρχία Ἀδριανουπόλεως εὐρίσκειτο εἰς πλήρη ἀσφάλειαν καὶ τάξιν. Εἶχε φρουρὰν ἐπακοσίων ἀνδρῶν. Δεύτερος ἀρχὼν εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μεβλεβίδων με πρόσοδον πεντακοσίων ἄσπρων, χορηγουμένην ἐκ μέρους τοῦ ἱεροῦ προφητικοῦ ταμείου. Ὁ ἱεροδικαστὴς οὗτος τῆς Ἀδριανουπόλεως προάγεται κατόπιν εἰς μολλᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἔχει 45 βοηθοὺς ἱεροδικαστὰς (ναῖπ) ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πέντε μόνον ἐδρεύουσιν ἐντὸς τῆς πόλεως οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τοὺς πέρας ναχιέδες. Ὁ μολλᾶς ἔχει ἐτησίαν πρόσοδον 40 χιλ. γροσίων. Ὡσαύτως καὶ ὁ Μποσταντζήμπασης ἔχει πρόσοδον 40 χιλ. γροσίων. Ἐκ τῶν ὑποτακτικῶν τοῦ Μολλᾶ ἕνας διορίζεται κατόπιν διατάγματος παρὰ τῷ Σουλτάνῳ. Ἐχει δὲ καὶ θεράποντα (τσοχαδάρ) διὰ τὰ ἐκτὸς τοῦ παλατίου ζητήματα ἐκ τῶν Γενιτσάρων. Ὁ τρίτος δικαστὴς ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους μουσουλμάνους, ὀνομάζεται Σεῖχουλισλάμ. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τούτου οἱ μουφτῆδες τῶν μουσουλμανικῶν αἰρέσεων σαφιά, χαμπελιέ καὶ Μαλικιέ δίδουσι φετβάδες μετὰ τὴν φράσιν (Ἀπάντησις—Ὁ θεὸς γνωρίζει . . .) λαμβάνουσιν ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας ἀναδέκα ἄσπρα κατὰ φετβά καὶ μετὰ αὐτὰ συντηροῦνται. Ἄλλην πρόσοδον δὲν ἔχουσι. Ὁ τέταρτος δικαστὴς του εἶναι ἀντιπρόσωπος τῶν σερίφηδων τῆς Μεκκας (δηλαδὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ). Ὁ πέμπτος δικαστὴς του εἶναι περιοδεύων δικαστὴς (ἀγιὰκ ναῖπί). Ὁ ἕκτος εἶνε ἀρχηγὸς τοῦ ἑπτακοῦ. Ὁ ἕβδομος δικαστὴς του ἔχει ὑπὸ τὰς διαταγὰς του μίαν διμοιρίαν καὶ εἶναι ἀξιωματικὸς τῶν τσορμπατζίδων τῶν Γενιτσάρων. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ Γαζῆ Χουδαβενδικιὰρ μέχρι τοῦ Σουλεϊμάν Χάν εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τεσσαράκοντα ὁδάδων γενιτσάρους ἐτοιμοὺς ἡμέραν καὶ νύκτα ὡς φρουράν. Τὴν σήμερον πλησίον τοῦ Μεβλεβή-χανέ εὐρίσκονται τὰ ἐρεῖπια τῶν δωματίων τῶν γενιτσάρων. Ὁ ὄγδοος δικαστὴς του εἶχε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἕνα φρούραρχον ἐκ τῶν γενιτσάρων μετὰ πενήντα στρατιώτας, ἀρκετὰ πυρομαχικὰ καὶ σαράντα κανόνια. Ὁ ἕνατος ἀξιωματικὸς εἶναι ὁ βοῦβόδας τῆς πόλεως διοριζόμενος κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοῦ Μποσταντζήμπασης. Ὁ δέκατος εἶνε ὁ ἀγὰς τῆς χωροφυλακῆς. Ὁ ἐνδέκατος εἶνε ὁ τελώνης. Ὁ δωδέκατος εἶνε ὁ ἀγὰς ἐπὶ τῆς φορολογίας ὅστις εἰσπράττει φόρους ἀπὸ δέκα τρεῖς χιλιάδας πολίτας, πρόστιμα καὶ τέλη ἐξωραϊσμοῦ. Ὁ δέκατος τρίτος εἶνε ὁ ἀγὰς ἐπὶ τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν ἡ πόλις αὕτη ἐνεγράφη εἰς τὸ ἴδρυμα τοῦτο, ἐκάστη δὲ οἰκία κατ' ἕτος δίδει ἕνα ἄνδρα ὡς ἀκροβολιστὴν τοῦ ναυτικοῦ¹⁾. Οἱ ἄνδρες οὗτοι καλῶς ἐξω-

1) Ἀξιάτ ἀσκερί.

πλισμένοι με πομπήν, σημαίας καὶ ὄργανα ἔρχονται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὑπερετοῦσιν εἰς τὸν ναύσταθμον τοῦ σουλτανικοῦ ναυτικοῦ. Ἐπὶ ἐξάμηνον δὲ εὐρίσκονται εἰς θαλασσίας ἐκδρομάς. Οὗτοι εἶνε ἡ τάξις τῶν ἀκροβολιστῶν, τῶν ὁποίων τὰ καθήκοντα εἶναι νὰ κωπηλατοῦν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ νὰ μάχωνται. Ὁ δέκατος τέταρτος ἄρχων εἶναι ὁ τοῦ Μπεζεστενίου ὅστις διὰ διατάγματος ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ τεχνιτῶν.

Τὰ Σουλτανικά, Βεζυρικά καὶ λοιπὰ τεμένη τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ὁ ἀρχαιότερος εὐκτήριος οἶκος εἶνε τὸ μεσδζήτ (μικρὸν τέμενος) τὸ ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Σεφερσάχ εἰς τὴν θέσιν Χηζηρλήκ ὅπου καὶ ἐφιλοξενήθη ἑλθὼν κατόπιν ἀδείας τοῦ Μπεκτάση Βελή μετὰ τριακοσίων ὁπαδῶν του. Τὸ μεσδζήτ αὐτὸ ὁ Σουλτάν Μουράτ Γαζή Χουδαβενδικιάρ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπεξέτεινε καὶ τὸ ὠνόμασε Χουδαβενδικιάρ τζαμηί. Καθὰ πιστεύει ὁ λαὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Γαζή Χουδαβενδικιάρ εἰς τὸ Κοσσυφοπέδιον, οἱ ὑπουργοὶ αὐτοῦ μετέφερον τὴν καρδίαν του καὶ τὴν ἐνετίφισαν εἰς τὸ μικρὸν τέμενος, τὸ ὁποῖον οὗτος εἶχε κτίσει εἰς τὴν θέσιν Χηζηρλήκ. Ἀλλὰ ἡ γνώμη αὐτὴ εἶνε ἐσφαλμένη. Ἡ καρδία τοῦ Μουράτ χάν εἶνε ἐνταφιασμένη ὑπὸ λαμπρὸν μανσωλεῖον ὅπερ εὐρίσκεται εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Κοσσυφοπεδίου καὶ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Κιλάπ. Καὶ μέγιστα ὁ Μελίκ Ἀχμέτ πασᾶς ὅταν ἦτο βαλῆς τῆς Ρωμυλίας ἐπεφόρτισε τὸν ἑγγονόν του νὰ ἐπισκευάσῃ τὸ μανσωλεῖον τοῦτο. Οὗτος δέ, ὡς γινώσκον τοῖς πᾶσι, μετέβαλε τὸ μέρος ἐκεῖνο εἰς παραδείσιον ἄμπελον. Οὕτω τὸ ἀρχαιότερον ἀπὸ τὰ τεμένη τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶνε τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὴν θέσιν Χηζηρλήκ.

Δεύτερον τέμενος εἶνε τὸ τέμενος τοῦ Μεχμέτ χάν τοῦ Α΄, υἱοῦ τοῦ Γιλδιρίμ χάν. Αὐτὸ ὀνομάζεται καὶ Οὔλου-τζαμί. Ὁ πρῶτος θεμελιωτὴς αὐτοῦ εἶνε ὁ Μουσα Τσελεμπή υἱὸς τοῦ Γιλδιρίμ χάν. Ὁ ἀνωτέρω συνεπλήρωσε καὶ τὸ ἡμιτελὲς τοῦτο τζαμίον τοῦ Μουσα Τσελεμπή. Τὸ τέμενος τοῦτο εἶνε μεγαλοπρεπὲς καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ὅπου διαμένουσιν οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ διακεκριμένοι. Ἐχει τρεῖς θύρας. Δύο πρὸς τὰ πλάγια καὶ μίαν πρὸς νότον. Ἀπὸ τὴν νοτίαν θύραν ἕως τὸ μικρὰν (ιερόν) ἡ ἀπόστασις εἶνε 180 πόδες. Τὸ πλάτος του εἶνε 185 πόδες. Εἶνε δὲ ἐκτισμένον κατὰ παλαιὸν ρυθμόν. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑψοῦνται τέσσαρες κίονες λιθόκτιστοι, ἄνωθεν δὲ τῶν ἐπ' αὐτῶν τόξων προβάλλουσιν ἐννέα θόλοι. Κομποτεχνήματα καὶ σκαλίσματα δὲν ὑπάρχουσι. Καίτοι τὸ ἐσωτερικόν του εἶνε εὐρύχωρον, δὲν φαίνεται τοῦτο. Δὲν εἶνε δὲ καὶ πολυσύχναστον ἂν καὶ εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς. Ἐχει ἓνα μιναρὲ μετὰ τρεῖς ἐξώστους

(σεριφέ). Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν δὲν ὑπάρχει μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἐπιβλητικώτερον αὐτοῦ τέμενος. Τῷ ὄντι παλαιότερον αὐτοῦ εἶνε τὸ παρὰ τὴν γέφυραν Μιχάλ τέμενος τοῦ Γιλδιρίμ Χάν. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ τέμενος τοῦτο ἔμεινεν ἡμιτελὲς ἕνεκα τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Τιμούρ Μπινόρ¹⁾, τὸ σύνεπλήρωσεν ὁ Τσελεμπή Σουλτάν Μαχμέτ καὶ τὸ ἀφιέρωσεν εἰς μνήμην τοῦ πατρὸς του Γιλδιρίμ χάν. Ἐνεκα τούτου προηγήθην εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ Οὐλοῦ Τζαμί. Εἰς τὸ τέμενος αὐτὸ ὁ Χατζή Μπαϊράμ βελή ἐγκλεισθεὶς καὶ προσευχηθεὶς ἐπὶ μακρὸν διὰ τῆς διδασχῆς καὶ τῶν κηρυγμάτων του ὠδήγησεν ἑκατοντάδας ἀνθρώπων εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Διὸ καὶ τὴν σήμερον τιμῆς ἕνεκα ἡ ἔδρα του φυλάσσεται ἐκεῖ που. Οἷδες εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τῆς ἔδρας ταύτης καὶ νὰ κηρύττῃ. Διότι εἶνε θέσις τῶν ἀπολυτρωμένων (ἀγίων). Ὅταν πάλιν ὁ Σουλτάν Ἀχμέτ χάν ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, αὐθάδης τις, Σεΐχης διὰ νὰ ἐπιδειχθῇ ἠθέλησε ν' ἀναβῇ ἐπὶ τῆς ἔδρας τοῦ Χατζή Μπαϊράμ Βελή. Οἱ ὑπηρέται τὸν ἠμποδίσαν καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ μὴν ἀναβῇ. Ὁ πείσμων ὁμως οὗτος δὲν τοὺς ἤκουσεν καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς ἔδρας. Δὲν ἐπρόλαβεν ὁμως νὰ ἀρχίσῃ τὸν λόγον καὶ νὰ πῇ «Μπίσμιλάχ» καὶ ἔμεινεν ἐμβρόντητος καὶ ἄλαλος. Καὶ προσεπάθησε μὲν νὰ ὁμιλήσῃ, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταβῇ τῆς ἔδρας. Ἐκτοτε ἡ ἔδρα αὕτη παραμένει ἱερὰ.

Τὸ ἱερὸν καὶ ὁ ἄμβων τοῦ τζαμίου εἶνε τεχνικώτατοι. Ἐκ τῆς πλευρᾶς τῶν κοσμηματοπωλῶν πρὸς τὴν δεξιάν θύραν κατέρχεται τις δι' ἑνδεκα λιθίνων βαθμίδων. Εἶνε παλαιὸν πολυσύχναστος τέμενος. Τὰ πρὸ τοῦ ἱεροῦ χώρου (μιχράπ) φωλαῖζοντα πτηνὰ²⁾ μετὰ τὰς λιγυρὰς καὶ συγκινητικὰς φωνὰς τῶν δίδουσι ζωὴν εἰς τοὺς προσκυνητάς, τὰ δὲ πέριξ ἀναφυόμενα ἄνθη, μολόχα, τολύπαι καὶ ζουμπούλια, διὰ τῆς εὐωδίας τῶν εὐφραίνουσι τὰς καρδίας. Ὁ δὲ ἐκ μέρους τοῦ Ἐβκαφίου διωρισμένος Ἐπίτροπος εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀνθέων τούτων στολίζει τὸ τέμενος τοποθετῶν δοχεῖα πλήρη ἐξ αὐτῶν. Ἀνωθεν τῆς νοτίας θύρας μετ' ἐμφανῇ καὶ τεχνικὰ γράμματα ὑπάρχει ἡ ἐξῆς χρονολογία (ἔτος 910).

Ἄλλοτερον παλαιὸν τζαμίον εἶνε τὸ τέμενος τοῦ Γιλδιρίμ Μπαγιαζίτ χάν υἱοῦ τοῦ Χουδαβενδικιάρ Γαζή. Τὸ τζαμίον αὐτὸ εὐρίσκεται παρὰ τὴν παλαιάν γέφυραν τοῦ Μιχάλ πλησίον τῆς ὁχθῆς τοῦ Ἐβρου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ἐντὸς καταπρασίνου πεδιάδος· λέγεται δὲ Κιουπελή-τζαμί³⁾. Αἰτία τῆς ὀνομασίας του εἶνε διότι ὁ ἀρ-

1) Ὑπονοεῖ ἀσφαλῶς τὴν παρὰ τὴν Ἀγκυραν μάχην μεταξὺ Βαγιαζίτ καὶ Ταμερλάνου καθ' ἣν ἡττηθεὶς ὁ Βαγιαζίτ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ἀπεβίωσεν ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Σ. Μ.

2) Ἐννοεῖ πιθανῶς τοὺς ψάλτας. Σ. Μ.

3) Κιουπελή=ὁ ἔχων κρικούς, ἐνώτια Σ. Μ.

χιτέκτων εἰς πλείστα ἐκ τῶν τόξων αὐτοῦ ἐκρέμασε κρίκους μὲ πολύφωτα. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ὠνομάσθη οὕτω διότι ἡ πριγκήπισσα Κιουπελή-Σουλτάνα, θυγάτηρ τοῦ Βαγιζήτ χάν, μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Τιμούρ, ἐπειδὴ ἔμεινε τὸ τέμενος ἡμιτελές, ἐπώλησεν ἓνα σκουλαρίκι τῆς καὶ δι' αὐτοῦ ἀπεπεράτωσε τὸ τέμενος. Ἔχει μίαν νοτίαν θύραν καὶ ἓνα μιναρὲ ὀφιοειδῆ (μπορμαλῆ). Δὲν εἶνε ἔργον τέχνης οὔτε καὶ ἔχει πολλοὺς προσκυνητάς. Διότι ὥς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἱδρυτοῦ του ἔμεινεν ὀρφανόν. Ἄλλ' οἱ τροῦλοί του οἱ σκεπασμένοι μὲ γνήσιον μόλυβδον διατηροῦσι τὴν στερεότητα αὐτῶν.

Τέμενος Γαζή **Μουράτ Χάν, υἱοῦ τοῦ Τσελεμπή Μεμέτ** χάν. Τοῦτο εἶνε γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν τριῶν ἐξωστῶν (οὔτε σερεφελή). Κεῖται εἰς πολυσύχναστον κέντρον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Πρῶτοι θεμελιωταὶ τοῦ προσκυνητηρίου τούτου εἶνε οἱ πριγκήπες Ἰσά καὶ Μουσα. Οὗτοι ἀφοῦ ἔθεσαν τὰ θεμέλια του ἀπεβίωσαν. Ἐπὶ τι διάστημα οἱ τοῖχοι καὶ τὰ θεμέλια ἔμειναν ἐγκαταλελειμμένα. Τέλος ἠξιώθη νὰ τὸ ἀποπερατώσῃ ὁ Κοτζὰ Μουράτ υἱὸς τοῦ Τσελεμπή Σουλτάν Μεχμέτ χάν. Τὸ τέμενος τοῦτο ἐδόξασε καὶ ἐτίμησεν ὅχι μόνον τὴν πόλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν μουσουλμανικὴν χώραν. Ἔχει πέντε ὡραίας πύλας. Ἀνωθεν ἐκάστης θύρας ὑπάρχουσιν ἀραβικαὶ χρονολογίαι μὲ χρυσὰ γράμματα. Εἶνε ὅμως περιπλεγμένοι καὶ δυσαναγνώστοι. Αἱ δύο ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν θύραι εἶνε στερεαί. Αἱ τρεῖς εὗρισκονται ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς. Ἡ ἐπὶ τῆς μεσαίας θύρας χρονολογία εἶνε ἡ ἑξῆς: (Τέμενος τοῦ Μουράτ Χάν υἱοῦ τοῦ Τσελεμπή Σουλτάν Μεχμέτ ἔτος 809). Ἀπὸ τὴν νοτίαν αὐτὴν θύραν μέχρι τοῦ ἱεροῦ τὸ μήκος εἶνε ἑκατὸν ποδῶν. Τὸ δὲ πλάτος του εἶνε διακοσίων πεντήκοντα ποδῶν. Ἔχει πέντε τροῦλλους στηριζομένους ἐπὶ λιθοκτίστων, κινόντων ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν προσομοιάζει πρὸς τὸ στερέωμα. Ὁ φιλοτεχνήσας τὸν διάκοσμον ζωγράφος τῶν πέντε τροῦλλων ἔχει χρησιμοποιήσει μὲ τόσην τέχνην καὶ ἁρμονίαν τὰ χρώματα, ἐρυθρόν, βαθὺ κυανοῦν, ἀνοιχτὸ κυανοῦν, πρασινωπὸν καὶ κτρινωπὸν, ὥστε ὁ εἰδήμων θεατῆς ὁ ἀτενίζων πρὸς αὐτοὺς νὰ μένῃ ἐκστατικὸς μὲ τὸν δάκτυλον εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην πρὸς τὸν ὅμον ἄφωτος καὶ κατάπληκτος, ὥσάν ἡ διακόσμησις αὕτη νὰ ἔχῃ γίνῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸν διακοσμητὴν τοῦ σύμπαντος. Τὸ ἱερὸν καὶ ὁ ἄμβων αὐτοῦ εἶναι σκαλισμένα εἰς σφενδόνας καὶ ἐπικάθηνται ἐπὶ μαρμαρίνων βάθρων παρομοίως ἐσκαλισμένων. Αἱ θέσεις τῶν μουεζίν καὶ ψαλτάδων εἶνε τοποθετημέναι εἰς τὰς γωνίας καὶ στολισμέναι μὲ διαφόρους πολυτίμους λίθους, ἐρυθροὺς καὶ μαύρους ὁμοίους πρὸς ὄνυχας. Ἐπὶ τοῦ ἀναλογίου τοῦ εὗρισκομένου εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ τζαμίου εὗρίσκεται Κοράνιον ὅμοιον τοῦ ὁποίου εἶνε ἀδύνατον οἱ σύγχρονοι καλλιγράφοι νὰ γράψουν.

Τὸ ἀναλόγιον τοῦτο κατεσκευάσθη ἐπίτηδες πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Τὸ Κοράνιον εἶνε τόσον ὀγκῶδες καὶ βαρὺ ὥστε δύο ἄνδρες μὲ δυσκολίαν τὸ σηκώνουν. Καὶ ἀπορίας ἄξιον εἶνε πῶς ὁ καλλιγράφος τὸ ἔγραψε τόσον ὥραϊα. Ἐντὸς τοῦ τεμένους δὲν ὑπάρχουσι πολυτελῆ πολύφωτα. Κατὰ τὰς σκοτεινὰς ὁμῶς νύκτας φωτίζεται τοῦτο μὲ πολυαριθμούς κανδήλας. Ἐχει διάφορα στιλπνὰ καὶ ἐπύχρυσα κηροπήγια. Ἀπὸ δὲ τὰ μικρὰ καὶ παλαιοῦ συστήματος παράθυρα τοῦ αἰ εἰσερχόμεναι ἐκ τοῦ παρακειμένου ἀνθοκηπίου εὐωδιαὶ εὐφραίνουσι τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μοντεβελὴς δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ στολίζει αὐτὸ μὲ ἀνθοδοχεῖα. Καὶ οὕτω δὲν μένει καρδία εἰς τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἐξ αὐτοῦ.

Περιγραφή τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κτιρίου τοῦ λαμπροῦ τούτου Τεμένους.

Τὸ μῆκος τοῦ ἐσωτερικῶς εἶνε ἑκατὸν τὸ δὲ πλάτος τοῦ διακοσίων ποδῶν. Ἐχει τρεῖς ἐσωτερικὰς θύρας. Εἰς τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ νοτίαν θύραν ἀνέρχεται τις δι' ἐπτά βαθμίδων. Ἡ ἀριστερὰ εἶνε ἀνευ βαθμίδων. Εἰς τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ ὑπάρχουσι δεκαοκτὼ κίονες ἐξ ἀλαβάστρου διαφόρων χρωμάτων, παρομοίας τῶν ὁποίων δὲν ἔχω ἰδῆ ἂν καὶ ἐπὶ 41 ἔτη ταξιδεύω. Οὗτοι ἰστανται ὡς ἄνθρωποι μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας ἔτοιμοι νὰ προσευχηθῶσιν εἰς τὸν τοῦ Δημιουργοῦ. Ἰσως παρόμοιοι τούτων νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὸ Σουλταμανιὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀνωθεν τῶν κίωνων ὑπάρχουσι θολίσκοι ἀπὸ σμάλτον ποὺ στολίζουν τὸ τέμενος. Οἱ ἐπισκεφθέντες αὐτὸ διάφοροι ζωγράφοι δὲν εὗρον τί-τι ἐπίμεμπτον. Τὰ διάφορα ποικίλματα τῶν θολίσκων διαφέρουσι τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ δὲ ἀξιοθαύμαστον εἶνε ὅτι καί-τοι ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεώς του παρῆλθον 360 ἔτη οἱ χρωματισμοὶ αὐτοῦ οὐδεμίαν ὑπέστησαν ἀλλοιώσιν ἢ βλάβην ἀπὸ τὰς καιρικὰς μεταβολὰς. Ὡσὰν χθὲς νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Παντοδυνάμου. Οἱ θόλοι αὐτοὶ λάμπουσιν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, οἱ δὲ τοῖχοι εἶνε στιλπνοὶ καὶ λεῖτοι ὡς καθρέπτης. Ἀνωθι τῶν παραθύρων ὑπάρχουσι ρητὰ καλλιγραφικῶς γραμμένα. Οἱ τοῖχοι εἶνε ἐνδεδυμένοι ἀπὸ ἀκατέργαστα μάρμαρα συνδεόμενα μὲ μικροὺς χρωματιστοὺς λίθους, οἱ ὅποιοι προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ τεμένους ὑπάρχει δεξαμενὴ πρὸς καθαρόν ἐκ τῶν στομίων τῆς ὁποίας ἀναπηδᾷ τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς καὶ δι' αὐτοῦ οἱ πιστοὶ ἀνακαθαίρονται. Εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ τεμένους ὑπάρχουσι τέσσαρες κανονικοὶ μιναρέδες ἀτενίζοντες πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐκ δεξιῶν μιναρὲς ἔχει τρεῖς ἐξώστας (σεριφὲ) ἐξ αὐτοῦ τὸ τέμενος ὀνομάζεται οὕτως Σερεφελῆ (τριῶν ἐξωστῶν). Εἰσερχονται ἐκ τῶν κάτωθεν ἀπὸ μίαν θύραν τρεῖς μουεζίνιδες, ἀνεβαίνουν ἕκαστος εἰς ἓνα ἐκ τῶν ἐξωστῶν χωρὶς νὰ βλέπῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἐκεῖθεν διαλαλοῦσι τὸν Μωά-

μεθ, χωρὶς ἡ φωνὴ τοῦ ἑνὸς ν' ἀκούεται ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ὁ μιναρὲς οὗτος εἶνε ἀξιοθέατος. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ του εἶνε τόσον τελεία ὥστε καὶ ὁ νοῦς τοῦ Ἀριστοτέλους θά ἐδυσκολεύετο νὰ τὴν συλλάβῃ. Ὁ πρὸς τ' ἀριστερὰ μιναρὲς ἔχει δύο ἐξώστας. Οἱ ἄλλοι δύο ἔχουσιν ἀνὰ ἓνα, ἀλλ' εἶνε ἐλικοειδεῖς. Ὁ κοτζᾶ Μουράτ χάν ὁ Β', ὁ ἀφιερωτὴς τούτου, ὅταν κατὰ τὴν πρώτην του βασιλείαν ἐκυρίευσεν τὸ φρούριον τῆς ἐν Ἀνατολῇ Σμύρνης ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας (ροῦμ) τῆς οἰκογενείας Φυδάκα, τοὺς θησαυροὺς ποὺ εὗρεν ἐκεῖ τοὺς ἑδαπάνησεν εἰς τὸ τέμενος αὐτό, τὸ Οὔτς Σερεφελή. Ὅλας τὰς διακοσμήσεις τῶν θόλων τὰς ἐφιλοτέχνησεν ὁ Πέρσης διακοσμητὴς Μάνι. Οὗτος διὰ τὴν διακόσμησιν ταύτην ἔφερεν ἐκ Περσίας ἑβδομήκοντα καμηλοφόρτια χρώματα καὶ εἰργάσθη ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη δι' αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κοτζᾶ Μουράτ δὲν ἐλογάριαζε τὰ χρήματα καὶ ἔδιδεν εἰς τοὺς τεχνίτας μὲ τὸ παραπάνω, λέγουσιν ὅτι κάθε μισκάλι ¹⁾ πέτρης τοῦ ἐκόστισεν ἐν χρυσοῦν νόμισμα. Ἐπόπτης ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς ἦτο ὁ Ἀλόνδ μπέης υἱὸς τοῦ Τιμοῦρ τὰς πασᾶ. Κατὰ τοὺς λογαριασμοὺς τούτου διὰ τὸ τζαμίον τοῦτο ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς Σμύρνης ἑδαπανήθησαν ἑπτὰ χιλιάδες πονγγιὰ καθαροῦ χρυσός. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἑδαπανήθησαν καὶ ἄλλα εἰς καθαρὸν ἄργυρον καὶ κυκλοφοροῦντα νομίσματα ὅν οὐκ ἔστι ἀριθμὸς. Ἐπειδὴ ἡ γενναιοδωρία τοῦ θεμελιωτοῦ ἦτο ἀνεξάντλητος, ὅλοι οἱ δοκιμασμένοι τεχνῖται τῶν ἑπτὰ ἡπείρων (τῆς οἰκουμένης) οἱ ὅποιοι ἤρχοντο νὰ ἐπωφεληθῶν τῆς γενναιοδωρίας ταύτης ἀφῆκαν καὶ ἓνα ἕχνος τῆς ἀξιομιμῆτου τέχνης των. Διὰ τοῦτο ὅσας φορὰς καὶ ἂν εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς αὐτὸ πάντοτε εὐρίσκει καὶ κάτω νεῖον. Μὲ ἓνα λόγον οὔτε ἡ γλῶσσα οὔτε ἡ γραφὴς εἶνε ἱκανὴ νὰ περιγράψῃ τοῦτο δεόντως.

Τὸ τέμενος τοῦ γαζῆ Μουράτ βέη.

Τοῦτο ἀρχικῶς δὲν ἐκτίσθη διὰ τζαμί. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Τζελαδδὶν Ρουμὶ ἐκτίσαν αὐτὸ μὲ δύο θόλους ὡς Μεβλεβιχανέ. Μετὰ τινα χρόνον ἐντὸς αὐτοῦ συνέβη αἱματοχυσία. Τὸ γεγονός τοῦτο περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τοῦ Μουράτ χάν, οὗτος δὲ ἔστειλεν μηχανικοὺς οἱ ὅποιοι ἀφῆρεσαν τὸ σανίδωμα ὅπου ἐγένετο ἡ χορευτικὴ τελετὴ τῶν δερβισῶν καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἔστησεν ἄμβωνα (μινμπέρ). Ἐκτίσαν δὲ καὶ πανύψηλον μιναρὲ καὶ οὕτω μετετέραψεν εἰς τζαμίον. Τὸ μῆκος τοῦ Τεμένους εἶνε ἑκατὸν πεντήκοντα πόδες καὶ τὸ πλάτος ἑκατόν. Ἀπὸ τῆς νοτίας πύλης μέχρι τοῦ ἱεροῦ (Μιχράπ) εὐρίσκονται δύο τροῦλλοι ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Κίονες δὲν ὑπάρ-

1) Μέτρον 2 1/4 δραμίων βάρους. Σ. Μ.

χουσιν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐν τούτοις εἰς τὰς δύο πλευράς του εὐρίσκονται δύο ἀναπαυτήρια καλούμενα μουσαφηρχανέ. Ἐκεῖ ἀναπαύονται κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τελετὰς οἱ φιλοξενούμενοι. Εἶναι μικρὸν λαμπρὸν τζαμίον. Ἐπειδὴ εἶνε ἐκτισμένον εἰς ὑψηλὴν καὶ γραφικὴν ράχιν εἶνε διὰ τὴν Ἀδριανούπολιν στόλισμα καὶ τόπος ἀναψυχῆς. Οἱ προσκυνηταὶ του εἶνε ἀρκετοί. Ἀργότερα ἐντὸς τοῦ περιβόλου του ἔκτισαν καὶ Μεβλεβιχανέ.

Τέμενος τοῦ Βαγιαζήτ Βελῆ.

Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τούνδζα βορείως τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς ἐπίπεδον καὶ χλοερὸν μέρος προβάλλει θελκτικὸν τέμενος μὲ παμμέγιστον τροῦλλον στηριζόμενον ἐπὶ τεσσάρων τοίχων. Τὸ Τέμενος τοῦτο ἔχει δύο πύλας. Ἡ ἀριστερὰ καὶ ὠραία πύλη εἶνε προωρισμένη διὰ τὴν εἴσοδον τῶν Σουλτάνων. Ἡ ἄλλη εἶνε μεγάλη καὶ εἶνε πρὸς νότον. Ἀνωθεν τῆς πύλης αὐτῆς εἶνε χαραγμένη ἡ χρονολογία :—Χαῖρ τζεμῆλ—896. Ἀλλ' αὕτη ἡ φράσις χαῖρ τζεμῆλ εἶνε γραμμένη ἐπίσης ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Μουσουλίου τοῦ Μαλκὸς μπέη εἰς τὴν πόλιν Σαμάκ. Ὁ Θεὸς ξέρει ἂν καὶ αὐτὸς ἦτο ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς, ὡς λέγουσι, τοῦ Βαγιαζήτ Χάν. Ἀπὸ τὴν νοτίαν πύλην μέχρι τοῦ ἱεροῦ τὸ μήκος εἶνε 85 πόδες, τὸ δὲ πλάτος του 80 πόδες. Μέσα εἰς τὸ τέμενος δὲν ὑπάρχουν κίονες. Ὁ βασιλικὸς θώκος εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ τζαμίου. Εἶνε δὲ προσευχητήριον, ἐκτισμένον ἐπὶ δέκα στυλῶν ραβδωτῶν στύλων. Τὸ ἱερόν καὶ ὁ ἄμβων εἶνε ἐκτισμένα ἀπὸ λευκὸν ἀκατέργαστον μάρμαρον. Εἶνε ἐστολισμένον μὲ πολύφωτα καὶ κανδήλας. Ὁ δὲ τροῦλλος φωτίζεται διαρκῶς μὲ ἀλλεπαλλήλους σειρὰς κανδηλῶν. Τὸ μέρος ὅπου στέκονται οἱ μουεζῖν εἶνε καλλιτεχνικόν. Ἡ ὠραιότης τῶν δεξαμενῶν τοῦ καθαρμοῦ εἶνε ἀπερίγραπτος. Ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν τοῦ τεμένους αὐτοῦ ὡς καὶ εἰς τὸ τζαμίον τοῦ Γαζῆ Μουράτ ὑπάρχουσι δύο ἀναπαυτήρια. Ὅταν οἱ προσκυνηταὶ εἶνε πολυάριθμοι ἀναβαίνουνσι καὶ ἐπ' αὐτῶν διὰ νὰ προσευχηθῶσι.

Περιγραφή τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τεμένους Βαγιαζήτ Βελῆ.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τεμένους εἶνε ἐστρωμένον μὲ μάρμαρα λευκὰ τῶν ὁποίων ἡ στιλπνότης εἶνε τοιαύτη, ὥστε ἀντανεκλάται ἐπ' αὐτῆς ἡ μορφή ὡς εἰς καθρέπτην. Ὁ τεχνίτης τῶν τόσον καλὰ τὰ ἐστίλωσεν, ὥστε οὔτε σκόνῃ ἐπικάθεται ἐπ' αὐτῶν. Εἰς τρεῖς πλευρὰς αὐτοῦ ὑπάρχουσι τρεῖς μεγάλαι θύραι. Εἰς τὰ πλάγια του δεκαοκτὼ ὑψηλοί, ἁρμονικοὶ καὶ πολυτελεῖς κίονες. Ἀνωθεν αὐτῶν ὑπάρχουσι δεκαεὶς θολίσκοι δὲν εἶνε τόσον στολισμένοι ὅσον εἶνε οἱ θόλοι τοῦ τεμένους. Οὗτος Σερεφελῆ Εἶνε ἄπλοῖ καὶ ὠσειδεῖς. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος εἶνε ἐκτάσεως διακοσίων ποδῶν. Εἰς τὸ μέσον του

ὑπάρχει δεξαμενὴ τῆς ὁποίας ὁ πίδαξ ἐκτινάσσει τὰ ὕδατα μέχρι τῆς ὄροφῆς. Τέσσαρα κυπαρίσσια εὐθυτενῇ μὲ φύλλωμα πράσινον ὥς ὁ σμάραγδος, τὰ ὁποῖα ἐφύτευsen μὲ τὰς χεῖράς του ὁ Βαγιαζήτ Βελῆ, στολίζουν τὸν τόπον καὶ κατευφραίνουσι τοὺς θεατάς. Τὸ ἀξιοπεριέργον εἶνε ὅτι τὰ κυπαρίσσια κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο οὔτε κατὰ τὸ ὕψος, οὔτε κατὰ τὸ πᾶχος, οὔτε καὶ κατὰ τὸ φύλλωμα. Εἰς τὸ εὐλογημένον χῶμα τοῦ μεγάλου ἐξωτερικοῦ περιβόλου ὑπάρχουσι καὶ ἀμύητοι συκομορέαι εἰς ἑπτὰ σειράς καὶ στολίζουν αὐτόν. Πέριξ αὐτοῦ εὐρίσκονται νοσοκομεῖον, ἐστιατόριον, ἀποθήκη τροφίμων καὶ γεννημάτων, ἄστυον διὰ τοὺς πτωχοὺς, βιβλιοθήκη καὶ διδασκῆρια. Εἰς τὰς δύο πλευράς τοῦ μεσαίου περιβόλου ὑπάρχουσι δύο ἁρμονικοὶ μινερέδες τῶν ὁποίων οἱ ἐξῶσται (σεριφέ) ὁμοιάζουσι μὲ στολισμένα ποτήρια. Εἶνε λεπτοὶ καὶ ὑψηλοί. Ὁ ἄριστος τεχνίτης καὶ τέλειος μηχανικός, ὁ ὁποῖος ἐκτίσεν αὐτούς, ἦτο προνοητικὸς. Ἐκτίσεν αὐτοὺς μακρὰν τοῦ κυρίου οἰκοδομήματος, φοβούμενος μήπως ἡμέραν τινὰ οἱ λεπτοὶ οὗτοι μινερέδες, πίπτοντες ἐκ σεισμοῦ ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας, βλάβουσι τὸν τροῦλλον τοῦ τεμένους. Ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὸν ὄγκον των δὲν διαφέρουσι ποσῶς ἀναμεταξύ των. Τὸ ὕψος των εἶνε ἑκατὸν ὀγδόντα πόδια. Περὶ τοῦ νοσοκομείου, ἱμαρτείου καὶ τῶν ἄλλων φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων θὰ ὁμιλήσω εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον.

Τὸ ἀπαράμιλλον καὶ ὑποδειγματικὸν τζαμίον τοῦ Σουλτᾶν Σελήμ Β'.

Οἱ πιστοὶ θὰ ἐρωτήσουν διατί ὁ Σελήμ Χὰν τὸ τζαμίον τοῦτο δὲν ἐκτίσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μίαν νύκτα ἐνῶ ἐκοιμᾶτο ὁ Σελήμ Β' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρὰ τὸ Σκούταρι εἰς τὴν θέσιν Φενέρ μπακτσέ, εἶδεν εἰς τὸ ὄνειρόν του τὸ σέμνωμα τοῦ σύμπαντος¹⁾ ὅστις τοῦ εἶπε. «Ὁ Σελήμ, εἶχες ὑποσχεθῇ εἰς τὸν Θεὸν ὅτι ἐὰν κατακτήσῃς τὴν νῆσον Κύπρον, ἀπὸ τὰ λάφυρα θὰ ἐκτιζες ἓνα τζαμί. Ἦδη ὁ Ὑψιστος σὲ ἐχάρισε ἑκατὸν ἑβδομήντα φρούρια εἰς ἀπόστασιν ἑπτακοσίων ἑβδομήκοντα μιλίων πέραν τῆς νήσου Κύπρου. Διατί, ἐκτελῶν τὴν ὑπόσχεσίν σου, δὲν διαθέτεις τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς σου εἰς ἀγαθοεργίας; Τὰ λάφυρα τὰ ὁποῖα ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τὸ φρούριον Μασούσα τῆς Κύπρου νὰ τὰ ζητήσῃς ἀπὸ τὸν συνετὸν βεζύρην σου Καρὰ Μουσταφᾶ πασᾶ, νὰ κτίσῃς τέμενος εἰς τὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν μου εὐρίσκομένην ἀσπίδα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ οὕτω νὰ ταχθῇς ὑπὸ τὰς σημαίας μου». Ὁ

1) Τὸν Μωάμεθ. Σ. Μ.

Σελήμ Χάν ἐξυπνήσας διέταξε νὰ κληθῇ ἀμέσως ὁ βεζύρης. Οὗτος δὲ παρουσιάσθη παρευθύς. «Φίλε μου», τοῦ εἶπεν ὁ Σουλτᾶνος, «νὰ μοῦ δώσης ἀμέσως μέρος ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς Κύπρου καὶ νὰ σώσης τὴν ψυχὴ σου». Ὁ βεζύρης εὐθύς ἀντελήφθη καὶ εἶπε. «Σὲ ἀκούω Προφήτα». Ὁ δὲ Σελήμ τὸν ἠρώτησε: «Γιατὶ εἶπες ὅτι ὑπακούεις εἰς τὸν Προφήτην;» Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησεν: «Βασιλεῦ μου. Χθὲς τὴν νύκτα εἶδα τὸν Προφήτην μας εἰς τὸ ὄνειρόν μου, ποῦ μοῦ εἶπε:—Αἱ! Μουσταφᾶ! Παρήγγειλα εἰς τὸν Σελήμ, νὰ δώσης εἰς αὐτὸν τὰ λάφυρα ποὺ ἔχεις καὶ νὰ πᾶς μαζί του στὴν Ἀδριανούπολιν καὶ νὰ κτίσετε ἐκεῖ περίλαμπρον τέμενος! —Ἰδού, Βασιλεῦ, ἀπὸ τὰ λάφυρα συνεκέντρωσα δέκα χιλιάδες πουργιὰ εἰς γρόσια. Ἐπίσης ἔχω καὶ ἄλλες τρεῖς χιλιάδες πουργιὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ πατέρα σου Σουλεϊμὰν χάν. Καὶ αὐτὰ ἂς θυσιασθοῦν γιὰ σᾶς, ποῦ εὗρίσκεσθε ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ προφήτου. Γιὰ σᾶς δὲ ἰδιαιτέρως ἔφερα ὡς δῶρον τρεῖς χιλιάδες πουργιὰ χρυσᾶ Βενέτικα, φέροντα τὴν σφραγίδα τοῦ ἁγίου Μάρκου. Καὶ αὐτὰ νὰ πᾶτε νὰ τὰ ξοδεύσετε εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν». Τὸν θησανρὸν τοῦτον παρέδωκεν ὁ βεζύρης εἰς τὸν Σουλτᾶνον, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ 972 μὲ τὸν μουσουλμανικὸν του στρατὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου καὶ ἐγένετο σύσκεψις. Καὶ πάλιν ὁ Σελήμ εἶδεν εἰς τὸ ὄνειρόν του τὸν Μωάμεθ ὅστις τοῦ εἶπε.—«Τὸ τζαμίον νὰ τὸ κτίσης εἰς τὴν πλατείαν τῆς λεύκης. (καβάκ μεϊδανί)». Καὶ τοῦ ἔδειξε καὶ τὸ ἱερὸν σημεῖον τοῦ νότου (κημπλέ). Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει τζαμίον μετὰ μεγαλειτέραν ἀκρίβειαν προσανατολισμοῦ πρὸς τὴν Μέκκαν ἀπὸ τὸ τζαμίον αὐτὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, καθὼς καὶ τοῦ Ἑσκή τζαμί. Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς θεμελιώσεως συνεκεντρώθησαν ἑκατοντάδες χιλιάδων κόσμου καὶ προσήχθησαν τὰ πρὸς θυσίαν τρισχίλια θύματα (κουρμπάν), καὶ μόλις ἐφθάσεν ἡ εὐλογημένη ὥρα, ἐσφάγησαν ὅλα αὐτὰ ἐκφωνουμένου τὸ: «Μέγας εἰ ὁ Θεός». (Ἀλλάχ-ου ἔκπερ). Μετὰ δὲ τὴν θυσίαν ἤρχισεν ἡ θεμελίωσις. Ὁ ἀρχιτέκτων Σινὰν τὴν χρονολογίαν τῆς θεμελιώσεως διετύπωσεν μετὰ τὸ ἐξῆς δίστιχον:

Τὰ γράμματα τοῦ φάζλ-οὐλ-λάχ
εἶνε χρονολογία: Ἔτος 972

Τὸ τέμενος τοῦτο εἶνε ἔργον τοῦ ἐξοχωτέρου καὶ τελειοτέρου τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν, τοῦ μεγάλου Σινὰν, υἱοῦ τοῦ Ἀβτοῦλ Μενὰν ἁγᾶ, ὅστις ἔκτισε ἐπίσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ Σουλεϊμανιέ, τὸ Σεχζαδὲ καὶ σωρείαν ὑδραγωγείων. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο τέμενος, τὸ στόλισμα τῆς Ἀδριανουπόλεως, εἶνε τετράγωνον οἰκοδόμημα ἐκτισμένον μετὰ πελεκητοὺς λίθους ἐπὶ εὐρείας ὑψηλῆς τοποθεσίας. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς νοτίας θύρας μέχρι τοῦ ἱεροῦ (μιχράπ) εἶνε μήκους ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ποδῶν. Ἰσην δὲ ἔκτασιν ἔχει καὶ τὸ πλάτος. Ἐντὸς αὐτοῦ τέσσαρες κίο-

νες ὑποβαστάζουσι ὑπερμεγέθη καὶ λαμπρὸν τροῦλλον ὑψούμενον τολμηρῶς πρὸς τὸν οὐρανόν, ὥσάν νὰ θέλῃ νὰ τὸν προσεγγίσῃ. Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ μακαρίτου Σινάν, ὁ τροῦλλος οὗτος εἶνε κατὰ ἑξήκεις βαθύτερος τοῦ τροῦλλου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Σοφίας. Καὶ αὕτη ἡ περιφέρειά του εἶνε κατὰ τέσσαρας πῆχεις εὐρυτέρα. Ἐγὼ μάλιστα δυσπιστῶν ἀνέβηκα εἰς τὸν πέριξ τοῦ τροῦλλου ἐσωτερικὸν ἐξώστην, ὁπόθεν κρέμονται αἱ κανδηλαί, ἐμέτρησα τὴν περιφέρειαν μὲ τοὺς πόδας μου καὶ πράγματι τὸν εὗρηκα μεγαλείτερον τοῦ θόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας. Δὲν ἐδοκίμασα νὰ μετρήσω καὶ τὸ βάθος του. Ἐν τούτοις εἶνε ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὁ θόλος τῆς Ἁγίας Σοφίας μετρούμενος ἀπὸ τοῦ δαπέδου μέχρι τοῦ παντοκράτορος εἶνε ὁ ὑψηλότερος τῶν θόλων, καίτοι εἶνε ὀλίγον ἐπίπεδος. Ἐκτὸς τῶν τεσσάρων ὡς ἄνω κίωνων, ὑπάρχουσι καὶ τέσσαρες ἄλλοι κίονες ἐφαπτόμενοι τῶν τεσσάρων τοίχων. Ἐπὶ τῶν κίωνων τούτων ὑπάρχουσιν ἐξῶσται διὰ τοὺς ἀναγνώστας ἐδαφίων τοῦ κορανίου. Οἱ ἐξῶσται αὐτοὶ εἶνε κατεσκευασμένοι ἀπὸ καθαρὸν μάρμαρον καὶ δικτυωτοί. Κάτωθι τοῦ μεγάλου θόλου ὑπάρχουν ὀκτὼ τόξα ἕκαστον τῶν ὁποίων ὁμοιάζει πρὸς τὸ οὐράνιον τόξον. Ὁ θόλος στηρίζεται ἐπὶ τῶν τόξων τούτων. Ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, τοῦ εἰσερχομένου ἐκ τῆς νοτίας θύρας, ὑπάρχουσι χωρίσματα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται ὅταν ὑπάρχει πολὺς κόσμος. Ἐν συντομίᾳ, ὅποιος θέλει νὰ ἰδῇ τὸ τέμενος τοῦτο ἢ μπορεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ ἐν Ταχτᾷ καλὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τέμενος τοῦ Ρουστέμ πασᾶ, διότι καὶ τοῦτο εἶνε κατὰ τὸν ἴδιον ρυθμὸν ἐκτισμένον. Τὸ τέμενος τοῦ Ρουστέμ πασᾶ εἶνε μικρότερον. Τὸ ἱερόν του εὐρίσκεται ὑπὸ ἡμίτρουλλον καὶ εἶνε στολισμένον μὲ σεδέφια κατὰ τὴν ἰνδικὴν τέχνην. Λέγουσι δέ, ὅτι τὸ ἱερόν αὐτὸ ἦτο ἱερόν (μιχράπ) τοῦ ἐν τῇ πόλει Κεσκίν τῆς Σεβαστείας Σείχ Σαμῆ. Τὸν ἄμβωνά του (μιμπέρ) δὲν εὐρίσκω λόγους νὰ τὸν ἐγκωμιάσω. Ὁ τεχνίτης ποὺ ἐφιλοτέχνησε τὰ κομποτεχνήματά του καὶ κατεργάσθη τὸ μάρμαρον μετὰ περισσῆς τέχνης, τόσῃ χάριν ἔδωκεν εἰς τὸν ἄμβωνα αὐτόν, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ ἄμβων τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Σινώπης ἐπὶ τῆς Μαύρης Θαλάσσης τεμένους τοῦ σουλτάνου Ἀλλὰ-εδδίν. Ὅμοιος πρὸς τοὺς δύο αὐτοὺς ἄμβωνας οὐδέποτε ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐκτίσθη.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ τζαμίου ὑπάρχει κομπὴ τετράγωνος ἐξέδρα στηριζομένη ἐπὶ τεσσάρων στύλων καὶ χρησιμεύουσα διὰ τοὺς ψάλλτας. Κάτωθεν αὐτῆς ὑπάρχει δεξαμενὴ, ὅπου χύνεται διαρκῶς διανγὲς ὕδωρ, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς καθαρόν καὶ διὰ πόσιν. Τόσον μεγάλη δεξαμενὴ ὑπάρχει μία ἐδῶ καὶ μία εἰς τὸ ἐν Προύσση τέμενος τοῦ Γιλδηρίμ Βαγιαζήτ χάν. Εἰς τοὺς τέσσαρας τοίχους τοῦ τεμένους ὑπάρχουσι διακόσια πεντήκοντα παράθυρα μὲ ὕαλους καὶ μουράνο.

Ὅταν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, τοῦ λαμπρύνοντος τὸ σύμπαν, προσπί-

πτουνσιν ἐπ' αὐτῶν, ἡ ἀνταύγεια τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τεμένους καθίσταται μαγευτική. Εἰς μερικά παράθυρα εἶνε γραμμένον τὸ ρητὸν τοῦ κορανίου : «Ὁ Θεὸς εἶνε τὸ φῶς τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς Γῆς». Εἰς κάθε παράθυρον ὑπάρχουν καὶ ἀραβουργήματα. Τὰ κρεμαστὰ πολύφωτα εἶνε πολυτιμώτατα. Γύρω τριγύρω τοῦ τεμένους καὶ μέχρι τοῦ περβαζιοῦ τοῦ τρούλλου ὑπάρχουν τρεῖς σειρὲς κανδηλαί. Κατὰ τὰς ἱερὰς νύκτας ἀνάπτονται δώδεκα χιλιάδες κανδηλαί καὶ τὸ τέμενος εἶνε κατάφωτον. Τόση πολυτέλεια δὲν εἶνε διὰ τὴν πόλιν αὐτήν. Θὰ ἤξιζε διὰ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει τέμενος τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ καὶ διὰ τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ τέμενος τοῦ Ὁμάρ. Αἱ ἐπὶ τῶν μαρμάρων ἐπιγραφαὶ τοῦ τεμένους τούτου τὰς ὁποίας ἐχάραξεν ὁ ἐκ Καρὰ Χισὰρ Χασὰν Τσελεμπή ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τεμένους Σουλεϊμανιέ. Καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος ἔγραφεν εἰς τὸ κεντρικὸν σημεῖον (εἰς τὸν ὁμφαλὸν) τοῦ θόλου, ἔπεσεν εἰς τὸ μάτι του ὀλίγη ἄσβεστος. Μέσα εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν ταραχὴν του ἔπλυνε τὰ μάτια του μὲ τὸ νερὸ τοῦ δοχείου ποὺ εἶχε τοῦς χρωστήρας του. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸ ἦτο ἄσβεστωμένο κάηκε καὶ τὸ ἄλλο μάτι του καὶ ἔτσι ἔχασε τὸ φῶς του. Ἡ τέχνη τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἰς τὸν θόλον αὐτὸν ἔγινεν αἰτία τῆς τυφλώσεώς του καὶ ἔδωκε τέρας εἰς τὴν σταδιοδρομίαν του. Τῇ ἀληθείᾳ ὁ Κοτζὰ Χασὰν Τσελεμπή ἔδειξεν ἐδῶ τὴν μεγάλην ἱκανότητά του εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ κάθε γραμμὴ του εἶνε μέρος ἐκ τῶν ρητῶν τοῦ κορανίου. Μετὰ ταῦτα, ὁ Σουλτάν Σελήμ, ἀναγνωρίζων τὴν ἀξίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ὥρισεν δι' αὐτὸν ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ του ταμείου ἰσόβιον σύνταξιν ἐκ δύο ἱερῶν νομισμάτων. Μὲ τὸ ἐπίδομα αὐτὸ ἔζησε καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, παρὰ τὸ Ἐγιοῦπ, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τεμένους Τσαουσμπασή καὶ ἐντὸς τοῦ μανσωλείου, τοῦ διδασκάλου του εἰς τὴν τέχνην, Ἀχμέτ Καραχισαρί.

Περιγραφή τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τεμένους Σελημιέ.

Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἶνε ἐστρωμένον ἀπὸ λευκὰ μάρμαρα τόσον καλῶς ἐφηρμοσμένα, ὥστε νομίζει τις ὅτι εὐρίσκεται εἰς λευκὴν τινα πεδιάδα. Κατὰ μήκος καὶ πλάτος εἶνε ἑκατὸν ὀγδόντα ποδῶν. Εἰς τὰς τέσσαρας πλευράς του ὑπάρχουσιν εἴκοσι τέσσαρες κίονες, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι μετεκομίσθησαν ἀπὸ τὴν τοποθεσίαν τεμασσαλῆκ (πανόραμα) τῶν Ἀθηνῶν τὴν εὐρισκομένην πλησίον τῆς Πελοποννήσου. Μερικοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τὴν Κύπρον. Καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν κομόπολιν Ἀϊδιντζήκ τοῦ σαντζακίου Προύσης. Δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἐδαπανήθη ἀνὰ εἰς αἰγυπιακὸς θησαυρός. Μετεφέρθησαν δὲ μὲ πολλοὺς κόπους καὶ μόχθους. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν κίωνων τούτων ὑπάρχουσι κυκλοτερεῖς θόλοι χωρὶς ἀραβουργήματα. Ἀλλὰ τὰ κάτωθι αὐτῶν τόξα εἶνε τόσον στολισμένα μὲ

πολυτίμους λίθους καὶ τόσον ἁρμονικά ποῦ παρόμοια τούτων δὲν ἔχω ἰδῆ εἰς τὰ τεμένη ποῦ ἐπεσκεψθῆν μέχρι σήμερον. Εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ τεμένου ὑπάρχουσι δέκα καταστόλιστοι θύραι. Διὰ τὰς ἐξέλθῃ τις δι' αὐτῶν ἀναβαίνει κλίμακας ἐχούσας πέντε ἢ ἑξ βαθμίδας. Εἰς τὰς ἰδίας πλευρὰς ὑπάρχουν εἴκοσι ἑξ παράθυρα βλέποντα πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν αὐλήν.

Οἱ μιναρέδες τοῦ τεμένου

Οἱ ὑποδειγματικοὶ τέσσαρες μιναρέδες ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ παραδεισίου τούτου τεμένου ἴστανται ὡς τέσσαρες στύλοι τοῦ στερεώματος. Ὁ κυανόχρους θόλος τοῦ τεμένου εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον αὐτῶν. Ἐκ τούτου οἱ μιναρέδες ἀπέχουσι ἑξ ἴσου. Ἀπαντες οὗτοι ἔχουσι τὸ αὐτὸ σχῆμα, τὴν ἰδίαν συμμετρίαν καὶ ἀνὰ τρεῖς ἐξώστας (σεριφέ). Ἀπὸ τὰς θυρίδας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὴν βάσιν τῶν μιναρέδων εἰς δύο ἑξ αὐτῶν ὑπάρχουσι τρεῖς ἀναβάσεις πρὸς τοὺς ἐξώστας, εἰς τρόπον ὥστε οἱ ἀναβαίνοντες νὰ μὴ βλέπουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Εἰς τοὺς ἄλλους δύο ὑπάρχει μία ἀνάβασις. Παρὰ ταῦτα δὲν εἶναι ὁγκώδεις. Δύο ἄνδρες ἀρκοῦν γιὰ νὰ τοὺς ἀγκαλιάσουν. Οἱ τρεῖς ἐξώσται τῶν μιναρέδων ἀποτελοῦν τὸν ἀριθμὸν δώδεκα εἰς ἔνδειξιν ὅτι ὁ Σουλτὰν Σελῆμ εἶνε ὁ δωδέκατος Σουλτὰνος τῶν Ὁσμανιδῶν. Τὸ περίφραγμα τῶν ἐξωστῶν εἶνε δικτυωτὸν ὡς ἂν ὁ τεχνίτης αὐτῶν νὰ τὸ ἔκοιπε διὰ ψαλίδος. Εἰς ἕκαστον τῶν τεσσάρων μιναρέδων ἀνέρχεται τις διὰ τριακοσίων τριάκοντα βαθμίδων. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οἱ δύο ἑξ αὐτῶν ἔχουσιν ἀνὰ τρεῖς ἀναβάσεις φυσικὰ ὁ καθένας ἑξ αὐτῶν ἔχει ἀνὰ τετρακοσίας ἐξήκοντα βαθμίδας ἐπὶ πλέον. Συνεπῶς ἕκαστος μιναρὲς τῶν τριῶν ἀναβάσεων ἔχει ἐν συνόλῳ ἑξακοσίας ἐννενηκόντα βαθμίδας. Τὸ περίεργον εἶνε ὅτι εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν εἰσέρχεται τις διὰ τεσσάρων λεωφόρων. Ἀπὸ οἰανδήποτε ἑξ αὐτῶν καὶ ἂν εἰσέλθῃ βλέπει δύο μιναρέδες καὶ ἑξ ἐξώστας καὶ ἂν πλησιάσῃ ἀκόμη ἑφ' ὅσον εἶνε ἐπὶ τῆς λεωφόρου. Ἐκ τῆς πόλεως ὁμοῦ, ἐπειδὴ οἱ δρόμοι αὐτῆς εἶνε σκολιοί, φαίνονται καὶ οἱ τέσσαρες μιναρέδες. Ἐν συμπεράσματι εἰς τὸ τέταρτον τοῦ κατοικημένου κόσμου δὲν ὑπάρχει ὅμοιον αὐτῶν οὔτε δύναται νὰ γίνῃ ἀπομίμησις των. Ὁ βλέπων τὸ περίλαμπρον τοῦτο ἔργον δὲν μπορεῖ εἰμὴ ν' ἀναφωνήσῃ. «Εὖγε ! χίλιες φορὲς εὖγε ! διάσημε τεχνίτα !»

Ἡ διὰ μολύβδου ἐπίστρωσις τῆς ὁροφῆς εἶνε τόσον τεχνικὴ, ὥστε οὐτε κατὰ τρίχα παρατηρεῖται ἐξοχὴ οὔτε σταλαγματιὰ βροχῆς διαφεύγει, ἢ ὁποῖα συναθροίζεται εἰς δεξαμενὴν. Μὲ λίγα λόγια τὸ τέμενος αὐτὸ εἶνε στερεῶς ἐκτισμένον, ἐπὶ τῇ βάσει τριακοσίων ἑβδομήκοντα πέντε τεχνῶν

καὶ γνώσεων (ἀπείρων). Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ περιγράψωμεν ἐκάστην λεπτομέρειαν ἰδιαιτέρως, θὰ ἔπρεπε νὰ γράψωμεν δλόκληρον τόμον.

Ὁ μακαρίτης πατήρ μου, ὁ δερβίς Μεμέτ Ζουλή, με διηγῆθηκε τὰ ἑξῆς τὰ ὁποῖα ἤκουσεν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν ἀρχιτέκτονα Σινάν, ὅστις ἔκτισε τὸ τέμενος τοῦτο. — «Ἀνήγειρα σαράντα ἐπὶ τεμένη (τζαμιά), ἑκατὸν σαράντα μεσδζίτ, τριάντα σουλτανικὰ πανδοχεῖα, ἑκατὸν σαράντα ἀνάκτορα μεγιστάνων, ἑκατὸν εἴκοσι γεφύρας, ἐπὶ ὕδραγωγεία, καὶ χιλιάδας οἰκίας εὐγενῶν καὶ προυχόντων. Οὕτω ἔγινα ὁ μοναδικὸς ἀρχιτέκτων τοῦ αἰῶνός μου. Τὴν μαθητείαν μου τὴν ἔκαμα ὅταν ἐκτίζετο τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει τζαμίον τοῦ Σήχ Ζαδέ. Ἐτελειοποίησα τὴν τέχνην εἰς τὸ τέμενος Σελήμι. Ὅλην ὅμως τὴν ἱκανότητα κατηνάλωσα εἰς τὸ τέμενος αὐτὸ καὶ ἔγινα διάσημος». Ὅλοι οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ μηχανικοὶ τοῦ γνωστοῦ κόσμου ἐὰν καταβάλωσι ὅλας τὰς προσπάθειάς των δὲν θὰ κατορθώσουν νὰ κτίσουν τοιοῦτον μέγα ἔργον. Κανεῖς δὲ βασιλεὺς δὲν θὰ ἔχη τὸ θάρρος νὰ ἐξοδεύσῃ καὶ σπαταλήσῃ τόσον ἄφθονον πλοῦτον.

Τὰ ἑξοδα τοῦ Τεμένους Σελήμ χάν.

Ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν Σουλτάν Σελήμ ἐκθεσίων τοῦ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς θεμελιώσεως τοῦ τεμένους ἐποπτεύοντος Μουεγγήτ πασᾶ εἶδα καὶ ἀντέγραψα ὅτι μαζί με τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἀρχιστρατήγου Μουσταφᾶ πασᾶ τοὺς προερχομένους ἀπὸ λάφυρα, ἐδαπανήθησαν ἐν συνόλῳ εἴκοσι ἐπὶ χιλιάδες ἐπτακόσια ἑξήντα πονγγιά. Ἐπεξετάθην τόσον εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ περιλάμπρου τούτου τεμένους, διότι ἔχω γνώσεις ἀρχιτεκτονικῆς καὶ διότι ἐκ τῶν πολλῶν μου ἐπισκέψεων εἰς Ἀδριανούπολιν τὸ ἐμελέτησα λεπτομερῶς. Θὰ διηγηθῶ δὲ καὶ ἀφήγησιν τοῦ ἀγαπητοῦ πατρὸς μου.

Ἡ διήγησις τοῦ πατρὸς μου.

Ὁ μακαρίτης πατήρ μου δερβίς Μεμέτ Ζουλή, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κτίτορος τοῦ τεμένους αὐτοῦ Σελήμ Χάν καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Κύπρου ἦταν παλληκάρι. Ὑπηρέτει ὡς ἀρχιμουεζίνης τοῦ Σείχ Τζᾶν πασᾶ. Καὶ ἐνίστε ἐξετέλει καθήκοντα ἱμάμη. Μετὰ τὴν ἄλωσιν δὲ αὐτῆς, ὅταν ὁ στρατὸς ἐξώρμησε πρὸς τὴν Μαγούσα αὐτὸς ἀνέγνωσε τὴν πρώτην προσευχὴν τῆς νίκης καὶ διελάλησε τὸν Μωάμεθ. Κατόπιν ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅταν οἱ μεγιστάνες καὶ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ οἱ παρευρεθέντες εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κύπρου ἐγένοντο δεκτοὶ ἀπὸ τὸν Σουλτάνον ἥτο παρῶν καὶ ὁ πατήρ μου καὶ ἠξιώθη νὰ περιβληθῇ τὸ τιμητικὸν καφτάνι. Ἦτο μεσημέρι καὶ ὁ Σουλτάν Σελήμ τὸν εἶπε : « — Γιὰ διάβασε προσευχὴ (ἑξέν) σὺν ἐκείνῃν ποὺ διάβασες κατὰ τὴν νίκην γιὰ νὰ τὴν ἀκούσω ». Ὁ

πατήρ μου ἀμέσως μὲ βαθεῖαν φωνὴν κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Μπιλάλ¹⁾ καὶ μὲ μέλος Χιτζᾶζ ἀνέγνωσεν. Ὅλοι δὲ οἱ παριστάμενοι εὐχαριστήθησαν. Τότε ὁ Σουλτᾶνος δι' ὑψηλοῦ διατάγματός του διώρισεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει τέμενος Σουλτᾶν Σελήμ, ὡς ἀρχιμουεζίνην καὶ τοῦ προσδιώρισε ὡς ἀμοιβὴν δύο χρυσᾶ νομίσματα καθ' ἡμέραν. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους 976, ἐπειδὴ ὁ πατήρ μου εὐρέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ λαμπροῦ τεμένους καὶ μὲ διηγῆθαι τὰς λεπτομερείας, διὰ τοῦτο ἐγὼ προσεπάθησα νὰ τὸ περιγράψω λεπτομερέστερον. Ὁ πατήρ μου μὲ εἶπε τὴν ἡμερομηνίαν καὶ τῆς θεμελιώσεως, ἡ ὁποία εἶνε τὸ 976 καὶ τῆς ἀποπερατώσεως, ἡ ὁποία εἶνε τὸ ἔτος 982. Μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη ὅταν ἐπεσκέφθην τὴν Ἀδριανουπόλιν, τὰς ἡμερομηνίας ταύτας εἶδα χαραγμένας εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τεμένους.

Ὁ πατήρ μου ἐγνώριζε καλὰ τὰ γεγονότα. Ὁ Θεὸς ἄς τὸν ἀναπαύσῃ Ὁ πατήρ μου ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Σουλταϊμᾶν Χάν. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Σεχτουβάρ ἦτο μαζὺ του. Εὐρέθη ὡσαύτως μὲ τὸν νικητὴν Σουλτᾶν Μεχμέτ χάν Γ'. κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἑγρῆ. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς χρυσοποιίας. Ἦτο δὲ ἀγαπητὸς μεταξὺ τῶν βεζυρῶν καὶ μεγιστάνων, τῶν οὐλεμάδων καὶ τῶν Σείχ καὶ εἶχε πολλὰ ἐνθύμια αὐτῶν. Καὶ ὁ σεβαστὸς πάππος μου, ὅστις ἐλέγετο Δεμερτζὴ ὀγλοῦ Καρά Ἀχμέτ μπέη, ἡρώθη νὰ παρευρεθῇ μὲ τὸν πορθητὴν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αὐτὸς ἔζησεν ἑκατὸν σαράντα ἑπτὰ ἔτη καὶ εἶνε θαμμένος εἰς τὴν Κιουτάχεια, εἰς τὴν συνοικίαν Ζερεγκιὲν καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας μας. Καὶ ὁ πατήρ μου ἔζησεν ἑκατὸν δέκα ἑπτὰ ἔτη. Ἀπέθανε δὲ καὶ ἐτάφη κατὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Σουλτᾶν Ἰβραχίμ. Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἀνεκάλυψα τὸν τάφον αὐτοῦ μὲ τὴν χρονολογίαν του εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Μεβλεβί χανὲ ἐν Κουλέ Καποῦ. Θεὸς σχωρέστονα. Ἀνέφερα τὰ λυπητερά αὐτὰ διότι ἀπὸ τῶν παπποῦ μου καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων μου ἐκληρονόμησα τριακοσίων ἑτῶν γεγονότα. Ἐὰν περιέγραφον τὸ τέμενος τοῦτο τοῦ Σελήμ Χάν, ὅπως μὲ τὸ διηγῆθηκεν ὁ πατέρας μου, θὰ ἔπρεπε νὰ γεμίσω ὀλοκλήρους τόμους. Ἐγὼ ὅμως τὰ ἐσυντόμειψα. Διότι ὁ καλύτερος λόγος εἶνε ἐκεῖνος ποὺ ὁμιλεῖ εἰς τὴν καρδιά.

Τί θαῦμα Θεοῦ! ὁ Σελήμ χάν τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπληροφορήθη ὅτι ἐτελείωσε τὸ τέμενός του, βλέπει στὸ ὄνειρόν του τὸν Προφήτην, ὅστις τοῦ εἶπε:—«ὦ Σελήμ! τὸ τέμενός σου ἐτελείωσε.» Ἐλα εἰς τὴν Ἀδριανουπόλιν, καὶ νὰ κάμῃς τὸ ναμάζι τῆς Παρασκευῆς ὑπὸ τὴν

1) Ὁ Μπιλάλ ἦτο μουεζίνης τοῦ Μωάμεθ. Σ. Μ.

σημαίαν μου. Ὁ Σελήμ ἀμέσως ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν. Μετὰ δύο ἡμέρας ἡσθένησε. Καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀποθνήσκει εἰς τὴν Τυρολόην. Οὕτω δὲν ἡξιώθη νὰ προσευχθῇ εἰς τὸ τέμενός του. Τὴν ἐπομένην Παρασκευὴν μεταφερθὲν τὸ σκήνος του εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, μετὰ τὴν προσευχὴν ἐκηδεύθη ἐκεῖ. Ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ μαυσωλείου του εἶνε χαραγμένον τὸ ἑξῆς ρητὸν τοῦ κορανίου: El emn eti ullah bi kalbi Selim. ¹⁾.

Τὸ τέμενος τοῦ Σελήμ χάν εἶνε γνωστὸν κοινῶς μετὰ τὸ ὄνομα **Τασλήκ ιζαμί**. Τοῦτο ἄλλοτε ἦτο κελλί. Κατόπιν ὁ Σουλεϊμάν χάν τὸ μετεποίησεν εἰς ὠραῖον τέμενος, εἰς μνήμην τοῦ βεζύρου του Μαχμούτ πασᾶ. Ἐχει ἓνα θόλον, μιναρὲ ὑψηλὸν καὶ πολλοὺς προσκυνητάς. Δὲν εἶνε μεγαλοπρεπὲς οὔτε μεγάλο.

Τὸ τέμενος τοῦ Τεφτερδάρ Καρᾶ Μουσταφᾶ. Αὐτὸ ἔχει ἓνα μεγάλο τροῦλλον, ἓνα εὐθύγραμμον μιναρὲ καὶ πολλοὺς προσκυνητάς, χοτζάδες καὶ μοναχοὺς. Τὸ τέμενος τοῦτο μαζὶ μετὰ τὸ τέμενος τοῦ Τσελεμπή ἐκτίσθησαν ἀπὸ τὸν ἀρχιτέκτονα Σινάν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σελήμ Β' καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐκτίζετο τὸ Σελιμίε.

Τὸ τέμενος Χασεκῆ Σουλτάν. Εἶνε καὶ τοῦτο ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Σινάν ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Γενή Μουσταφᾶ πασᾶ.

Τὸ τέμενος Νωκιατζή. Ἐχει ἀσκειτοὺς προσκυνητάς.

Τὸ τέμενος Ἑσκῆ Ἀλῆ πασᾶ. Τὸ τέμενος τοῦτο τὸ ἐκτίσεν ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἀγορᾶς Ἀλῆ πασᾶς. Ἀρχιτέκτων αὐτοῦ εἶνε ὁ Σινάν.

Τὸ τέμενος Μπεϊλέρ μπέη. Εἶνε πολὺ ἀνοιχτόκαρδον καὶ ὠραῖον.

Τὸ τέμενος Δαρῆ, εἶνε παλαιὸν ἔργον.

Τὸ τέμενος τοῦ Τζεζρι Κασήμ πασᾶ. Τοῦτο εὐρίσκεται πλησίον τῆς θύρας καφεσλή.

Τὸ τέμενος τοῦ Χατζῆ Ἡλιᾶς. Εἶνε πολυσύχναστον προσκύνημα.

Τὸ τέμενος τοῦ Μιχάλ μπέη. Αὐτὸ εὐρίσκεται ἐπὶ νησίδος παρὰ

1) Οἱ ὀθωμανοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουν ὅτι ὁ Σελήμ χάν Β', ἀπέθανε πεσὼν ἐντὸς λουτροῦ τὸν ὁποῖον τελευταίως εἶχεν ἀνεγείρει. Καίτοι ἡ διήγησις τοῦ Ἑβλιᾶ τσελεμπή εἶνε ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν οὗχ' ἦτον νομιζόμενον ὅτι αὐτὸς μετέφερε τὰ ὅσα ἤκουσεν. Τὸ σπουδαῖον εἶνε ὅτι ἐνῶ ἡ φράσις φάτζλ-οὐλ-λάχ δίδει τὸν ἀριθμὸν 976, ὁ Ἑβλιᾶ τσελεμπή σημειώνει τὸν ἀριθμὸν 972 ὡς ἡμερομηνίαν τῆς θεμελιώσεως. Ἐπίσης ἐνῶ ἡ φράσις—φάτζλ γεσδάν—δίδει τὸν ἀριθμὸν 982 ὡς ἡμερομηνίαν ἀποπερατώσεως καὶ ὡς ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Σουλτάν Σελήμ Β', οὗτος σημειώνει τὸν ἀριθμὸν 976. Καθ' ἡμᾶς τὸ λάθος πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἀντιγραφέα. Σ. Μ.

τὴν γέφυραν Μιχάλ καὶ ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ ἣτις φέρει πρὸς τὸ Κερμέν. Εἶναι παλαιοῦ ρυθμοῦ καὶ κομψόν. Ἡ κυρία πύλη τοῦ εἶναι ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Μιχάλ. Ἐπὶ τῆς νοτίας θύρας εἶναι χαραγμένη ἡ ἡμερομηνία 825. Τὸ τέμενος τοῦτο καθὼς καὶ ἡ γέφυρα τοῦ Μιχάλ ἐκτίσθησαν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κοτζᾶ Μουράτ Χάν, τοῦ πάππου τοῦ πορθητοῦ.

Ἑγκώμιον τῶν θυμασίων φιλάνθρωπικῶν καθιδρυμάτων.

Κατὰ τὰς ψυχρὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος ἐκ μέρους τοῦ Βακουφίου διοχετεύεται εἰς τὰς κρήνας καὶ τὰ ἀποχωρητήρια τῶν τεμενῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως θερμὸν ὕδωρ μὲ τὸ ὁποῖον νίπτονται καὶ καθαρίζονται μὲ ἄνεσιν οἱ προσκυνηταί. Σπουδαῖον φιλάνθρωπικὸν ἔργον. Ἐν ὀλίγοις καθὰ προκύπτει ἀπὸ καταγραφῆν τοῦ Ἀβανὲ ζαδέ, ὅστις ἐνήργησε ταύτην κατόπιν διαταγῆς τοῦ Μουράτ Χάν, εἰς τὴν πόλιν Ἀδριανουπόλεως ὑπάρχουσι χίλια ἑπτακόσια ἱερὰ (μιχράπ) συμπεριλαμβανομένων τῶν τεμενῶν καὶ κελλίων.

Ἐξ αὐτῶν δεκατέσσαρα εἶναι εἰς σουλτανικά τεμένη. Τριακόσια εἰς τεμένη μεγιστάνων καὶ βεζυρῶν. Ὅλα τὰ καταγραφέντα τεμένη εἶναι σκεπασμένα μὲ μόλυβδον.

Τὰ Μεσδζιτ¹⁾ τῆς Ἀδριανουπόλεως

Τὸ Χηζηολήκ Μεσδζιτ εἶναι παλαιὸς οἶκος προσευχῆς. Τὸ ἔχει κτίσει ὁ πρίγκηψ Σεφερσάχ. Κατόπιν εἶναι τὰ Μεσδζιτ ποῦ ἀνήγειρεν ὁ γαζή Χουδαβενδικιάρ. Ἐπειτα τὸ Μεσδζιτ τοῦ Τιμουράτ πασᾶ. Ἀκολουθῶς τὸ Μεσδζιτ τοῦ Κήζ μινανέ κλπ.

Τὰ ἱεροδιδασκαλεῖα (Μεδρεσέδες) τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ὁ μεδρεσές τοῦ Μουραδιέ εἶναι ἐν τῇ ἀκμῇ του. Ἐχει πολλὰ εισοδήματα καὶ εἶναι πασίγνωστος ὥς κέντρον ἀρετῆς καὶ σοφίας.

Ὁ μεδρεσές τοῦ Γιλδιρίμ Χάν ἔχει ὀλίγα εισοδήματα. Ὁ μεδρεσές τοῦ Μουσᾶ τσελεμπή υἱοῦ τοῦ Γηλδιρίμ Βαγιαζήτ Χάν. Ὁ μεδρεσές τοῦ τσελεμπή Σουλτάν Μεμέτ Χάν. Ὁ μεδρεσές τοῦ Κοτζᾶ Μουράτ Χάν εἶνε ὀνομαστός καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ του. Ὁ μεδρεσές Οὕτς σερεφελή. Ὁ μεδρεσές

1) Μεσδζιτ εἶνε μικρὸν προσκύνημα (τέμενος) ἄνευ μινανέ. Σ. Μ.

ατήκ. Ὁ μεδρεσές τοῦ Κιουτσοῦκ τσελεμπή. Ὁ μεδρεσές τῶν Σπαθοφόρων (χουσαμιά). Ὁ μεδρεσές τοῦ Τσοκατζή Χατζή. Ὁ μεδρεσές τοῦ Ἀμπαριε καδῆ εὐήμερεϊ.

Ὁ μεδρεσές τοῦ Κεμάλ πασᾶ ζαδὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔμεινε κενὸς καὶ ἀχρησιμοποίητος, καθ' ὅσον οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ, διότι τὰ δαιμόνια εἶχον καταλάβῃ ἓνα ἀπὸ τὰ κελλιά του. Ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ 888 εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Σουλτὰν Βαγιαζήτ βελῆ, ὁ Ἀχμέτ τσελεμπή, ὁ υἱὸς τοῦ Κεμάλ πασᾶ, ὁρεγόμενος σοφίας ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἠθέλησε ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα νὰ σπουδάσῃ ἐδῶ. Θέλων δὲ νὰ εὔρῃ τόπον κατοικίας ἦλθε τυχαίως ἡμέραν τινὰ εἰς αὐτὸν τὸν μεδρεσέ καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν διευθύνοντα χότζα ἓνα κελλίον. Οὗτος τοῦ ἀπήντησε. «Μόλλα!» (ὦ ἱεροσπουδαστά). «Εἰς τὸν μεδρεσέ μας δὲν ὑπάρχει κενὸν κελλίον. Εἵχαμεν ἓνα κενόν, ἀλλὰ τὸ κατέλαβον τὰ δαιμόνια. Καὶ ὥς ἐκ τούτου κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτό. Ὅστις δῆποτε δὲ ἐμβῆκεν εἰς αὐτὸ τὴν ἐπομένῃν τοῦ ἔβγαλαν τὸ πτώμα του». Ὁ υἱὸς τοῦ Κεμάλ πασᾶ ἐπιμένων εἰς τὴν παρακλήσιν του ἐπανέλαβεν. «Αὐθέντά μου, παρακαλῶ παραχωρήσατέ μοι τὸ κελλίον αὐτό, διὰ νὰ μπορέσω νὰ πάρω μὲ τὸ καλὸ ἀπὸ σᾶς μερικὰ μαθήματα». Ὁ δὲ χότζας τοῦ εἶπε. «Παιδί μου, δὲν ἀποφεύγω νὰ σᾶς τὸ παραχωρήσω. Ὅριστε. Ἀλλὰ ὅπως σᾶς εἶπα, ἔμεῖς κατ' ἐπανάληψιν εἶδαμε τὰ χάλια ἐκείνων ποὺ ἐμβῆκαν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὐρέθησαν νεκροί». Ὁ υἱὸς τοῦ Κεμάλ πασᾶ ἐπέμεινε καὶ πάλιν καὶ εἶπεν: «Ὁ, τι γίνῃ, ἂς γίνῃ. Δόστε μου τὸ κελλί αὐτό. Ἐγὼ πλήρη ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό. Μὴν ἀπορρίψετε τὴν παρακλήσί μου». Ὁ Χότζας εὐρεθεὶς πρὸ τῆς τοιαύτης ἐπιμονῆς τοῦ εἶπε: «Παιδί μου, ὅπως θέλετε. Νὰ τὸ κλειδὶ τοῦ κελλιοῦ. Ἀλλὰ μίαν χάριν σοῦ ζητῶ. Ἄν καὶ λίγα μόνον λεπτὰ ἐμυλήσαμε καὶ γνωριστήκαμε, πολὺ σὲ συνεπάθησα καὶ νὰ μὲ συγχωρήσης. Πολὺ πιθανὸν νὰ μὴ μᾶς ἀξιώσει ὁ Θεὸς νὰ συναντηθοῦμε αὖριον». Ὁ υἱὸς τοῦ Κεμάλ πασᾶ ἀφοῦ ἀπεχαιρέτησε τὸν διδάσκαλον τοῦ μεδρεσέ, ἄνοιξε τὴν θύραν τοῦ κελλίου καὶ ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, εἰσῆλθε καὶ ἐκάθισε ἐπάνω στὴ προβειά.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ Χότζας καὶ οἱ ὑπηρεταὶ του κατὰ τὴν συνήθειάν των ἐτοίμασαν καὶ ἔφεραν μπροστὰ εἰς τὸ κελλί τοῦ υἱοῦ τοῦ Κεμάλ πασᾶ ἓνα νεκροκράββατο καὶ τὸ τραπέζι γιὰ τὸ πλύσιμο τοῦ νεκροῦ. Ἀλλ' ὁ τοῦ θαύματος! Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, καθ' ὃν χρόνον ὁ Κεμάλ πασᾶ ζαδὲ ἐμελετοῦσεν, ἔξαφνα ὁ τοίχος ἀπὸ τῆ μεριὰ τοῦ νότου ἐσχίστηκε στὰ δύο, παρουσιάστηκεν ἓνας γέρος ἔχοντας μαζί του τὸ ὡμορφο παιδί του καὶ τὸν ἐχαιρέτησεν. Αὐτὸς ἀπέδωκε τὸν χαιρετισμόν. Τότε ὁ γέρος τοῦ εἶπε: «Αἱ παιδί μου. Σ' ἐμπιστεύουμε αὐτὸ τὸ παιδί μου. Νὰ τοῦ μάθῃς γράμματα καὶ τίς προσευχές». Αὐτὰ εἶπε καὶ ἀνεχώρησε. Ὁ Κεμάλ πασᾶ ζαδὲς ἀρχόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἀθῶο καὶ ἀγνὸν αὐτὸ παιδί τὸ

κοράνιον. Κατὰ τὴν αὐγὴ ἐνεφανίσθη πάλιν ἀπὸ τὸν τοῖχον ὁ γέρος καὶ εἶπε πρὸς τὸν Κεμάλ ζαδέ. «ὦ γυιέ μου! ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογήσῃ. Ν' ἀξιωθῇς εἰς τὴν αἰωνίαν εὐτυχίαν. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀρχηγὸς τῶν δαιμόνων Ἀσφιήλ. Ὅσάκις ἐμπιστευόμην τὸ παιδί μου εἰς τοὺς διαμένοντας εἰς αὐτὸ τὸ κελλί, αὐτοὶ καταχρώμενοι τῆς ἐμπιστοσύνης μου ἄπλωναν μὲ κακὸ σκοπὸ τὸ χέρι τοὺς σ' αὐτό. Κι' ἐγὼ τοὺς σκοτώνω. Εἰς ἐσένα ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἂν ἀνοιχθοῦν ὅλες αἱ γνώσεις ὑπερφυσικαὶ καὶ φυσικαὶ. Νὰ γίνῃς πάνσοφος Μουφτιῆς. Αὐτὸς ὁ Σελήμ ὁ υἱὸς τοῦ Βαγιαζήτ ἀσφαλῶς θὰ κυριεύσῃ τὴν Αἴγυπτον. Νὰ πᾶς μαζί του εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μίαν ἡμέραν νὰ γίνῃς μεγάλος Σείχ οὐλ Ἰσλάμης. Νὰ μὴ δίδῃς σημασίαν εἰς τὰ ἐγκόσμια. Κάθε ἡμέραν νὰ βρίσκῃς κάτω ἀπὸ τὸ σιδζατέ σου χίλια χρυσᾶ καὶ νὰ τὰ μοιράζῃς στοὺς φτωχοὺς». Εἶπε καὶ εὐχήθηκε. Καὶ ἀφοῦ πῆρε τὸ παιδί του χάθηκε μέσα εἰς τὸν τοῖχο.

Ὅταν τὸ πρῶτ' ὁ Κεμάλ πασᾶ ζαδὲ ἀνοιξέ τὴν πόρτα εἶδεν ἔμπροσθεν αὐτῆς τὸν Ἰμάμη, τὸν μουεζίνην καὶ πλῆθος κόσμου ποὺ εἶχαν ἔτοιμο ἓνα κιβούρι (νεκροκράββατο). Αὐτοὶ μόλις τὸν εἶδαν ἔμειναν ἐκπληκτοὶ καὶ εὐχαρίστησαν τὸν Θεόν. Ὁ Κεμάλ πασᾶ ζαδὲς, χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἐσυνέχισε τὴν μελέτην του καὶ ἐτελειοποιήθη ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τὴν ἀρετὴν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, ὥστε κατέστη ὁ πρῶτος τοῦ αἰῶνός του. Πράγματι δὲ ἐγένετο ὁ ἐμβριθέστερος τῶν νομοδιδασκάλων τοῦ ἱεροῦ δικαίου (τῶν μουφτιῶν) καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διετέλεσε καζασκέρης τῆς Αἰγύπτου, ἀκολούθως δὲ Σείχ-οὐλ-Ἰσλάμης ἐν Κων)πόλει ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τελευταίου Σουλεϊμάν χάν γαζῆ καὶ τοιοῦτος ὢν ἀπεδήμησεν εἰς τὰς μακαρίους μονὰς. Εὐρίσκεται ἐνταφιασμένος ἔξωθεν τῆς Πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ, εἰς πεφωτισμένον τάφον ἀνοικτὸν ἐκ τῶν ἄνω καὶ περὶφρακτον διὰ σιδηρῶν κινκλίδων.

Αἰτία τῆς ἀναδείξεως τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῦ εἶνε τὸ κελλίον τοῦτο τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐκτοτε τὸ κελλίον μένει κλειστόν. Κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ τὸ ἐπισκεφθῇ. Εἶνε ἐπίφοβον κελλίον.

Κατόπιν εἶνε ὁ Τασλήκ μεδρεσέ. Ἐπειτα ὁ μεδρεσὲς τοῦ Πιρ Μεχμέτ Σαράτς υἱοῦ τοῦ Ραμαζάν. Αὐτὸς εἶνε γνωστὸς ὡς Σαρατζιέ. Ἐχει πολλὰ ἀναγνωστήρια. Εἰς αὐτὰ συνέρχονται οἱ διδάσκαλοι τῶν δεκατεσσάρων σουλτανικῶν τζαμιῶν καὶ ὁ ἀρχιαναγνώστης. Ἐδῶ ἐρευνῶσι διάφορα θρησκευτικὰ ζητήματα, ἀπαγγέλλουσι ποιήματα καὶ ἐξασκοῦνται εἰς τὴν ἀπαγγελίαν.

Σπουδαστήρια τῶν ἱερῶν παραδόσεων.

Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ σπουδαστήρια τῶν ἱε-

ρῶν παραδόσεων. Τὸ ὀνομαστότερον καὶ τελειότερον ἐξ αὐτῶν εἶνε τὸ σπουδαστήριον τοῦ Σουλτὰν Σελήμ Β', λιθοκτιστον καὶ σκεπασμένον μὲ μόλυβδον. Τοῦτο εἶνε προωρισμένον διὰ τοὺς ἐκάστοτε διασήμους ἐρμηνευτάς.

Νηπιαγωγεῖα.

Εἰς ἕκαστον τῶν δεκατεσσάρων σουλτανικῶν τζαμιῶν ὑπάρχει καὶ ἀνὰ ἓν νηπιαγωγεῖον. Εἰς τὰ παιδιὰ τῶν σχολείων τούτων, ἐκ μέρους τοῦ Ἐβκαφίου, δίδεται κατ' ἔτος, κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ μπαϊραμίου, ἀνὰ μία ἐνδυμασία πρὸς ὑποκίνησιν τοῦ ζήλου αὐτῶν εἰς τὰ γράμματα καὶ πρὸς εὐχαρίστησιν. Τὰ καλύτερον καταρτισμένα ἐξ αὐτῶν εἶνε τὰ σχολεῖα τῶν τεμενῶν τοῦ Μουράτ Χάν, Τσελεμπή, Μεχμέτ Χάν καὶ Σελήμ Χάν.

Περιγραφή τῶν τεκέδων (μοναστηρίων) τῶν ἐνδόξων δερβισῶν

Ὁ σπουδαιότερος καὶ ὁ προσελευνὸν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης τοὺς περισσότερους ἐπισκέπτας εἶνε ὁ τεκές τοῦ ἁγιωτάτου Χηζήρ δεδέ. Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀπίστων ὁ τεκές αὐτός ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἅγιον Χηζήρ¹⁾. Ἀργότερον ἐγκατεστάθησαν ἐδῶ, κατόπιν ἀδείας τοῦ Χατζή Μπεκτασή, οἱ δερβίσαι Σεφερσάχ δεδέ καὶ Χηζήρ δεδέ. Ἐκτοτε ὁ τεκές αὐτός ἔχει προαχθῆ. Καὶ σήμερον εἶνε κέντρον τῶν μπεκτασήδων γνωστῶν εἰς ὅλον τὸν κόσμον μετὰ τὸ ὄνομα Χηζηρλήκ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μέρος ὅπου εὐρίσκεται ὁ τεκές αὐτός εἶνε ἐξοχικὸν μὲ καλὸν ἀέρα καὶ καλὸ νερό, πολὺς καλὸς κόσμος ἐκ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν συχνάζει εἰς αὐτό. Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως ἤρχισαν νὰ συχνάζουν καὶ ταραχοποιοί, οἱ ὅποιοι διετάραττον τὴν ἡσυχίαν τῶν συχνάζόντων ἐκεῖ. Διὰ τοῦτο τῷ 1051 οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ἔστειλαν ἀναφορὰν εἰς τὸν Καρᾶ Μουσταφᾶ πασᾶ, βεζύρην τοῦ Σουλτὰν Ἰβραχίμ χάν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγον, ὅτι εἰς τὸ μοναστήριον αὐτὸ τῶν μπεκτασιδων γίνονται παρεκτροπαὶ καὶ ἀσωτεῖαι καὶ ὅτι ἀπεκδέχονται σουλτανικὴν διαταγὴν, διὰ τὴν παρεμπόδισιν αὐτῶν. Ἡ παρᾶκλησίς των ἔγινε δεκτὴ. Ἀμέσως ἐκ μέρους τοῦ Καρᾶ Μουσταφᾶ πασᾶ ἀπεστάλη ἓνας ἀρχιθυρωρὸς πρὸς τὸν Κήρκ ἁγιάκ Σινάν πασᾶ. Οὗτος δὲ ἐκτελὼν τὴν ἀνωτέραν διαταγὴν συνήθροισε πλῆθος συρφετοῦ καὶ μεταβάς κατεδάφισεν ἐντὸς ἐβδομάδος μὲ λoστοὺς καὶ πελέκεις ὀλόκληρο τὸ μοναστήρι, τὸ ὁποῖον ἦτο στερεώτατον καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως ἀφιερωμένον εἰς τὸν Χηζήρ. Μετὰ τὴν ἀλωσιν (τῆς Ἀ]πόλεως) ὁ Χουδαβενδικιάρ

1) Προφήτην Ἡλίαν. Σ. Μ.

τὸ περιεποιήθη κτίσας πολυάριθμα κελλιά, ἀποθήκας καὶ ἐστιατόρια. Τὸ 831 ὁ Γιαχγιᾶ μπέη, υἱὸς τοῦ γαζῆ Μιχᾶλ μπέη, ἐξωράϊσε τὸν τόπον αὐτὸν μὲ κήπους καὶ τὸν μετέτρεψεν εἰς παράδεισον. Χωρὶς νὰ λυπηθοῦν τὸν οὕτω ἀκμάζοντα τεκὲν κατέστρεψαν, καὶ τὸν μόλυβδον αὐτοῦ ἐφόρτωσαν εἰς ἑκατοντάδας ἀμαξῶν, τὸν μετέφεραν εἰς τὴν Κ]πολιν καὶ μὲ αὐτὸν ἐστέγασαν τὸ μανσωλεῖον τοῦ Καρᾶ Μουσταφᾶ πασᾶ. Οἱ μπεκτασίδες δερβίσαι βλέποντες τὴν ἀξιοθρήνητον αὐτὴν κατάστασιν, ἀφοῦ παρέδωκαν νομίμως δεκατέσσαρα χάλκινα σκεύη εἰς τὸν Μποσταντζῆ μπασῆ, συνηθροίσθησαν ἐπὶ τόπου καὶ ἀφοῦ κατηράσθησαν, ἐπικαλοῦμενοι μεγαλοφώνως τὸν Θεόν, τοὺς αἰτίους τῆς καταστροφῆς αὐτῆς, διεσκορπίσθησαν, λαβόντες ὁ καθένας ἀπὸ ἑνα δρόμον. Θαῦμα Θεοῦ! Τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ τὴν κατάραν αὐτὴν ὁ Σουλτάν Ἰβραχὴμ χὰν διέταξε καὶ ἐφόνευσαν τὸν Καρᾶ Μουσταφᾶ πασᾶ. Ἀκολουθῶς δὲ ὅλοι ὅσοι ἐκ τῶν προυχόντων τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶχον ζητήσει τὴν κατεδάφιαιν τοῦ τεκὲ τούτου ἀπέθανον. Τέλος ἡ λαμπρὰ αὐτὴ τοποθεσία πρὸς τὴν ὁποίαν ἐστρέφοντο τὰ βλέμματα χιλιάδων πιστῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἔμεινεν ἔρημος μέχρις οὗ ὁ Σουλτάν Μεχμέτ Χὰν Δ' ἐλθὼν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἤρρεσε τὴν ὑψηλὴν καὶ τερπνὴν αὐτὴν τοποθεσίαν καὶ διέταξε νὰ κτισθῇ ἐκεῖ τέμενος καὶ ἀνάκτορον. Ἐντὸς δὲ ἔτους ἐξετελέσθη ἡ διαταγὴ αὐτοῦ.

Ὁ τεκὲς τῶν παλαιστῶν

Εἶνε ἴδρυμα τοῦ Σεῖδ Τζεμαλεδδὶν Σουλτάν. Ὁ Γαζῆ Χουδαβενδικιὰρ μὲ τὴν ἄλωσιν συνέστησε τοῦτο διὰ τοὺς εὐρώστους, γενναίους, δραστηρίους, τεχνίτας καὶ ὑψηλοσώμους πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προωθήσῃ τὴν αἰγλὴν τοῦ μουσουλμανικοῦ στρατοῦ. Καὶ πράγματι ἐπέτυχε τούτου. Καὶ σήμερον συναθροίζονται ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος, κατὰ Παρασκευὴν, περὶ τὰ ἐβδομήκοντα ὀγδοήκοντα ζεύγη ἀνδρείων παλαιστῶν, ἀνταξίων τοῦ Ρουστέμ¹⁾ ἀλείφονται μὲ λάδι, χαιρετῶνται καὶ ἀφοῦ φιλήσωσι ὁ ἕνας τὸ χέρι τοῦ ἄλλου καὶ σκουντῶντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μὲ τὸ κεφάλι, ὅπως τὰ κριάρια καὶ φωνάζοντας—Μέγας ὁ Θεὸς καὶ προφήτης αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ, ἀρχίζουν τὴν πάλην. Τοιοῦτοτρόπως προτρέπουν εἰς τὸν ἀγῶνα ὅλους τοὺς γενναίους μουσουλμάνους. Ἡ παλαίστρα εἶνε κατὰμαυρος καὶ ἀλειμμένη μὲ λάδι. Ὁ ἀσυνείθιστος ἄνθρωπος μόλις πατήσῃ εἰς αὐτὴν πέφτει κατὰ κέφαλα. Πολλάκις οἱ παλαιστὰι ἐπὶ δύο, τρεῖς ὥρας παλαίουσι μὲ γυμνοὺς πόδας, χωρὶς ὑποκάμισο ἐπάνω εἰς αὐτὸν τὸν στίβον χωρὶς ὁ ἕνας νὰ κα-

1) Ὁ Ρουστέμ ἦτο ἀγγελιαφόρος καὶ τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Μωάμεθ, κατὰ τινα δὲ παράδοσιν εἶχε καὶ πτερὰ. Σ. Μ.

τορνώσῃ νὰ νικήσῃ εὐκόλως τὸν ἄλλον καὶ μεταχειρίζονται 360 τεχνάσματα πάλης. Βεβαίως σὲ μιὰ στιγμή ὁ ἕνας εἴτε πιάνοντας τὸν ἀντίπαλόν του ἀπὸ τὸν αὐχένα, εἴτε πεδικλόνοντας αὐτόν, εἴτε κόπτοντας αὐτὸν ἀπὸ τὸ ἔδαφος, εἴτε ἀκουμπόντας τὶς πλάτες του κατὰ γῆς, εἴτε καὶ γυρίζοντας αὐτὸν καβάκι (ἐξαναγκάζοντας αὐτὸν εἰς κυβίστημα) μὲ ἕνα οἶον-δήποτε τέχνασμα τὸν νικᾷ. Διότι μεταξὺ τῶν παλαιστῶν ἡ ρώμη θεωρεῖται γενναιότης. Ἀλλὰ καὶ τὸ τέχνασμα εἶνε ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ρώμην. Διότι κατ' ἀρχαῖον γνομικόν, τὰ ἐννέα δέκατα τῆς γενναιότητος εἶνε τεχνάσματα. Καὶ πράγματι ἔτσι εἶνε. Εἰς τοὺς στρατιωτικούς ἡ πάλη καὶ ἡ ὄπλασκία εἶνε ἀπαραίτητα. Εἶνε δὲ καὶ ἐκ τῶν συνηθειῶν τοῦ Μωάμεθ. Βλέπων τις ὅλα αὐτὰ μένει ἐκστατικός καὶ κατάπληκτος. Ὁ τεκὲς αὐτὸς ἂν καὶ δὲν εἶνε λιθόκιστος εἶνε ἐν τούτοις στερεός. Ἐχει πολυάριθμα κελλία, μαγευρεῖα καὶ κήπους εὐκολίας¹⁾. Εἰς τὴν αὐλήν του εὐρίσκονται ἐκτεθειμένα σιδηρὰ τόξα ἀρχαίων παλαιστῶν, πολεμικὰ τύμπανα καὶ λοιπὰ ἐργαλεῖα πάλης. Ὁ τεκὲς οὗτος εὐρίσκεται πλησίον τῆς ἀγορᾶς Ἀλῆ-πασᾶ καὶ ἔσωθεν τῆς πύλης Μπαλὺκ παζάρ.

Ὁ τεκὲς τῶν δερβισῶν τοῦ Δζελαλεδδὶν Ρουμί.

Ὁ τεκὲς αὐτὸς ἐκτίσθη μετὰ τὸν τεκὲ τῶν παλαιστῶν. Εἶνε τοῦ Κοτζᾶ Μουράτ Χάν. Ἐχει μεγάλους θόλους σκεπασμένους μὲ μόλυβδον. Αὐτὸ τὸ ἱδρυμα ἐνῶ ἦτο προηγουμένως τεκὲς τῶν μεβλεβίδων, ἐπειδὴ ἐκ συμπτώσεως ἔγεινεν εἰς αὐτὸν φόρος, μετετράπη εἰς τέμενος ἀφοῦ ἐκτίσθη μιναρές, ἱερὸν καὶ ἄμβων δι' αὐτό. Κατόπιν εἰς τὴν αὐλήν τοῦ τζαμίου τούτου καὶ εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ περιβόλου του ἐκτίσθη μεβλεβιχανές, ἱμαρέτ, μεδρεσές καὶ κελλία διὰ τοὺς δερβισίδες. Τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίσθη καὶ πάλιν περίβλεπτος μεβλεβιχανές, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περισσότεροι τῶν διακοσίων δερβισῶν καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα ἐκτελοῦσι τὰς συνήθεις τελετὰς αὐτῶν, ἀναπαριστῶντες διὰ τοῦ χοροῦ τὴν περὶ τὸν ἥλιον κίνησιν τοῦ σύμπαντος, ὑπὸ τοὺς ἤχους μουσικῆς, καθ' ὃν χρόνον ἄλλοι δερβῖσαι ἀγνοοῖ καὶ σοφοὶ ψάλλουσι στίχους τοῦ Μεννεβί²⁾. Ὁ τεκὲς οὗτος ἔχει πολλὰς προσόδους ἐξ ἀφιερωμάτων.

Ὁ τεκὲς τοῦ ἁγιωτάτου Σεῖχ Ζινδανί.

Πρόκειται περὶ τοῦ Σεῖδ Μπαμπᾶ Τζαφέρ σουλτάν ἐκ τῶν συντρό-

1) Ἀποχωρητήρια. Σ. Μ.

2) Οἱ ψαλμοὶ τοὺς ὁποίους συνέθεσεν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος Δζελαλεδδὶν Ρουμί. Σ. Μ.

φων τοῦ προφήτου, ὅστις ἐπὶ τῆς χαλιφείας τοῦ Χαρροὺν ἐρ Ρεσήτ διετέλεσε πρέσβυς αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἶνε θαμμένος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐντὸς πύργου, λέγουσιν ὅτι ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς, διότι προσέβαλε τὸν αὐτοκράτορα. Τὸν τεκὲ τοῦ Μπαμπᾶ Τζαφέρ σέβονται καὶ αὐτοὶ οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν χάρι του. Ἐκ τῆς κατ' εὐθείαν γενεᾶς αὐτοῦ προέρχεται ὁ Σεῖχ Ζινδανί, ὅστις εἶνε θαμμένος εἰς τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει ὁμώνυμον τεκέν. Οὗτος εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ συμπράξῃ μὲ τὸν πατέρα τῶν νικητῶν, τὸν Σουλτάν Μεχμέτ Χάν, κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν πύλην Ζινδάν. Ὅπως ὁ Παλάτ δεδὲ ἀπὸ τὴν πύλην τοῦ Μπαλατᾶ, ὁ Τζουπέ Ἀλῆ δεδὲ καὶ ὁ Χορὸς δεδὲ ἀπὸ τὰς ὁμωνύμων τῶν πύλας. Ὁ Σεῖχ Ζινδανί, μόλις εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπεσκέφθη τὸν Τεκὲ τοῦ προπάππου τοῦ Μπαμπᾶ Τζαφέρ, ἀπεφυλάκισε τοὺς πρὸ πολλοῦ χρόνου εὐρισκομένους ἐκεῖ διὰ χρῆναι καὶ φόνους, ἐπεσκεύασε τὸν τάφον τοῦ πατρὸς του κατὰ τὸν μουσουλμανικὸν τύπον. Ὁ ἴδιος ἀπέθανεν ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου του ἐκτίσθη ὁ Τεκὲς ὁ φέρων τὸ ὄνομα Σεῖχ Ζινδανί. Οἱ ταπεινοὶ τοῦ Τεκὲ τούτου εἶνε πλανόδιοι καὶ βοσκοί. Δὲν ἔχει πολλὰ εἰσοδήματα. Εἶνε μικρὸς Τεκὲς κείμενος ἔξω τοῦ Πύργου Ζινδάν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ.

Ὑστερα ἐρχόμεθα εἰς τὸν Τεκὲ τοῦ Σεῖχ Ἀβδουλ Καδηρ ἐλ Τζεϊλανή. Αὐτὸς ἐγεννήθη εἰς τὴν πόλιν Τζεϊλάν κειμένην παρὰ τὴν παραδείσιον Βαγδάτην. Ἐκτίσθη δὲ ὁ Τεκὲς οὗτος χάριν τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ὡς μεγάλου ἀρχηγοῦ καὶ γνώστου τῶν θεολογικῶν ζητημάτων ἦτο διαδεδομένη ἀνὰ τὴν Ρωμαϊκὴν καὶ Ἰνδικὴν χώραν. Ὁ Χαζιρέτ Σεῖχ δὲν εἶνε ἀπὸ τὴν Κεϋλάνην τῆς Περσίας. Ὁ Τεκὲς οὗτος εὐρίσκεται ἐπὶ ὑψώματος ὀνομαζομένου Κούρτ μπαϊρὶ καὶ ἐστραμμένον πρὸς νότον. Ἐχει αἰθροιστὴν συναθροίσεων δυναμένην νὰ περιλάβῃ χιλίους ἀνθρώπους. Ἐπίσης διάφορα δωμάτια, μαγειρεῖον, ἀποθήκην τροφίμων. Ἐν συντομίᾳ εἶναι ἵδρυμα πλήρες. Καθ' ἑκάστην Παρασκευὴν συναθροίζονται χιλιάδες πιστῶν, προσεύχονται καὶ εὐφραίνονται. Πολλάκις οἱ θεολόγοι κατηγορήσαν τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Τεκὲ αὐτοῦ, ὅτι ἡ τελετὴ τοῦ χοροῦ αὐτῶν εἶνε ἀθέμιτος. Αὐτοὶ ὅμως ἐσιώπησαν πάντοτε καὶ δὲν παρημέλησαν τὰς τελετάς των, παρὰ τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχόντων.

Δὲν ἔπαυσαν δὲ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐρευνοῦν τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ Τεκὲς ἔχει ἓνα ἱεροκήρυκα, ἄγιον, σεβάσιμον καὶ ἐνάρετον.

Ὁ Τεκὲς τοῦ ὁσίου Σεῖχ Ἰμπραχίμ Γκιουλσανί. Ὁ Ἀζιλ Ἰμπραχίμ Γκιουλσανί μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐκεῖθεν μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ σουλτάν Σελήμ Χάν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκτισε τὸν Τεκὲ αὐτόν. Ἀκολούθως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Αἰγύπτου, ὅπου ἵδρυσε καὶ ἄλλον τεκέ. Ἀποθανὼν δὲ ἐκεῖ ἐτάφη πλησίον τοῦ τεμένους Μααέ.

σ. 33

Ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει διάδοχος του, ἐπειδὴ ἦτο ἀπὸ τοὺς ἐναρ-
τους καὶ σοφοὺς, προσείλκυσε πολλοὺς ἐκ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν.
Τὴν σήμερον εἶναι πλήρης Τεκές καὶ συγκεντρώνει καθ' ἐκάστην
Παρασκευὴν μέγα πλῆθος. Δέν γνωρίζω ἂν ἔχη ἄρκετά εἰσοδήματα.

Ἐπειτα εἶναι ὁ Τεκές τοῦ Χατζῆ Ὁμέρ ἀγᾶ. Αὐτός εἶναι
Τεκές ἐρημιτῶν καὶ εὐρίσκεται παρά τό Ἀγάτς παζαρί. Ὁ ἰδρυ-
τῆς τοῦ τάγματος τούτου χαζηρέτι Ρισβάν ἐφένδης εἶναι θαμμέ-
νος ἐδῶ. Ἐπειδὴ τά εἰσοδήματά του εἶναι πάγια ἢ ἀγαθοεργία
του εἶναι διάχυτος.

Ὁ Τεκές τοῦ Σεῖχ Χαζηρέτι Μεστζή ζαδῆ Ἰβραχίμ ἐφένδης.
Ὁ Θεός νά ἀγιάσῃ τὴν ψυχὴν του. Εἶναι ὑψηλὸν ἐνδιαίτημα τοῦ
τάγματος τῶν ἐρημιτῶν. Εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς λεωφόρου καὶ πλη-
σίον τοῦ τεμένους Μπεηλέρβη. Εἶναι δέ πολυσύχναστος.

Ὁ τεκές τοῦ Μουεζζίν Σουλτάν. Εἶναι μικρὸς τεκές κείμε-
νος παρά τὴν πύλην Οὔτς Σερεφελῆ. ἔχει πολλοὺς πτωχοὺς
(μοναχοὺς). Δέν γνωρίζω ὅμως εἰς ποῖον τάγμα ἀνήκουσιν αὐ-
τοί. Εἶναι καὶ αὐτὸς πολυσύχναστος.

Ὁ τεκές τοῦ Ἐμποῦ Ἰσαάκ Κιαρουνί. Ὅλοι οἱ καλόγη-
ροί τοῦ ἀνήκουσι εἰς τό τάγμα τῶν Ἰσαακίδων, τῶν ὁποίων ἡ
γενεὰ φθάνει εἰς τοὺς διδασκάλους τῶν Νακσιμπένδ Ι). Εἶναι
ὑψηλὸς τεκές κείμενος εἰς τὴν παράλληλον ὁδὸν τῆς πρό τοῦ
τεμένους Οὔτς Σερεφελῆ.

Ὁ Τεκές τοῦ Τάς Κένδ μπαμπᾶ ~~καὶ ἄλλοι τεκές~~ ~~καὶ ἄλλοι τεκές~~
~~καὶ ἄλλοι τεκές~~ κεῖται πρὸς τ' ἀριστερά τοῦ Οὐλοῦ τζαμί καὶ εἶναι
ἐτοιμόρροπος.

Ι) Τάγμα Μουσουλμάνων μοναχῶν. Σ.Μ.

Ο τεκές τοῦ Τουτουνσουζ μπαμπά εἶναι ἀξιοθέατος. Δέν γνωρίζω ὅμως ποῖος εἶναι ὁ ἰδρυτής του καί εἰς ποῖον τάγμα ἀνήκουν οἱ μοναχοί του. Κεῖται πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀγάτς παζαρί, μέσα εἰς κήπους. Εἶναι ξενῶν δερβισῶν καλοκτισμένος καί καθ' ὅλα τέλειος. Ἔχει ἀνθόκηπον παραδείσιον.

Ο τεκές τῶν Τριῶν καί τῶν Ἑπτὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν συνοικίαν Κεήκ. Εἶναι πολυσύχναστος, ἀρχαῖος· στέλλονται δέ πρὸς αὐτόν ἀπὸ φιλανθρώπων πανταχόθεν πάμπολλα δῶρα καί θύματα (κουρμπάνια).

Αἱ κρήναι καί τὰ τρεχούμενα νερά τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Καίτοι ἡ μεγάλη αὐτὴ πόλις δέν στερεῖται ὕδατος, ἐν τούτοις πολλοὶ ἀγαθοεργοὶ ἔκτισαν μέσα εἰς τὰς συνοικίας καί τὰς ἀγοράς κρήνας διὰ τοὺς ἐπισκέπτας καί τοὺς περιοίκους. Τὰ νερά τὰ ἐρχόμενα ἀπὸ τὸν Ἄρδαν καί τὸν Ἑβρον πλημμυροῦσι τὸν τόπον. Εἰς ἑνδεκα μέρη ὑπάρχει κρήναι τοῦ Γαζῆ Χουδαβενδικιάρ. Κρήνη τοῦ Ἰσᾶ Τσελεμπῆ. Κρήνη τοῦ Γιλδιρίμ Χάν, κρήνη τοῦ Ἑσκῆ Τζαμί, καί κρήνη τοῦ Βαγιαζίτ Χάν. Ἡ τελευταία αὕτη συναντᾶται εἰς ἕξ μέρη. Κρήνη τοῦ Τιμούρ Τάς πασᾶ. Κρήνη τοῦ Κοτζᾶ Μουράτ μπέη. Αὕτη συναντᾶται εἰς ἑννέα μέρη. Κρήνη Βεΐλερβεη. Κρήνη Μανράπ Σουκουλοῦ πασᾶ. Κρήνη Τάχτ - οὐλ - καλιά. Ὑποθέτω ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν Κοτζᾶ Μουράτ Χάν. Κρήνη Κασήμ πασᾶ. Κρήνη Ἑσέ καδῆν.

Κρήναι τῆς Ἀδριανουπόλεως ὅπου δίδεται νερό γιὰ ψυχικόν (σεμπίλ). Ἡ πολυτελεστέρα ἐξ ὅλων εἶναι ἡ τοῦ Σελήμ Χάν, ἡ εὐρισκομένη παρὰ τὴν ἀγοράν. Ἡ τοῦ Κιζλάρ ἀγασί Μουσταφᾶ ἀγᾶ κεῖται πλησίον τῆς πύλης οὗτς σερεφελῆ εἰς πολυσύχναστον μέρος· ἔνεκα δέ τούτου δέν ἀπολείπουν ἐξ αὐτῆς οἱ *Αἰφύνη.*

Εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὴν λεωφόρον ἐπὶ δὲ τοῦ παραθύρου αὐ-
τῆς ὑπάρχει ἡ κάτωθι χρονολογία, χαραγμένη μέ χρυσᾷ κτυπη-
τά γράμματα: δίστιχον ἐμφαῖνον τό ἔτος χίλια. Καί ἡ κρήνη
τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἶναι ἐπίσης ὀνομαστή.

Αἱ συνοικίαι τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἡ Ἀδριανούπολις ἔχει τετρακοσίας δεκατέσσαρας συνοικί-
ας ἀνθούσας. Ἐν πρώτοις ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὑπάρχουν δεκατέσ-
σαρες. Δέκα συνοικίαι εἶναι τῶν Ρωμηῶν καὶ αἱ ἄλλαι τῶν Ἑ-
βραίων. Πλησίον τοῦ Τεκέ τῶν παλαιστῶν ὑπάρχει μία συνοικία
μουσουλμανική. Ἄλλη τοιαύτη ὑπάρχει ἐντὸς τῆς πύλης Τόπ
καποῦ. Ὑπάρχουν καὶ πέντε συνοικίαι ἀθιγγάνων ἐκ τῶν ὁποί-
ων λόγῳ τοῦ θορόθου εἶναι ἀδύνατον νά περάσῃ κανεῖς. Ἐκτὸς
αὐτῶν ὅλαι αἱ ἄλλαι συνοικίαι τῶν προαστείων εἶναι μουσουλ-
μανθκαί. Τά ὀνόματα τῶν προαστείων ἐξ αὐτῶν εἶναι τά ἑξῆς
Χιουγκιάρ, Σαράϊ, Μουραδιέ, Τασλήκ, κηγήκ, Σελημιέ, Ἑσκή
τζαμί, Οὔτς σεριφέ, Ἀρασέ, Μαχκεμέ, Φίλ δαμί, Κασήμ πασᾶ,
Τιμουρτάς πασᾶ, Γαζήλ μιναρέ, Ἑσέ καδδίν, Δάρ οὐλ - χαδίσ,
Κατήρ χανί, Βεϊλέρβεη, καὶ Ζεράτσανε.

Τά ἐν Ἀδριανουπόλει σουλτανικά ἀνάκτορα

πρῶτον εἶναι τό Ἑσκή Σεράϊ. Κεῖται εἰς θέρσιν καβάκ μεϊ-
δανί καὶ πλησίον τοῦ τεμένου Σελήμ χάν. Τό ἔκτισεν ὁ πορθη-
τῆς τῆς Ἀδριανουπόλεως Γαζῆ Μουράτ Χουδαβενδικιάρ εὐθύς με-
τά τὴν ἄλωσιν. Οἱ παλαιοὶ ἡγεμόνες τῆς Ἀδριανουπόλεως κατοι-
κοῦσαν παρά τὴν πύλην Μανιάς. Ἀργότερον ὁ Μουσᾶ Τζελεμπῆ
ἐπεκτείνας τό Ἑσκή Σαράϊ κατέσκησεν μίαν ἐκ τῶν πτερύγων αὐ-
τοῦ ἰσχυρόν φρούριον. Ἡ περιφέρειά του εἶναι πέντε χιλιάδες

βήματα. Ἐχει σχῆμα μᾶλλον τετραγώνου. Τό ὕψος τῶν τοίχων του εἶναι εἴκοσι πήχεις. Ἐχει μίαν σιδηρᾶν θύραν πρὸς τὴν βορείαν πλευράν. Μετ' αὐτούς ὁ Σουλεϊμάν Χάν διὰ τῷ ἀποθανατίσῃ τὴν κατὰ τῆς Οὐγγαρίας ἐκστρατείας του ἐπεσκεύασε τὰ δωμάτια τῶν γενιτσάρων παρόντων τεσσαράκοντα χιλιάδων γενιτσάρων. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἕξ χιλιάδας αὐλικούς, ἔκτισε μεγάλας αἰθούσας, γυναικωνίτας, θησαυριφυλάκει-α μικρά καὶ μεγάλα, ἀποθήκας, ἱερακοτροφεῖα καὶ κατασκηνώσεις στρατιωτῶν. Ἀμπέλια καὶ κήπους δὲν ἔχει. Ἐπειδὴ ὅμως εὐρίσκεται εἰς ὑψηλὸν μέρος ἔχει κλίμα εὐχάριστον καὶ νερό γλυκό. Ἡ χρονολογία τῆς ἀνεγέρσεώς του εἶναι 767. Κατὰ τινὰ νόμον τοῦ Σουλεϊμάν Χάν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ἐξεπαιδεύοντο τρεῖς χιλιάδες ἐκλεκτὰ παιδιὰ ἐπὶ ~~κρηπικῇ~~ τριετίαν καὶ τελειοποιούμενα εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας μετέβαινον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖ ἀναλόγως τῆς ἐπιδόσεώς των προσελεμβάνοντο εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ νέου Ἀνακτόρου. Διὰ τοῦτο τὸ Ἑσκή Σεράϊ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἦτο ὑπὸ τὴν εὐνοίαν καὶ προστασίαν τῶν Σουλτάνων. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ διατηρήσῃ τὴν πόλιν ταύτην εἰς χεῖρας τῶν ὀσμανιδῶν μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος εὐημεροῦσαν καὶ ἀνθοῦσαν.

Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Χουγκιάρ μπαγτσεσί.

Εἰς παλαιάν ἐποχὴν τὸ ἀνάκτορον αὐτὸ ἐχρησίμευεν ὡς κυνηγέσιον τῶν βασιλέων τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἦτο ἀνθοκήπιον καὶ κατοικία ἀηδόνων. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὁ Μουράτ Χάν διὰ νὰ προσεύχεται μακράν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ κόσμου ἔκτισεν ἐκεῖ εὐχετήριον καὶ μεμονωμένα περίπτερα, κατέστησε δὲ τοῦτο μονίμως κατοικήσιμον. Μετ' αὐτόν ὁ κοτζά Μουράτ Χάν Β' ὁ πατήρ

τοῦ μεγάλου πορθητοῦν μέσα εἰς τό ἀνάκτορον αὐτό καί παρά-
 τὰς ὄχθας τοῦ Τούνδζα ποταμοῦ ἔκτισε διάφορα πολυτελῆ περί-
 πτερα. Κάθε σουλτάνος ἀφίνοντας ἐκεῖ καί ἀπό ἓν ἔργον μέχρι
 τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλεϊμάν Χάν τό κατέστησαν ἐπίγειον παρά-
 δεισον μαρτυροῦντα τήν δόξαν καί τήν προΐουσαν πρόοδον τῶν
 Ὀσμανιδῶν. Ὁ σουλτάν Σουλεϊμάν ὅταν ἐξεστράτευσεν κατὰ
 τῆς Γερμανίας εἰς τό ἀνάκτορον αὐτό ἐστρατοπέδευσεν.

Τό ἀνάκτορον εὐρίσκεται πρὸς βορρᾶν καί ἔξωθεν τῆς Ἀ)
 πόλεως εἰς θέσιν κατάφυτον καί περιβρέχεται πανταχόθεν ὡς
 νησίς ἀπό τὰ νερά τοῦ Τούνδζα. Ἐδαφος εὐφορώτατον. Ἐχει
 ὑψικάρην δένδρα, δρυς, πλατάνους, κυπαρίσσους, λεύκας καί
 ἄλλα. Μεταξὺ αὐτῶν διαιτῶνται διάφορα ἄγρια ζῶα καί πτηνά.
 Ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ ἀνακτόρου ἀνοίγει πρὸς νότον εἰς κατα-
 πράσινον πεδιάδα. Πλησίον τοῦ ἀνακτόρου κεῖται τό δικαστι-
 κόν μέγαρον. Εἰς τό μέσον τῆς πεδιάδος ὑπάρχει πανύψηλος
 μέχρι τρίτου οὐρανοῦ στήλη εἰς τήν κορυφήν τῆς ὁποίας ὑπάρ-
 χει σφαίρα χρυσῇ.

Ἐδῶ ἀγωνίζονται οἱ τοξόται καί οἱ ὀπλοφόροι μέ βέλη
 καί τυφέκια ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου ἐπιδεικνύουν τήν ἱκανό-
 τητά των καί βραβεύονται παρ' αὐτοῦ. Εἰς τήν πεδιάδα τήν κ
 εὐρισκομένην πρὸς βορρᾶν τοῦ κήπου ὑπάρχουσι βασιλικοὶ σταῦ-
 λοι. Ὁ κήπος δέν εἶναι περιμανδρωμένος. Περιβρεχόμενος ὑπό
 τοῦ ποταμοῦ δέν ἔχει ἀνάγκην περιμανδρώματος. Ὁ ἀρχηγός
 τῆς σωματοφυλακῆς τῶν ἀνακτόρων (μποσταντζήμπας) ἔχει
 τρεῖς χιλιάδας σωματοφύλακας οἱ ὅποιοι ἐπαγρυπνοῦσιν ἡμέ-
 ραν καί νύκτα. Ἐντός τοῦ κήπου ὑπάρχει ὁ γυναικωνίτης,
 παρόμοιος πρὸς φρούριον. Ἐκεῖ ὑπηρετοῦσι οἱ εὐνοῦχοι καί

ὁ ἀρχιευνοῦχος. Ἐνας ἐκ τῶν πύργων αὐτοῦ ὑψηλός μέχρι τρίτου οὐρανοῦ εἶναι τόσον ἀρμονικῶς πού ἡ γλῶσσα μου εἶναι μικρά διὰ νά τόν περιγράψῃ. Εἶναι ἑπταόροφος. Εἰς ἕκαστον δέ ὄροφον ὑπάρχουσι διάφορα δωμέτια, ἐξῶσται, πί-
δακες καί δεξαμεναί.

Ἄλλο ἀνάκτορον εἶναι τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ Χάν. Ἄλλο εἶναι τοῦ Μουράτ Χάν τοῦ Δ'. Αὐτό κατοικεῖται. Ὁ σουλτάν Μεχμέτ ὁ Δ' ἀγαποῦσε πολύ τό κυνήγιον καί διὰ τοῦτο τόν περισσότερον χρόνον παρέμεινεν εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἀπ' ἐδῶ ἔστειλε στρατηγούς καί κατέκτησε τήν Τρανσυλβανίαν, τό Γερμανικόν φρούριον Ἐϊβάρ, τήν νήσον Κρήτην καί τό φρούριον τῶν Χανίων. Κυρίως δέ μεταβάς αὐτοπροσώπως μετά τοῦ βεζύρου αὐτοῦ Κιοπρουλή καί Φαζήλ Ἀχμέτ πασᾶ εἰς Πολωνίαν κατέκτησε τό σπουδαιότερον τῶν φρουρίων αὐτῆς, τήν Καμανίτσαν. Ἐπίσης διὰ τῶν στρατηγῶν του κατέκτησε σωρείαν ἄλλων φρουρίων εἰς Σερβίαν καί Αὐστροίαν καί μετέφερεν ἐκεῖθεν πλῆθος αἰχμαλώτων καί λαφύρων διὰ τῶν ὁποίων ἐξωράϊσε τό ἀνάκτορον καί τούς πέριξ κήπους εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε παρόμοιοι νά μήν ὑπάρχουν εἰς ἄλλο μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Πρός τόν κήπον αὐτόν μόνον ὁ βασιλικός κήπος τῆς πόλεως Πεκί τῆς Γερμανίας δύναται νά παραβληθῇ. Τά ἄνθη πού εὐρίσκονται εἰς τόν κήπον αὐτόν τῆς Ἀδριανουπόλεως, δηλαδή τά τριαντάφυλλα, τά ζουμπούλια, τά ἴα, οἱ τολύπες, οἱ βασιλικοί, τά γιασεμιά, τά φούλια, οἱ μολόχες, οἱ νάρκισσοι, οἱ κρῖνοι, οἱ βιόλες, οἱ ἀνεμῶνες, τά γαρύφαλλα, καί τά παρόμοια εὐώδη φυτά εἰς κανένα μέρος τοῦ κόσμου δέν ὑπάρχουσι. Ὁ ἐξωπικός αὐτός κήπος ἀνοίγεται πρό τοῦ τεμένους Σουλτάν Μεχμέτ

Χάν. Ἐν ὀλίγοις ἡ γλῶσσα ἀδυνατεῖ νά τόν περιγράψῃ. Ἐγώ
 ὁ ταπεινός ἐτόλμησα νά τόν περιγράψω ὥσάν νά πῆρα μιᾶ στα-
 γόνα ἀπό τήν θάλασσα καί μίαν ἀκτῖνα ἀπό τόν ἥλιον. Διότι
 λόγῳ τῆς ὀλιγοήμερου παραμονῆς μου τόσον μόνον κατώρθωσα νά
 συγκρατήσω. Καί σήμερον ἀκόμη εἰς τόν ὑποδειγματικόν αὐτόν
 κῆπον συντροφεύουσιν εἰς τό κυνήγιον τόν εὐτυχῆ σουλτάνον
 δώδεκε χιλιάδες εὐσταλεῖς ἑφιπποὶ νέοι καλῶς ἐξωπλισμένοι
 μέ ἀκόντια καί ἄλλα ὄπλα, ἔτοι μοι εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ.
 Τό ἀνάκτορον αὐτό εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐποχὴν εἶχε καί οὔτε
 θά ἔχῃ ποτέ τόσῃν αἴγλην ὅσῃν σήμερον. Ὁ Θεός νά διατηρή-
 σῃ τήν εὐημερίαν του μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος. Τά με-
 γάλα κτίρια τῆς πόλεως εἶναι σκεπασμένα μέ κεραμίδια κακ-
 κινωπά. Ἡ ταπεινότης μου ἀνέβηκα εἰς τόν μιναρέ Σελμιέ
 καί εἶδα μετάπροσοχῆς τήν πόλιν καί τὰ πέριξ καί ἐμέτρη-
 σα σαραντα ὀκτὼ κτίρια μολυβδοσκεπῇ. Ἐκτός τῶν ἤδη περι-
 γραφέντων δύο σουλτανικῶν ἀνακτόρων ὑπάρχουσι καί τριακόσια
τεσσαράκοντα ἀνάκτορα μεγιστάνων. Τό ὡραιότερον καί λαμπρότε-
 ρον ὅλων εἶναι τό ἀνάκτορον τοῦ Σοκολοῦ Μεχμέτ πασᾶ, τό
 ὁποῖον ἔχει τριακόσια ἐξῆντα δωμάτια, διαφόρους αἰθούσας
 δεξαμενάς καί χίσακας καί λουτρά μέσα καί ἔξω. Εἰς τήν εὐ-
 ρύχωρον ἀνλὴν αὐτοῦ ὑπάρχει πεδῖον διὰ τό ἀγώνισμα τοῦ
 ἀκοντίου. Ἄλλα ἀνάκτορα εἶναι τοῦ Μακμπούλ Ἰβραχίμ πασᾶ
 τοῦ Τζουρτζετ πασᾶ, τοῦ Βεχλὺρτ πασᾶ, τοῦ Μπουχινιζ Χουσίν πασᾶ, τοῦ Ἀκνιζ πασᾶ,
 τοῦ Φερούχ πασᾶ, τοῦ Σλημιέ, τοῦ Μουτεμεδῆ Μουεγῆτ πασᾶ
 τοῦ Ρουστέμ πασᾶ, τοῦ Μαχμούδ πασᾶ τοῦ Μιχάλ μπέη, τοῦ
 Τεφτερχάρ Ἰσμαήλ ἐφένδῃ, τοῦ Ἐκμεκτῆ Ζαδέ Ἀχμέτ πασᾶ,
 τοῦ Ζαγανός πασᾶ, τοῦ Χαλήλ πασᾶ, τοῦ Ἰσάκ πασᾶ, τοῦ Κα-
 ζασκέρ καί τοῦ Μποσταντζῆ μπασί Σινάν πασᾶ.

Τά ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεχμέτ Χάν τοῦ Δ' ἀκμάζοντα ἀνάκτορα εἶνε τά ἐξῆς. Τό ἀνάκτορον τοῦ Κιοπρουλοῦ Μεμέτ πασᾶ, τοῦ Μεσαχήπ Μουσταφᾶ πασᾶ, τοῦ Ρεῖς - οὐλ - κιτάπ(1) Σαμῆ ζαδέ, τοῦ χρονογράφου (Ρουσναμεδζή) Ἀλῆ ἐφένδη, τοῦ Βανῆ ἐφένδη. Ἐντός δέ τοῦ φρουρίου τό ἀνάκτορον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Γεννιτσάρων καί τοῦ Χασάν πασᾶ ζαδέ. Αὐτά εἶνε γνωστά εἰς ἐμέ ἀνάκτορα σκεπασμένα μέ κεραμίδια κοκκινόχροα. Τά σουλτανικά ἀνάκτορα εἶνε ὅλα λιθόκτιστα καί σκεπασμένα μέ καθαρό μολύβι.

Τά ξενοδοχεῖα καί οἱ ξενῶνες τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἡ Ἀδριανούπολις ἔχει ἐν ὧν ἐξήκοντα τρεῖς μεγάλους ξενῶνας τό Μουραδιέ, τό Γιλδιριμιέ, τό Μουαμεδιέ, τό Κοτζαμουραδιέ, τό Σελημιέ, τό Βαγιαζητιέ. Τόν ξενῶνα τοῦ Ἑσκῆ Ἀλῆ πασᾶ. Ὁ ξενῶν τοῦ Γεμηστοῦ Χασάν πασᾶ, ὁ ὁποῖος εὕρεται παρά τό Σαλημιέ εἶνε πανέγιος καί παρόμοιος πρὸς φρούριον. Ὁ ξενῶν (τό Χάνι) τοῦ Ρουστέμ πασᾶ καί αὐτό εἶνε στερεώτατον κτίριον. Τό Γεμή Χάνι, τό Καπάν Χάνι, τό Βεηλέρμπε Χάνι, τό Βιράν Χάν, τό Σουτζάχ Χανί, τό Ἰμαρέτ Χανί, τό Μιχάλ Χανί καί τό Χάνι τοῦ Σουαμπετίν πασᾶ, τό Χάνι τῆς Ἑσέ καδήν. Τό τελευταῖον τοῦτο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ Χάν ἦτο μικρόν Χάνι. Ἀργότερα ὁ Ἐμκεκτοῦ ζαδέ Ἀχμέτ πασᾶς τό κατεδάφισε καί εἰς τήν θέσιν του ἀνήγειρε μεγα-

1) Ἀρχιγραμματεὺς τῶν ἀνακτόρων καί ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν υποθέσεων Σ.Μ.

λοπρεπή ξενῶνα, ὅμοιος τοῦ ὁποίου οὔτε εἰς τὴν Ἀδ)πολιν οὔτε εἰς τὴν Κων)πολιν ὑπάρχει. Αὐτό τό Χάνι ἔχει διακόσια τέλεια δωμάτια. Εἰς ἓν μέρος τῆς αὐλῆς του ὑπάρχουν δωμάτια διὰ γυναῖκας. Ὁ σταῦλος αὐτοῦ δύναται νά περιλάβῃ χιλίους ἵππους. Ἐξωθεν αὐτοῦ ὑπάρχει πανύψηλος πύργος φθάνων μέχρι τρίτου οὐρανοῦ ἐντός τοῦ ὁποίου χωροῦν ἐκατόν σειραί ἡμιόνων. Γύρωθεν αὐτοῦ ἀπὸ ἅκρου εἰς ἅκρον ὑπάρχουσι ἐξῶσται (σοφάδες). Ἡ ἐξωτερικὴ αὐλὴ του ἔμπορεῖ νά περιλάβῃ χιλίας καμήλους καὶ ἡμιόνους. Ἡ θύρα του εἶνε σιδερένια καὶ βλέπει πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τῆς Λεωφόρου. Ἐπ' αὐτῆς δέ εἶνε χαραγμένη ἡ χρονολογία του - 1018 - καὶ δίστιχον λέγον ὅτι ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ σουλτάν Ἀχμέτ.

Ἐκτός τούτων ὑπάρχουσι καὶ πεντήκοντα τρία ἐμπορικὰ καταστήματα. Οἱ ἔμποροι τῶν πολυτίμων ἐμπορευμάτων διαμένουν εἰς τό Χάνι πού εὐρίσκεται ὁπέναντι τῆς θύρας τοῦ Μπεζεστενίου. Ἔχει καὶ ἑβδομήντα χάνια διὰ τοὺς ἐργέντες (ἀγάμους). Εἰς αὐτὰ διαμένουσι, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον, οἱ ἄγαμοι ὑπάλληλοι τῶν ὑποδηματοποιῶν καὶ λοιποὶ ξένοι ἄγαμοι ὁδοιπόροι καὶ εἶνε ἀλληλέγγυοι. Τὰ Χάνια αὐτὰ ἔχουν θυρωρούς καὶ ~~ἑκατοντάδες~~ φύλακας. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὰ Χάνια αὐτὰ τῶν μπεκιάριδων δέν παίζει ταβοῦλι κάθε βράδυ, ὅπως γίνεται εἰς τοὺς ἄλλους ξενῶνας. Ὁ ξενὼν τῶν ἀγάμων τοῦ Ζαγανὸς παρᾶ κεῖται μετὰ τοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ Μεδρεσέ. Εἰς αὐτόν διαμένουν χίλιοι περίπου ράπται ἄγαμοι. Ἐπειτα εἶνε ξενὼν ἀγάμων τῆς Δαγιέ καδὴν, ὅπου κατοικοῦν οἱ ὑποδηματοποιοί.

Ἡ ἀγορά καί τό παζάρι τῆς Ἀδριανουπόλεως
 εἰς τούς δημοσίους δρόμους αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἐν ὅλῳ ἑξ
χιλιάδες ἑπτακόσια μαγαζειά. Τό ἀρχαιότερον ἐξ ὅλων εἶνε
 τό εἰς τό κέντρον τῆς πόλεως εὐρισκόμενον Μπεζεστένι τοῦ
 Μουράτ Χάν, τό ὁποῖον εἶνε στερεώτατον καί οἱ θόλοι του
 σκεπασμένοι μέ κυανόχρουν μόλυβδον. Τά πολυτιμότερα πράγ-
 ματα τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας εὐρίσκονται ἐδῶ. Ἐντός
 τοῦ Μπεζεστενίου φυλάσσονται τριακόσια μικρά μαγαζειά.
 Εἰς ἕκαστον δέ ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσι πάμπολλοι θησαυροί.
 Ἐπάνω εἰς ἓνα ἀπὸ αὐτά τά μαγαζειά ὑπάρχει γραμμένη μέ
 κτυπητά γράμματα ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή·- ὦ ἀστέρι λαμπερό
 μέ τό νά φυλάγῃ τήν ὡμορφίαν σου τά μάτια μου ἔγιναν δί-
 φυλλο ντουλάπι". Ὁ εἰσερχόμενος σ' αὐτό τό μαγαζάκι μέ-
 νει κατάπληκτος βλέποντας τοὺς πολυτίμους λίθους καί τά
 χρυσοποιίκιλτα σκεύη καί μεθ' ἀπὸ τήν εὐωδίαν τῶν ἀρωμά-
 των. Ἐπειδὴ εἰς τό Μπεζεστένιον τοῦτο εὐρίσκονται ὅλοι
 οἱ θησαυροί τῆς Αἰγύπτου κάθε νύκτα ἐξήντα νυκτοφύλα-
κες μέ ἀναμμένα κανδήλια, ἀφοῦ κλείσουν τὰς τέσσαρας σι-
 δηράς θύρας αὐτοῦ τὰς εὐρισκομένας εἰς τὰς τέσσαρας πλευ-
 ράς του, τό φυλάττουν μέχρι πρωίας.

Τό παλαιόν Μπεζεστένι. Αὐτό εἶνε κτίσμα τοῦ Παζῆ
 Χουδαβενδικιάρ. Εἰς αὐτό δέν ὑπάρχουν πολύτιμα ἐμπορεύ-
 τα. Ἐκ τῶν εἴκοσι θόλων αὐτοῦ οἱ δύο εἶνε χαλασμένοι.
 Ἐντός αὐτοῦ ἐργάζονται οἱ παπλωματάδες. Ἐξωθεν αὐτοῦ
 ὑπάρχει παλαιοπωλεῖον (μπίτζαζαρί).

Ἐγκώμιον τῆς ἀγορᾶς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ
 Αὕτη εἶνε ἀπὸ τά ἀφιερώματα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, βεζύρου

τοῦ Σουλεϊμάν χάν καί ἔργον τοῦ ὀνομαστοῦ ἀρχιτέκτονος
 κοτζᾶ Σινάν ἀγᾶ. Τῷ ὄντι οὗτος χρησιμοποίησας ὅλην τήν
 τάχνην του ἐχάραξε τήν ἀγοράν αὐτήν ἔνθεν καί ἔνθεν τῆς
 μεγάλης λεωφόρου, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπό τήν πύλην Μπαλήκ
 παζαρί καί φθάνει ἕως τήν πύλην Ἰγνετζιλέρ (τῶν Βελονά-
 δων). Ἡ ἐπαξία αὐτῆς περιγραφή εἶνε ἀδύνατος. Εἰς τὰς
 δύο κεφαλὰς τῆς ἔχει δύο μεγάλας θύρας, ὡς θύρας φρουρίου.
 Εἰς αὐτήν κάθε νύκτα φυλάσσουν ἑκατόν νυκτοφύλακες. Διότι
 ἡ ἀνυπολογίστου ἀξίας εὐρισκομένη ἐδῶ περιουσία ἔχει ἀνάγ-
 κην φρουρήσεως. Ἀπό μίαν θύραν αὐτῆς μέχρι τῆς ἄλλης ἡ
 ἀπόστασις εἶνε χιλίων βημάτων. Ἀπό τό ἓνα καί ἀπό τό ἄλλο
 μέρος ἔχει τριακόσια ἐξήκοντα μαγαζειά μέ θυρόφυλλα. Τά
 θυρόφυλλα αὐτά εἶναι τεχνικᾶ προσηρμοσμένα καί δέν διαφέ-
 ρουν τό ἓνα ἀπό τό ἄλλο οὔτε κατά τρίχα. Ἡ σκεπή αὐτῆς
 ἀποτελουμένη ἀπό τόξα καί θόλους εἶνε σκεπασμένη μέ μο-
 λύβι. Κάθε τόξον ἔχει καί ἓνα παράθυρον μέ σιδερένιο παραθυ-
 ρόφυλλο. Οἱ νυκτοφύλακες, τὰ παράθυρα αὐτά τὰ κλείουν
 κάθε βράδυ. Διότι εἰς αὐτήν ὑπάρχουν ἔμποροι πολυτίμων
 πραγμάτων.

Ἐγώ ὁ χότζας περιηργάσθην τήν ὡραίαν αὐτήν ἀγοράν πέ-
 ρα πέρα. Ἦν ἀγορά βασάνων. Μαγαζί πιστώσεων δέν ὑπάρχει.

Ὅπως φαίνεται καί ἀπό τό δίστιχον αὐτό ὑπάρχουν πάρα
 πολλά ἐμπορεύματα. Ἦν ὅμως πανάκριβα. Ἀγορά παρομοία
 πρὸς αὐτήν οὔτε εἰς τήν Κ)πόλιν οὔτε εἰς τήν Προύσαν ὑπάρ-
 χει. Μόνο ἡ ἐν Δαμασκῷ ἀγορά Σινανιέ μπορεῖ νά παραβληθῇ
 πρὸς αὐτήν. Ὁπισθεν τῆς ἀγορᾶς αὐτῆς καί ἐπὶ μιᾶς λεωφό-
 ρου ὑπάρχει μεγάλο ἐργαστήριον δερματίων εἰδῶν. Ἐν συνεχεῖ

χείρ με τό Μπεζεστένι ὑπάρχει καί ἀγορά χρυσοχόων καί
 κεντητῶν. Καί ἡ ἀγορά τῶν ἀρωματικῶν εἶνε πράγματι ἀξιο-
 θέατος καί εὐφραίνει τὰς καρδίας διὰ τῶν ἀρωμάτων καί φαρ-
 μάκων της. Τό μήκος τοῦ Οὐζοῦν τσαροῦν εἶνε δύο χιλιάδες
 βήματα. Εἶνε ὡσάν μεγάλη λεωφόρος. Δεξιὰ καί ἀριστερά χιλι-
 άδες τεχνῖται προσπάθουν νά κερδίσουν τά πρὸς τό ζῆν. (τό
 φαγί τους καί τό χρηκά τους). Τό ἔμβλημα των εἶνε: - Ὁ κερ-
 δίζων εἶνε φίλος τοῦ Θεοῦ - Διότι ὁ κόσμος ἔτσι εἶνε. KK
 Ὑπάρχουσι καί ἀγοραί τῶν βελονάδων, τῶν χαλκουργῶν, ἐκεῖνων
 νων πού πωλοῦν μέλι, τῶν σιδηρουργῶν τῶν βαμβακεμπόρων,
 τῶν παπλωματάδων, ἐκείνων πού πωλοῦν λινά, τῶν σκηνοποιῶν,
 τῶν ψαράδων, τῶν βαφέων, τῶν τοσχατζίδων καί τῶν χαλβατζί-
 δων. Πλησίον τοῦ τεμένους Ἀελλή Χάν, ὑπάρχει ἄλλη ἀγορά
 ὁμοιάζουσα πρὸς τήν ἀγοράν Ἀλλῆ πασσά, τῆς ὁποίας αἱ δύο
 κεφαλαί ἔχουν δύο σιδηράς θύρας. Εἰς τὰς πλευράς τῆς ἀγο-
 ρᾶς αὐτῆς ὑπάρχουν τριακόσια καταστήματα μέ τσεγγέλια. Οἱ
 θόλοι της εἶνε σκεπασμένοι μέ μολύβι. Ἡ ἀγορά αὐτῇ τιμᾷ
 τήν Ἀδριανούπολιν. Καίτοι ταξιδεύω σαράντα χρόνια, πουθενά
 δέν συνήντησα παρομοίαν. Κατά τόν μῆνα Ἰούλιον εἶνε μέρος
 ἀναψυχῆς. Ἐδῶ συγκεντρώνονται οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων
 οἱ εὐγενεῖς καί οἱ προὔχοντες. Πλησίον αὐτῆς ὑπάρχει μικρή
 ἀγορά (κιουτσούκ ἀραστά). Αὐτῇ βέβαια δέν ὁμοιάζει τήν προ-
 ηγουμένην. Εἶνε ὅμως χαρίεσσα. Ὅλοι οἱ τεχνῖται τῶν μνημο-
 νευθέντων σουλτανικῶν ἀγορῶν ὅταν συνέρχονται κατ'ἰδίαν
 ἔχουσι τοὺς ἀρχηγούς των, τοὺς σοφούς των, τὰ πρωτοπαλήκαρά
 των, τοὺς κεχαγιάδες των καί τοὺς τσαουσάδες των. Αἱ ἀγοραί
 καί τὰ καταστήματα αὐτά, ἐπειδὴ ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς

τῶν προκατόχων Σουλτάνων ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένου ρυθμοῦ καὶ ἔμπροσθεν τῶν καταστημάτων ἔχουσι τόξα, στηριζόμενα εἰς καθέτους στύλους, σχηματίζουσι στοάν καλλωπίζουσιν τὴν πόλιν.

Τό πλεῖστον τῶν ἀγορῶν αὐτῶν τὰ μολύβια ἔχουν λύωσει ἀπὸ τὰς ἐπανειλημμένας πυρκαϊάς.

Ἄλλαι διεσκορπισμέναι ἐντός καὶ ἐκτός τῆς πόλεως ἀγοραί

Κιουτσούκ παζάρ, Σαρατοχανέ κιοπρουσοῦ παζαρί, Μου-
ραδιέ παζαρί, Τακήκ παζαρί, Τασλήκ παζαρί, Βαχιαζήτ χάν
παζαρί, Γιλδιρίμ χάν παζαρί, Μαχάλ μπασί παζαρί. Μανιάς
παζαρί καὶ Τεππαγχανέ ~~παζαρί~~ τσαρσσί. Εἰς τὰ βυρσοδεψεῖ-
α(τεππαγχανέ) ὑπάρχουσι περὶ τοὺς πέντε χιλιάδες νέοι
ἐργάται ρωμαεῖοι, γενναῖοι, χειροδύναμοι, οὐδεὶς δέ φο-
νεύς ἢ δικαστὴς δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ μεταξύ αὐτῶν. Ἐάν
δὲ ποτε φονεὺς τις ἔλθῃ ἐκεῖ δέν ἡμπορεῖ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰ
χέρια των. Ἀναγκάζεται νὰ ἐργασθῇ εἰς τὴν βυρσοδεψείαν
συνέρχεται καὶ γίνεται καλὸς τεχνίτης. Τὰ μεγάλα αὐτὰ
βυρσοδεψεῖα εὐρίσκονται εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ἑβρου ποταμοῦ.
Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἀγορά κανσοξύλων, ἀγορά ἀμαξῶν, ἀγορά ἵ-
ππων, ἀγορά προβάτων, ἀγορά ἀγελάδων, ἀγορά ἀθιγγάνων καὶ
ἀγορά ~~χάνι~~ τῶν μουλαριῶν. Ὅλα τὰ μουλάρια τοῦ αὐτοκρατο-
ρικοῦ στρατοῦ μένουσιν ἐδῶ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τό παρά τό φίλ γι-
κουσοῦ εὐρισκόμενον οἶκημα τοῦ ἐλέφαντος κατερειπώθη, ὁ ἐ-
λέφας τὸν ὁποῖον εἶχε στείλει δῶρον ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰνδι-
ῶν μένει τώρα εἰς ἓνα ἐρειπωμένο λουτρόν παρὰ τὴν γέφυραν
Σαρατοχανέ. Ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς ἀγορῶν εἶνε καὶ ἡ

ἀγορά τῆς Ἑοῆ καθήν, τό καλιά παζαρί, τό μεϊχανέ παζαρί
 ἡ ἀγορά τῶν αἰχμαλώτων καί ἡ ἀγορά τῶν γυναικῶν. Εἰς τὰς
 ἀγοράς αὐτάς πλεονάζουσι λωποδύται, Λεβέντιδες τῆς Ρούμε-
λης καί ἡ φάρα τῶν κακοποιῶν.

Τά ἐν Ἀδριανουπόλει ἀκμάζοντα καί ἀξιομίμητα μνημεῖα

Τό σπουδαιότερον ἐξ αὐτῶν εἶνε ἡ γέφυρα τοῦ Μιχάλ.

Ἐδῶ ἐνώνονται οἱ ποταμοί Τούνδζα, Ἄρδας καί Ἑβρος. Εἶ-
 νε τόσον πλατεῖα καί μεγάλη κατὰ μῆκος ὥστε εἰς κανένα μέ-
 ρος τοῦ κόσμου δέν ὑπάρχει παρομοία. Ἐκτός ἀπό τήν γέφυ-
 ραν Γκιουλβάρ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως εἰς τήν Γερμανίαν. Ἡ τήν
 ἐπὶ τοῦ Ἐργένους, γέφυραν ἡ ὁποία ἔχει ἐξήκοντα τέσσαρα
 τόξα. Ἀνήκει εἰς τόν κοτζά Μουράτ χάν καί ἀπέχει ἓνα
 σταθμόν ἀπό τήν Ἀδριανούπολιν. Εἶνε θαῦμα πῶς αὕτη ἡ γέ-
 φυρα ἐκτίσθη ἐπὶ τριῶν ὀρμητικῶν (τρελλῶν) ποταμῶν. Ἡ μία
 ἄκρα αὐτῆς εὐρίσκεται πρὸς δυσμὰς καί ἡ ἄλλη πρὸς ἀνατο-
 λὰς. Τό μῆκος τῆς εἶνε πολὺ μεγάλο. Τό πλάτος τῆς ἐπιτρέ-
 πει νά διέλθουν τρεῖς ἄμαξαι ἐκ παραλλήλου. Εἶνε ἐκτισμέ-
 νη μέ λίθους ὑπερμεγέθεις (μεγέθους ἐλέφαντος) καί εἶνε
 τεχνική. Οἱ καμάρες αὐτῆς εἶνε εἶδος οὐρανίου τόξου. Ἀλ-
 λά δέν εἶνε τόσον ὑψηλά ὅσον τὰ τόξα τῆς Γεφύρας Μοστάρ
 εἰς τὰ σύνορα τῆς Βοσνίας καί τῆς γεφύρας Μπατάν εἰς τό
 Κουρδιστάν. Τό ὕψος τῆς φθάνει τοὺς σαράντα πήχεις. Ὡσάν
 νά εἶνε τεῖχος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἰς τό μέσον τῆς ἀξιομι-
 μήτου ταύτης γεφύρας καί πρὸς τ' ἀριστερά ὑπάρχει φυλάκειο
 θολωτόν. Ἐκεῖ εἶνε γραμμένη ἡ χρονολογία τῆς γεφύρας αὐ-
 τῆς "Ὀκταλόσια εἴκοσι πέντε". Ἐπειδὴ μέ τήν πάροδον τοῦ

χρόνον ~~μέρη~~ καί ἀπό τὰς πλημμύρας μέρη τινα αὐτῆς εἶχον καταστροφῇ, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Σουλτάν 'Ιβραχίμ Χάν, ὁ μέγας βεζύρης Καρά Μουσταφᾶ πασᾶς ἐπεσκεύσεν αὐτὴν δαπανήσας τό προϊόν τῆς πωλήσεως τῶν διαφόρων σκευῶν, χαλκομάτων καί λοιπῶν ἐπίπλων τοῦ Τεκέ Χηζηρλήκ, τόν ὁποῖον κατεδάφησε κατόπιν ὑψηλῆς διαταγῆς καί ἑκατοντάδας πουγγίων ἐκ τῶν ιδίων του. Ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐπισκευῆς τῆς γεφύρας εὐρίσκεται ὡσαύτως εἰς τό φυλάκειον ἐκεῖνο, μέ τὰς λέξεις: (Ἐστερέωσε τὴν ὡραίαν ταύτην γέφυραν ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς. Αὐτὴν τὴν γέφυρα ἔκτισεν τό πρῶτον ὁ Γαζή Μιχάλ μπέης ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐποχῆς τοῦ πατρὸς του πορθητοῦ. Πλησίον εἰς τὴν γέφυραν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ μικρά νησίς ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται μέγα τέμενος. Ὑπάρχει ἐπίσης ἐκεῖ πλησίον καί τεκές μέ τόν τάφον τοῦ Σεφερσάχ διαδόχου τοῦ Χατζῆ Μπεκτάς Βελῆ.

Κατόπιν ἐρχόμεθα εἰς τὴν γέφυραν Σαρατοχανέ. Αὕτη εἶνε τοῦ Σαχαπεδδίν πασᾶ, ὅστις ἦτο ἀπό τούς μεγιστάνας τοῦ πατρὸς τῆς νίκης. Τὴν ἀνέγερσιν τῆς γεφύρας εἶχεν ἀρχίσει ὁ πατὴρ τῆς νίκης (Ἑμπ-ούλ-φέτχ). Πρίν ὅμως ἀποπερατωθῇ αὕτη ἀπεβίωσεν εἰς τό Μάλτεπε τῆς Κων/πόλεως. Ὄταν δέ ὁ Σαχαπεδδίν πασᾶς ἦλθεν εἰς Ἀδ)πολιν μέ τόν Σουλτάν Βαγιαζίτ χάν, ἀπεπεράτωσε τὴν γέφυραν αὐτήν. Εἶνε γέφυρα ἀξιοθέατος καί ἀνεκτίμητος. Ἔχει ὀκτώ καμάρες. Εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ καί εἶνε πολὺ στερεά. Ἀπὸ τὴν γέφυραν πηγαίνοντας πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν ὑπάρχει τετράγωνος μαρμαρίνη στήλη ἐπὶ τῆς ὁποίας μέτό χέρι τοῦ Αὐθέντου εἶνε γραμμένη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

Ἐκτίσθη ὑψηλῇ διαταγῇ τοῦ σουλτάνου τῆς ἐποχῆς Βαγια-
ζήτῃ χάν ἐν ἔτει 885;

Κατόπιν ἐπὶ τοῦ Τούνδζα, ἐντὸς τοῦ σουλτανικοῦ κήπου,
ὑπάρχουν τρεῖς ἄλλαι ὠραῖαι γέφυραι, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται
γέφυραι τοῦ Σουλτάνου. Δέν εἶνε γνωστόν ποῖοι τὰς ἔκτισαν.
Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τούνδζα ὑπάρχει ἐπίσης ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ
τοῦ ὁμωνύμου τεμένους γέφυρα τοῦ σουλτάν Βαγιαζήτ, ἡ ὁποία
κοινῶς λέγεται μιᾶς καμάρας (γιάλῃνης γκιόζ). Ἄλλη γέφυρα
ἐπὶ τοῦ Τούνδζα εἶνε ἡ γέφυρα τοῦ Ἐτμεχτοῦ Ζαδέ Ἀχμέτ
πασᾶ. Ἀπ' ἐκεῖ πηγαίνει κανεὶς εἰς τὸ χωρίον Τημουρτάς.
Πόσας καμάρας ἔχει δέν γνωρίζω. Πάντως ὅμως ἔχει ὠραίαν θέαν
ἐπὶ τῇ πόλει. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄρδα
καί εἰς δύο σημεῖα ὑπάρχουν δύο γέφυραι ξύλιναι. Πολλάκις
εἰς τὰ σημεῖα αὐτὰ ἐκτίσθησαν λίθιναι γέφυραι. Ἐπειδὴ
ὅμως τό ἔδαφος εἶνε ἀμυῶδες τὰς παρέσυρεν τρελλαθεῖς ὁ Ἄρ-
δας.

Οἱ λουτρῶνες τῆς Ἀδριανουπόλεως

Πρῶτον ὁ λουτρῶν οὗτος σερεφελῇ εἶνε μέγας, εὐάερος,
μέ καλὸ νερό, κομψός καὶ μέ ὑπέρετας καθαρὸς καὶ περιποι-
ητικούς. Ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ τοὺς θόλους του εἶνε ἀδύνα-
τον καὶ σταγὼν ἰδρῶτος νὰ τρέξῃ. Ὁ λουτρῶν τάχτ - οὐλ -
καλιά (κάτω ἀπὸ τὸ φρούριον), εἶνε κτίριον μέγα παλαιοῦ τύ-
που. Ὁ λουτρῶν τοῦ Ἰβραχίμ πασᾶ, τῶν Μπογιατζιλάρ (Βαφέ-
ων), τοῦ Ἰσχάκ πασᾶ, τοῦ Σελιμιέ, τοῦ Μουράτ μπέη. Ὁ τε-
λευταῖος οὗτος εἶνε μέγας καὶ κτίριον ἀρχαίου τύπου. Τὰ τρε-
χούμενα νερά του εἶνε γλυκά. Ὁ λουτρῶν τοῦ Μεζήτ μπέη ἔχει

μεγάλην πελατείαν. Ὁ λουτρὼν Τόπ καπουσοῦ κεῖται ἐντός τοῦ φρουρίου καὶ δέν ἔχει καλὴν φήμην. Ὁ λουτρὼν τοῦ Βαγιαζήτ χάν εὐρίσκεται παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Τούνδζα. Ὁ λουτρὼν τοῦ Μιχάλ μπέη ἐπειδὴ εἶνε πολὺ μέγας εἰς μερικά δωμάτια του οἱ βυρσοδέψαι βάφουσι τὰ δέρματα κυανᾶ, κόκκινα, κίτρινα, ροδόχροα καὶ πορτοκαλιά. Ὁ λουτρὼν τοῦ Ἀγᾶ εἶναι ὠραῖος εἰς τὴν συνοικίαν Κηγήκ. Ὁ λουτρὼν τοῦ Κασήμ Πασᾶ εὐρίσκεται πλησίον τοῦ τεμένους Ἐσέ καδὴν. Ὁ λουτρὼν τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ. Ὁ λουτρὼν τοῦ Μπεηλέρμπεη εἶνε παράξενος, περίεργος καὶ ἀνοιχτόκαρδος. Ὁ λουτρὼν τοῦ Ἀχῆ τσελεμπῆ ὠνομάσθη τοιοῦτοτρόπως, διότι εἰς μίαν γούρναν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐνός σωματίου του εὐρέθη προσωπογραφία δῆθεν. Ὅχι προσωπογραφία ἀλλ' ἔμψυχόν τι. Διότι ἀπὸ οἰονδήποτε μέρος καὶ ἀντὶ τὴν παρατηρήσῃ φαίνεται ὅτι γελά. Τί τέχνη. Τό ἔκτισεν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ὁμωνύμου τεμένους ὁ ἐξοχώτατος Ἀχῆ τσελεμπῆ. Ὁ λουτρὼν τοῦ Καζασκέρ εἶνε καθαρός. Ὁ λουτρὼν τοῦ Κηζλάρ ἀγασί. Οὗτος ἐνῶ ἦτο κατάλυμα ἐλέφαντος κατεστραμμένον, ὁ ἀρχιευνούχος τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ Δ' τό ἐπεσκεύασε καὶ τό ἔκαμε ἀντάριστον λουτρόν, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δέν ὑπάρχει οὔτε εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν οὔτε εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ρούμελης. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν προκρίτων τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα ἐν ὅλῳ τρεῖς χιλιάδες ἑκατὸν πενήκοντα λουτρῶνες εὐγενῶν οἰκογενειῶν. Διότι εἰς πολλὰ σπήτια τῶν βεζυρῶν καὶ βουκελάδων ὑπάρχουν ἀνά δύο καὶ τρεῖς. Εἶνε καθιερωμένον ὅπως καὶ τό μικρότερον σπήτι ἔχει τό λουτρόν του. Ἐγὼ ὁ ταπεινός γνωρίζω παρὰ πολλούς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, ἢ ἀπαρίθμησης

τῶν ὁποίων περιττεύει. Πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι ὁ Λουτρῶν τοῦ Χουνκιάρ Σεράϊ, εἶνε κτισμένος μέ ἰδιόρρυθμον διαίρεσιν καί σχέδιον θελκτικόν, παρόμοιος δέ ἴσως μόνον εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τά ἰδιαίτερα διαμερίσματα τοῦ νέου Ἀνακτόρου, νά εὐρίσκεται.

Οἱ κάτοικοι αὐτῆς

Ἡ τάξις τῶν προύχόντων ὅταν φθάσουν εἰς ὥριμον ἡλικίαν, ἥτοι ὅταν φθάσουν τά ἐβδομήντα ἢ ἑκατόν χρόνια ἀπέχουν ἀπό τὰς διασκεδάσεις. Ἐχουν ὅμως ἐν τάξει τά κέρδη των. Ἐχουν τό χρῶμα καί τήν ὄψιν τῆς υἱείας. Οἱ νέοι εἶνε μέτριοι εἰς παρουσιαστικόν καί ὡμορφιά. Μιλοῦν λίγα καί κολυμβοῦν εἰς τοὺς ποταμούς ὅπως οἱ νηρηίδες εἰς τήν θάλασσαν.

Οἱ πεπαιδευμένοι. Ὑπάρχουν ἰατροί γνωρίζοντες τήν ἐπιστήμην τοῦ σφυγμοῦ καί διαπρεπεῖς χειρουργοί ἐκτελοῦντες ὠρισμένα καθήκοντα εἰς τό Νοσοκομεῖον Βαγιαζήτ χάν. Ἀλλ' ὁ πλέον ξακουστός ἀπ' ὅλους εἶνε ὁ παρά τό τέμενος Οὐλοῦ τζαμί, Χηζήρ τσελεμπή, ὅστις εἶνε δεύτερος Χηζήρ ¹⁾. Ὁ Ἰσμαήλ τσελεμπής εἶναι ἀμίμητος εἰς τήν τέχνην τῆς περιτομῆς. Περιτέμνει τά παιδιά κατὰ τήν ἱεράν παράδοσιν. Οἱ ἱμάμιδες, ἱεροκήρυκες καί οἱ οὐλεμάδες (θεολόγοι) ὑπερβαί-

1) Προφήτης τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας, ὅστις κατὰ παράδοσιν ζῆ εἰσέτι καί σπεύδει εἰς βοήθειαν τῶν δεομένων. Ἐορτάζεται τήν 23 Ἀπριλίου. Σ.Μ.

νουσι τούς ἕξ χιλιάδας πεντήκοντα. Μεταξύ τῶν ἱεροδικαστῶν ὀνομαστοί εἶνε ὁ Χαντζῆ ζαδέ ἐφένδης, ὁ καρά Καδής, ὁ Μεσούτ ἐφένδης. Σήμερον εἰς τήν πόλιν αὐτήν ὑπάρχουσι περί τούς δεκαεπτά δόκιμοι ποιηταί καί συγγραφεῖς. Ἐν γένει ἡ πόλις αὕτη εἶναι φυτώριον σοφῶν, ἐναρέτων, καί κατοικία τῶν ποιητῶν καί εὐσεβῶν. Οἱ προὔχοντες καί εὐγενεῖς φοροῦσι σαμαρόγουνες καί πολυτελεῖ ἐνδύματα· ἀφίνοντες δέ τήν ἄκρη τοῦ σαρικίου των νά πέφτῃ ὀλίγον πρός τά κάτω περπατοῦσι σενάμενοι κουνάμενοι. Οἱ τῆς μεσαίας τάξεως φοροῦσι τσόχίνα καυτάνια. Αἱ γυναῖκες φοροῦν τσόχινο φερετζέ καί σόφια χρωματιστά, ἔχουσιν ἐπάνω ἴσιο τό κεφάλι καί δέν φοροῦν κεκρύφαλον, ὅπως αἱ Κωνσταντινουπολίτισσας.

Τό κλίμα αὐτῆς

Ἐπειδή ἡ Ἀδριανούπολις εὐρίσκεται εἰς τό τελευταῖον τρίτον τῆς τετάρτης ζώνης τό κλίμα της εἶνε παρά πολύ εὐχάριστον. Ἀλλά τό καλοκαῖρι της, εἶναι καλοκαῖρι καί ὁ χειμώνας της, παρά πολύ χειμώνας. Ἐνίοτε καί οἱ τρεῖς ποταμοί αὐτῆς παγώνουν. Ὁ χειμώνας της ὁμοιάζει μέ τόν χειμῶνα τῆς Ἐρζερούμ.

Ὀνόματα ἀνδρῶν καί ὀνομαστῶν προσώπων

Σεχμή μπέη, Σηγιαμή μπέη, Κασήμ μπέη, Σεχράπ μπέη, Καϊδάρ μπέη, Μεμιδζάν μπέη, Ρεσούλ ἁγά, ^{Κα. ἁγ. 2 γ. 2} ~~Χουδαβερδῆ ἁγά~~, Σεχσουβάρ ἁγά, Ἀχμέδ ἁγά.

Ἡ Ἀδριπολις ἔχει ἐπὶ εἴδη σίτου γνωστῶν μετ' ὃ ὄνομα δεβέ δισί. Ἀλλὰ τοῦ εἶδους αὐτῆς χωρὶς ἀγανό, τοῦ κηδιδζᾶ καὶ τοῦ μπέη - λερδζέ μονον εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ τὸ Χορράν εὐρίσκεται. Παράγει ἐν ἀφθονίᾳ κουκιᾶ, φακές, φασόλια, καὶ λοιπὰ δημητριακά. Ἔχει ὀλίγα κριθάρια. Τὰ τριαντάφυλλα καὶ τὰ μπουστάνια τῆς εἶνε ἀφθονα.

Φαγώσιμα, ὀπωρικά καὶ ποτά.

Ἐν πρώτοις ἔχει πολλῶν εἰδῶν χαλβάδες μυρωδάτους καὶ εὐγένεστους, ὅμοιοι τῶν ὁποίων δέν εὐρίσκονται εἰς κανέν ἄλλο μέρος. Πρὸς αὐτούς μόνον οἱ χαλβάδες τῆς Βασσόρας τῶν φυλῶν Χαμεβῆ καὶ Κουρεῖση μποροῦν νά παραβληθοῦν. Τὰ διάφορα ψωμοκύδωνα τῆς ἐγγίζουν τὸ καθένα μίαν ὁκά. Τὰ ροδάκινα αὐτῆς καὶ πρὸ πάντων τὰ κρεατώδη ροδάκινά τῆς εἶνε ὀνομαστά. Ἐπίσης εἶνε ὀνομαστος καὶ ὁ ἀπηγορευμένος οἶνος τῆς, τὸν ὁποῖον οἱ φράγγοι ἀγαποῦν ὑπερβολικά. Ἔχει μποζᾶ πηκτό καὶ βυρσινάδα. Ἐπίσης ὀνομαστόν εἶναι καὶ τὸ κυδωνόπαστον αὐτῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε καλύτερον καὶ ἀπὸ τὸ κυδωνόπαστον τῆς Ἀμασείας.

Συσσίτια (Ἰμαρέτια σιτισμοῦ)

Τὸ σπουδαιότερον ἐξ ὅλων εἶνε τὸ Ἰμαρέτι τοῦ Σουλτάν Βαγιαζήτ Βελῆ, τοῦ ὁποῖου ἡ πρὸς τοὺς πτωχοὺς γενναιοδωρία του εἶναι μεγάλη.

Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν κατασκευάζονται ἀμάξια καὶ καθίσματα σκαλιστά. Τὰ δέρματα αὐτῆς εἶνε ἐπίσης ὀνομαστά. Ἐκ τῶν ἐπαγγελματιῶν πλουσιώτεροι εἶνε οἱ βυρσοδέψαι.

Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ λαοῦ

Ἐπειδὴ εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν διαμένουσι πολλοὶ χωρι-

κοί, αὐτοί θέλοντες νά ὁμιλήσωσι γλώσσαν τῆς πόλεως λέγουν ἄλλ' ἄντ' ἄλλων.

Τά μπουστάνια της

Ἔχει ἐν ὅλῳ τρεῖς χιλιάδες (μπουστάνια) περιβόλια μέ δένδρα καί διάφορα προϊόντα. Ἀμπελῶνες τριάκοντα τρεῖς χιλιάδες. Ἐνεκα ὅμως τοῦ σκληροῦ χειμῶνος δέν κάμνει καλά σταφύλια.

Τό θεραπευτήριον Βαγιαζήτ Χάν κεῖται εἰς καταπράσινον χῶρον καί δεξιὰ τῆς ἐξωτερικῆς αὐλῆς τοῦ τέμενους Βαγιαζήτ Χάν. Τό θεραπευτήριον τοῦτο ἔχει ἰατρικὴν σχολήν καί ἰδιαίτερα δωμάτια διὰ τοὺς σπουδαστάς. Ὑπάρχουν ἰατροὶ ἔμπειροι καί σοφοί, οἱ ὅποιοι συζητοῦν μεταξύ των περί τῆς μονοθεϊκῆς θεωρίας τοῦ Διακράτους, τοῦ Ἰπποκράτους, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Γαληνοῦ, τοῦ Φιλικοῦ, τοῦ Πυθαγόρου καί ἔχοντες ὑπ' ὅψιν ὅτι βάσις τῆς σοφίας εἶνε πρῶτον ἡ γνῶσις τῶν θεησκεϊῶν καί δεύτερον ἡ γνῶσις τῶν σωμάτων προσπαθοῦν νά εὕρουν τά φάρμακα πρὸς θεραπείαν τῶν πασχόντων. Εἶνε θεραπευτήριον τό ὅποῖον δέν περιγράφεται οὔτε διὰ τῆς γλώσσης οὔτε διὰ τοῦ καλάμου. Πλὴν ὅμως ἅς ἀναφέρωμεν μερικά ἐν εἴδει σταγόνος ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ. Εἰς τό μέσον τοῦ καταφύτου αὐτοῦ περιβόλου ὑψοῦται λιθόκτιστος θόλος, τοῦ ὁποίου τό ἄνω μέρος εἶνε ἀνοικτόν ὡς παράθυρον λουτροῦ. Εἰς τό ἀνοικτόν τοῦτο μέρος ἐπὶ ἑξ λεπτῶν μαρμαρίνων στύλων στηρίζεται ἐν εἴδει καλύμματος ἄλλος μικρός θολίσκος. Εἰς τήν κορυφήν τοῦ θολίσκου ὁ τεχνίτης τοῦ ἔστησε σημαίαν κατεσκευασμένην ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ χρυ-

σόν. Ἡ σημαία αὐτή περιστρέφεται πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου. Εἶνε ἀξιοθέατος. Ὁ κάτωθι αὐτοῦ μεγάλος θόλος ἔχει ὀκτακῶσίας γωνίας. Ἐσωθεν αὐτοῦ ὑπάρχουν ὀκτώ τόξα. Κάτωθι δὲ ἑκάστου τόξου ὑπάρχει χειμερινόν δωμάτιον. Ἐκαστον τῶν δωματίων ἔχει ἀνά δύο παράθυρα, τῶν ὁποίων τὸ ἓν βλέπει ἔξω πρὸς τοὺς κήπους, τὸ δὲ ἄλλο βλέπει πρὸς τὸν πίδακα καὶ τὴν δεξαμενὴν, πού εὐρίσκονται κάτωθι τοῦ μεγάλου θόλου ἐντὸς τῆς αὐλῆς. Ἐμπροσθεν τῶν ὀκτῶ τούτων χειμερινῶν δωματίων καὶ ἐντὸς τοῦ μεγάλου θόλου ὑπάρχουν ὀκτώ θερινὰ δωμάτια. Ἀπὸ τὰ πέριξ τῆς μεγάλης δεξαμενῆς τῆς εὐρισκομένης κατὰ τὸν μεγάλο θόλον καὶ ἀπὸ στόμια ἀναβλύζει κρυστάλλινο νερό καὶ γεμίζει τὴν δεξαμενὴν, τῆς ὁποίας οἱ πίδακες ἀνατινάσσουσιν αὐτὸ μέχρι τοῦ θόλου. Τὰ δωμάτια τοῦ θεραπευτηρίου τούτου εἶνε πάντοτε γεμάτα ἀπὸ ἀσθενεῖς. Εἰς μερικά δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἀναλόγως τῆς ἀσθενείας ἀνάπτεται κατὰ τὸν χειμῶνα φωτιά εἰς τὰς ἐστίας (τζάκια) οἱ δὲ ἀσθενεῖς καθήμενοι εἰς τὰ κρεβάτια των ἀκουμβώντας εἰς τὰ μεταξὺ μαξιλάρια των βογγοῦν καὶ γρινιάζουν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνοιξεως, ὅποτε εἶνε ἐποχὴ τῆς τρέλλας οἱ ἐρωτοκτυπημένοι τῆς Ἀδριανουπόλεως πληθαίνουν. Εἰσάγονται κατόπιν ἀδείας τοῦ ἱατροδικαστοῦ εἰς τὸ νοσοκομεῖον αὐτό καὶ τοποθετοῦνται εἰς μερικά δωμάτια αὐτοῦ. Κρεμοῦν δὲ εἰς τὸν λαιμόν τῶν τοιούτων τρελλῶν πινακίδας μέ χρυσᾶς ἢ ἀργυρᾶς ἀλυσίδας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναγράφεται ἡ γενεαλογία των. Καὶ τοιουτοτρόπως φυλάσσονται ἐκεῖ καθὼς τὰ λεοντάρια στό κλουβί. Κατὰ τὴν ἀνοιξιν δίδουν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς διάφορα ἄνθη, ὅπως εἶνε τὰ κίτρινα κρινάκια, τὸ γιασεμί, οἱ βιόλες

τά γάρυφαλλα, ὁ βασιλικός, τὰ λείρια, τὰ ζουμπούλια καί μέ-
 τίς μυρωδιές των θεραπεύουν αὐτούς. Ἐνίοτε κατὰ τὴν ἀνοι-
 ξιν οἱ τρελλοὶ σπᾶνουν τέσ ἀλυσίδες των καί θορυβοῦν. Ὁ
 κόσμος τῆς Ἀδριανουπόλεως τρέχει εἰς τοὺς τοίχους τοῦ
 θεραπευτηρίου καί σεργιανίζει. Ἐγὼ τοιοῦτον τί δέν εἶδα.

Ὁ ἀείμνηστος Βαγιαζήτ βαλὴ εἰς τό ἀφιερωτήριον ἔγγρα-
 φόντου ἀνέγραψεν ὅπως διορίζονται δέκα κα καλλίφωνοι τρα-
 γουδισταί καί ὀργανοπαῖκται πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν
 διασκέδασιν τῶν βασάνων των καί ἀνακούφισιν τῶν ψυχοπαθῶν.
 Ἐκ τῶν δέκα τούτων οἱ τρεῖς εἶνε τραγουδισταί, ὁ ἓνας πα-
 παίζει πλαγίσιον, ὁ ἓνας βιολί, ὁ ἓνας σαντοῦρι, ὁ ἓνας
 εἶνε χορευτής, ὁ ἓνας παίξει ἄρπαν καί ὁ ἓνας οὔτι. Τὴν
 ἐβδομάδα ἔρχονται τρεῖς φορές καί παίζουν. Ἐκτός τοῦ
 θεραπευτηρίου τούτου εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν σχεδόν δέν
 ὑπάρχει ἄλλο. Διότι αἱ ἐκ τῶν ἀφιερωμάτων πρόσοδοι αὐ-
 τῶν ἐξηφανίσθησαν. Σήμερον τό νοσοκομεῖον αὐτό λειτουργεῖ.
 Τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν δίδουν ἀναλόγως τῆς ἀσθενείας, τρο-
 φὴν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καί τοὺς ψυχοπαθεῖς. Ἐπίσης μαγει-
 ρεῦν καί δίδουν εἰς αὐτούς κατὰ τὰς συνταγὰς τῶν ἰατρῶν
 πέρδικες, φασιανούς, περιστέρια, τρυγόνια, χῆνες, πάπιες
 ἕως καί ἀηδόνια ἀκόμη. Δύο φορές τὴν ἐβδομάδα ἀνοίγει τό
 φαρμακεῖον διὰ τό κοινόν καί οἱ πάσχοντες ἀπὸ διαφόρους
 ἀσθενείας Ἀδριανουπολίται πέρνουν ἀπὸ αὐτό τὰ χρειαζού-
 μενα φάρμακα. Τὰ βοτανικά ποῦ δίδονται εἶνε ἀφθονώτατα.
 Δέν λογαριάζονται. Ἀνωθι τοῦ νοσοκομείου ὑπάρχει ἀναγε-
 γραμμένος ὁ ἐξῆς ὅρος τοῦ ἀφιερωτήριου. "Ἐάν τις ὑγιής
 λάβῃ ἀπὸ αὐτὰ τὰ φάρμακα καί ἐλάχιστον (ἓνα καράτι) νά στρα-

βωθῇ καί νά ἔχῃ τήν κατάρρα τοῦ Φαραώ καί τοῦ 'Ααράν". Ὁ θεός ν' ἀναπαύσῃ τόν δωρητήν καί ἰδρυτήν αὐτοῦ.

Αἱ λεωφόροι τῆς 'Αδριανουπόλεως

Εἰς τήν 'Αδριανούπολιν ὑπάρχουν ἕξ χιλιάδες ἑκατόν ἑβδομήκοντα παράλληλοι καί κάθετοι κύριοι καί δευτερεύοντες (καλοί καί παρακατιανοί) δημόσιοι δρόμοι. Εἶνε φαρδεῖς καί λιθόστρωτοι (καλδερίμια), ἀπό ὅλους δέ μπορεῖ νά περάσῃ ἅμαξι. Τριακόσιοι ἀπό αὐτοῦς εἶνε λεωφόροι σουλτανικάι, οἱ ὑπόλοιποι εὐρίσκονται εἰς τὰς συνοικίας καί εἶνε ἰδιωτικοί.

Δόξα τῷ Θεῷ τάξεις καί ἀσφάλειαι βασιλεύει εἰς τήν πόλιν αὐτήν καί δέν παρατηροῦνται εἰς τοὺς δρόμους κακοποιοί. Ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἀνοικτή εἰς ὅλους. Ἐδῶ ἐφαρμόζεται τό ρητόν. Εἰς ὅλους τοὺς φίλους εἶνε ἀνοικτή ἅς ἔλθῃ ὅποιος θέλει κι' ἅς φύγῃ ὅποιος θέλει. Τὰς σκοτεινάς νύκτας φυλαττοῦν τήν πόλιν αὐτήν τρεῖς χιλιάδες νυκτοφύλακες. Αὐτοί εἶνε ὡπλισμένοι καί περιφέρονται κρατοῦντες φανάρια. Ἐχουν δέ ἀπό τήν ἐποχὴν τοῦ Γαζῆ Χουδα ~~καὶ~~ ^{καὶ} κίαρ ἱερόν διάταγμα (Χάττ). 'Εάν συναντήσουν ἕκνομον ἄνθρωπον τόν φονεύουν ἐπὶ τόπου. Δέν εὐθύνονται ἀπέναντι τοῦ δικαστοῦ. Τοῦτο εἶνε ἰδιαίτερον προνόμιον τῆς πόλεως ταύτης. Ἐάν μοί ἐπίθετο τό ἐρώτημα "— Αἰ 'Εχμῶ! εἶσαι πράγματι κοσμογυρισμένος καί καί γνωρίζεις πολλά πρόσωπα. Ἀπό ποῦ ὅμως μανθάνεις νά περιγράψῃς τόσον λεπτομερῶς τὰς πόλεις;" Ὁ ταπεινός λέγω. "Ἀπό μικρᾶς μου ἡλικίας ἀγαπῶ τὰς περιηγήσεις. Κατά τό διάστημα τῶν τεσσαράκοντα καί ἑνὸς χρόνων πού περιηγοῦμαι

τὴν θεόσωστον αὐτοκρατορίαν, ἐπαιδὴ συναναστρέφομαι τοὺς δικαστάς, τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἡλικιωμένους καὶ τοὺς πεπειραμένους γέροντας ἐρωτῶ καὶ ἐξακριβῶνω ἀπὸ αὐτῶν καὶ προσέτι προστρέχω εἰς πολλὰ ἄρχεῖα καὶ ἀφιερώματα καὶ κρατῶ σημειώσεις περὶ τῶν χρονολογιῶν τῶν διαφόρων φιλανθρωπικῶν καὶ εὐαγῶν ἱδρυμάτων. Ἐπειδὴ δὲ ἔχω κλίσιν πρὸς αὐτὰ εὐχαριστοῦμαι ἀπὸ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν.”.

Ὁ Δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, ὅταν καθώρισε τὴν τύχην ἐκάστου, ἔνα τι παρηγόρησε αὐτόν 1).

Συμπλήρωσις τῶν γενικῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως

Ἡ Ἀδριανούπολις ἔχει ἀπὸ ὅλης τᾶς πλευρᾶς αὐτῆς ἀφθόνους ἀμπελῶνας καὶ κήπους. Ἐάν ἐξαιρέσωμεν τὰς πόλεις Μπάτσκα καὶ Λάτσκα τοῦ Βιιδινίου, καθὼς καὶ τὴν περιφέρειαν τῆς Βασσόρας καὶ τοῦ Χορράν ἡ περιφέρεια τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶνε ἡ πλέον εὐφορωτάτη. Ἴσως ἡ πόλις τῆς Ἀδριανουπόλεως νὰ ὑπερβῇ αὐτὰς ὡς πρὸς τὰ ὀπωρικά καὶ τὰ λαχανικά.

Ἡ ἀνατολικὴ αὐτῆς πλευρὰ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν μέχρι τοῦ Τσολάκ τσεσμέ εἶνε εὐρεῖα πεδιάς, εὐφορος, καλλιεργημένη καὶ μέ πλουσίαν βλάστησιν. Ἡ νοτιὰ πλευρὰ αὐτῆς πέραν τῶν ποταμῶν Ἄρδα καὶ Μαρίτσα πρὸς τὸ Δεμιρδέσι καὶ τὸ Διδυμότειχον εἶνε γεμάτη ἀπὸ εὐημεροῦντα χωριά καὶ στολισμένη μέ τσιφλίκια πλούσια. Πρὸς δυσμὰς αὐτῆς

1) Εἶνε εἰς δίστιχον γραμμένον. Σ.Μ.

καί ἐκ δεξιῶν καί ἀριστερῶν τῆς Μαρίτσας αἱ εὕρισκόμεναι πεδιάδες μέχρι τῆς διοικήσεως τοῦ Τσερμέν εἶνε στολισμέναι μέ χωρία καί συνοικισμούς μέ ἄφθονον καλλιεργήσιμον γῆν, παράγουν δέ κανσόξυλα καί ξυλοκάρβουνα, γνωστά ὑπό τό ὄνομα βεκερέλ, τὰ ὅποια μεταφέρονται μέ χιλιάδες ἁμάξια εἰς τήν Ἀδριανούπολιν.

Τό κλῖμα καί τό νερό τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶνε ὑπερβολικά εὐχάριστα. Τά μικρά παιδιά τοῦ σχολείου εἶνε εὐφυνέστατα καί εὐγενικώτατα. Πολλά ἐξ αὐτῶν ἀπεστήθισαν διάφορα βιβλία. Αἱ γυναῖκες των δέν ὑστεροῦν εἰς τήν ὁμορφίαν. Εἶνε σοβαραί, τά λόγια των εἶνε μετρημένα καί αἱ πράξεις των ἀρμόζουσαι. Ἄν καί εἰς πόσον μεγάλην πόλιν δέν εἶνε δυνατόν νά λείψουν καί αἱ ὀλοπλάνημένοι (κότς κατοκηνί) καί ἐπαναστάται. Ὁ ἀριθμός οὗτος αὐτῶν ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας χώρας εἶνε ἐλάχιστος. Τά ἀνύπανδρα κορίτσια εἶνε πολύ ἐγκρατῆ, διότι ἐκτός ἀπὸ τὸν πατέρα τους οὔτε ἄλλο πρόσωπον ἀνδρός βλέπουν οὔτε ἀκούουν. Πολλοὶ ξένοι ἄρσαν τὴν πόλιν αὐτὴν καί ἐγκατασταθέντες ἐδῶ ἐσχημάτισαν οἰκογενεῖας. Ὅλοι οἱ προὔχοντες καί ἐξέχοντες εἶνε φιλόξενοι. Ἀγαποῦν τὴν ἀγαθοεργίαν καί εἶνε ἠθικοί, ἐνάρετοι καί εὐσεβεῖς. Ὁ Θεός ἅς τοὺς ἔχη καλὰ. Τὴν σήμερον εἰς τὴν ὀθωμανικὴν χώραν αἱ μεγαλύτεραι πόλεις εἶνε αἱ ἑξῆς: Ἡ Κωνσταντινούπολις ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Σόφια, τό Βελιγράδιον, τό Βιδίνιον, ἡ Μπόσνα Σαράϊ, ἡ Θεσσαλονίκη.

Ἐκτὸς τῆς πόλεως
Μαρίτσα δὲ εἶναι ἡ πρὸς τὸ παλαιόν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἡ
Πρωῦσα ἡ Κωνσταντινούπολις
εἶναι πόλις καὶ εὐνοοφία. Ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Πρωῦσα
ἡ Κωνσταντινούπολις. Τὰ ἄλλα εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Πρωῦσα, ἡ
Μαρίτσα, ἡ Σόφια, ἡ Βελιγράδιον, ἡ Βιδίνιον, ἡ Μπόσνα Σαράϊ, ἡ Θεσσαλονίκη.

θερμά λουτρά καὶ τῆς πόλεως εἰς τοῦ Κοῦμ-καποῦ χορεύουν νεράϊδες τῆς θαλάσσης ¹⁾).

**Κεφάλαιον τῶν προσκυνημάτων τῆς Ἀδριανουπόλεως
δευτέρας πρωτευούσης.**

Πλησίον τοῦ τεμένους Σουλτάν Βαγιαζίτ τὸ ὁποῖον ἐπεσκέφθημεν εὐρίσκεται τὸ μαυσωλεῖον (ὁ τεκεῖς) τοῦ Χαζιρέτι Χασάν Μπαμπᾶ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς μεγάλους ποδηγέτας. Ἀνῆκεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἐτχεμί. Ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω ὅτι ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Μιχάλ εὐρίσκεται ὁ τεκεῖς τοῦ χαζιρέτι Σεφερσάχ, ὅπου καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ. Οὗτος ἦτο τοῦ τάγματος τῶν Μπεκτασί. Ὁ τεκεῖς τῶν παλαιστῶν ἀνήκει εἰς τὸ τάγμα τῶν Κεστεγκιράν. Ἰδρυτὴς αὐτοῦ εἶνε ὁ χαζιρέτι Πιρ Μαχμούδ πῖρ Γιαρογλου. Οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ εἶνε πολὺ εὐσεβεῖς. Εἰς τὸν τεκεῖ αὐτὸν διέμενεν καὶ ὁ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν παλαιστῶν καὶ ἀρχηγὸς αὐτῶν χαζιρέτι Ἐρ Σουλτάν, ὅστις παρουσία τοῦ πατρὸς τοῦ προφητοῦ τῶν Σουλτάν Μεχμέτ Χάν ἐνίκησεν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας τοὺς ἐβδμηκόντα διάλεκτους παλαιστάς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Ἀζεμπαιζάν Οὐζούν Χασάν. Αὐτὸς εἶνε ὁ Ἐρ Σουλτάν, ὅστις ἦτο προγυμναστής τοῦ πεχληβαν Δεμῆρ, ὁ ὁποῖος παρουσία τοῦ Σελίμ Χάν ἐπάλασε μὲ τέσσαρα λεοντάρια προσερχόμενα ἀπὸ τὴν χώραν τοῦ Γεζήτ καὶ τὰ ἔκοψε στὰ δυὸ ὅλα.

Πλησίον τοῦ τεμένους Βεηλέρβεη εὐρίσκεται ὁ τεκεῖς τοῦ Μεσδζήζαδὲ ἐλ σέχ Ἰβραχίμ, ὅπου καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ. Οἱ παραμένοντες ἐκεῖ μοναχοὶ εἶνε λάτραι τῆς θείας ὀραιότητος. Οἱ χαζιρέτι Μουράτ μπαμπᾶ καὶ χαζιρέτι Χηζήρ μπαμπᾶ ἀναπαύονται εἰς λαμπρὸν μαυσωλεῖον κείμενον εἰς παράπλευρον τοῦ λουτροῦ Βεηλέρβεη δρόμον. Τὸ προσκύνημα τοῦ Μουεζίν Σουλτάν εὐρίσκεται μέσα εἰς ἕνα μικρὸν καὶ κομψὸν τεκεῖ κείμενον πλησίον τοῦ τοῖου τοίχου τοῦ Οὕτς Σερεφελή. Τοῦ προσκυνήματος τούτου μὲ τὰ μάτια μου εἶδα χιλιάδες θαύματα. Μεταξὺ ἄλλων εἶνε καὶ τὸ ἐξῆς. Κατὰ μίαν ἱερὰν νύκτα, καθ' ὃν χρόνον ὁ χαζιρέτι Μουεζίν διελάλει τὸν προφήτην Μωάμεθ, σαράντα περίπου ἄπιστοι (κίαφιρ) ἐνῶ παρεφύλαττον εἰς τὴν θύραν τοῦ μιναρέ μὲ σκοπὸν νὰ τὸν φονεύσουν, τόσον ἐνθουσιάστηκαν καὶ ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὴν ἀγγελικὴν φωνήν του, ὥστε καὶ οἱ σαράντα ἡσπάσθησαν τὸν μουσουλμανισμόν. Ἐμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ τεμένους Οὕτς Σερεφελή καὶ εἰς παράλληλον δρόμον αὐτοῦ εὐρίσκεται τὸ προσκύνημα τοῦ χαζιρέτι Ἰσάκ Κιαζουνί. Πλησίον τοῦ Μπάλ καπάν εὐρίσκεται τὸ προσκύνημα τοῦ χαζιρέτι Τοπλοῦ Μπαμπᾶ. Ὁ Ὑψι-

1) Εἶνε εἰς στίχους γραμμένον τὸ ἐγκώμιον. Σ. Μ.

στος ἃς καθαγιασῇ τὸν τάφον του. Ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζει ἡ ἀγορὰ τοῦ Σελὶμ χὰν εὐρίσκεται τὸ προσκύνημα τῶν Ἑσκητῆ μπαμπᾶ καὶ Τελλῆ μπαμπᾶ. Καὶ οἱ δύο εἶνε θαμμένοι εἰς τὸν ἴδιον τάφον. Αὐτοὶ ἦσαν στενοὶ φίλοι. Μίαν ἡμέραν ἐκεῖ ποὺ συνομιλοῦσαν εἶπεν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον. — "Αἴντε ἀδελφέ, πάμε νὰ παραδώσουμε τὰ ἀμανέτια εἰς τὸν νοικοκύρη. Σηκώθηκαν ἀπὸ τὴν Καλλιπόλιν καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἀγκαλιασμένοι καὶ στριφογυρίζοντας ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶνε ὁ τάφος των. Ἐδῶ ἀγκαλιασμένοι ὅπως ἦσαν παρέδωκαν τὸ πνεῦμα. Διὰ νὰ τοὺς θάψουν ἠθέλησαν νὰ τοὺς χωρίσουν. Ἐστάθη ὁμως ἀδύνατον. Καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς ἀφῆκαν νὰ τοὺς θάψουν τὴν ἄλλην ἡμέραν. Τὴν νύκτα ὁμως, ὧ τοῦ θαύματος! Ἀρχισε νὰ πέφτῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ὡς βροχὴ μυρωδάτο χῶμα καὶ ἕως τὸ πρωὶ ἐσκεπάσθησαν. Ἡ εὐωδία τοῦ χώματος ποὺ ἔπεσε τὴν νύκτα ἐκείνην ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἔγινεν αἰσθητὴ εἰς ὅλην τὴν Ἀδριανούπολιν. Τὸ χῶμα δὲ μόνον ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ἔπεσε καὶ ὄχι ἄλλου. Αὐτὸ τὸ ἀξιοσημείωτον γεγονός, ὅταν ἐγένετο γνωστὸν εἰς τὸν Σεῖχουλισλάμ εἶπεν αὐτός· «Αὐτοὶ ἐνεταφιάσθησαν διὰ χειρὸς τοῦ Παντοδυνάμου. Ὡς ἀναπαύσῃν ὅπως εἶνε καὶ εὐρίσκονται».

Τὸ προσκύνημα τῶν Κέντ μπαμπᾶ καὶ Κοῦτ μπαμπᾶ εἶνε μεγάλο προσκύνημα. Τὸ προσκύνημα Ἐλ σείχ χαζιρέτι Ζινδανί εὐρίσκεται ἔμπροσθεν τοῦ ὁμωνύμου πύργου. Αὐτὸς ἦτο πάνσοφος καὶ σουλτανικὸς θεράπων. Τὸ καθ' ἑαυτὸ ὄνομα του ἦτο Ἀπτελ Ρουούφ. Κατάγεται ἀπὸ τὴν κατακάθαρη γενεὰν τοῦ χαζιρέτι Μπαμπᾶ Τζαφέρ, ὅστις εἶνε ἐνταφιασμένος εἰς τὸ Ζινδὰν κούλεσι τῆς Κων)πόλεως. Πλησίον τοῦ μανωλείου τούτου ὑπάρχει νεκροταφεῖον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα προσκύνημα τῶν Τατάρων. Χιλιάδες Τατάρων ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐν Κηζιλ ἀγάτς διαμενόντων Σουλτάνων αὐτῶν, ἐπέδραμον κάποτε ἐναντίον τῆς Ἀδριανουπόλεως διὰ ν' ἀπελευθερώσωσι τὸν φυλακισμένον ἡγεμόνα των. Κατεσφάγησαν ὁμως ὅλοι καὶ μαζί μὲ τὸν ἡγεμόνα των ἐνεταφιάσθησαν εἰς τὸν τόπον ποὺ λέγεται νεκροταφεῖον τῶν Τατάρων. Τὸ προσκύνημα τῶν Μπουλμάν μπαμπᾶ καὶ Γιαταγάν μπαμπᾶ εὐρίσκεται ἐντὸς ἐνὸς μανωλείου κειμένου πλησίον τῶν σφαιρίων. Ὁ Μπουλμάν μπαμπᾶς ἐπαιτῶν ἐν ὀνόματι τοῦ προφήτου Μωάμεθ ἠγόραζε κυνήγια καὶ τὰ ἐπῆγαινε εἰς τὸν Γιαταγάν μπαμπᾶ, ὁ ὅποιος ὠνομάσθη Γιαταγάν (κλινήρης), διότι ἐπὶ σαράντα χρόνια εὐρίσκετο εἰς τὸ κρεβάτι του καὶ δὲν ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ κελλὶ του. Ἀπέθανον ταῦτοχρόνως καὶ οἱ δύο καὶ ἐνεταφιάσθησαν ὁμοῦ εἰς τὸ κελλὶον τοῦ Γιαταγάν. Ἐπειτα εἶνε τὸ προσκύνημα τοῦ Μουμτζοῦ Χασάν μπαμπᾶ. Αὐτὸς ἦτο ἐκ τῶν μοναχῶν τοῦ τάγματος τῶν Μπεκτασιδων. Πλησίον τῆς συνοικίας τῆς Ἑσὲ καδὴν εἶνε τὸ προσκύνημα τοῦ Ἑγλενδζὲ Μπαμπᾶ. Οὗτος εἶχε φίλεις μὲ ἄγρια θηρία καὶ πτηνά. Πολλάκις ἐφάνησαν νὰ πηγαινοέρχωνται πλησίον του ἀπὸ τὰ βουνὰ

ἄγρια ζῶα καὶ χιλιάδες πτηνῶν. Τὸ προσκύνημα Τουτουνσοῦζ Σουλτάν κεῖται εἰς τὸ Ἀγάτς παζαρί. Τὸ σκῆνός του μέχρι σήμερον ἐντὸς τοῦ τάφου του εὐρίσκεται ἀνέπαφον. Κατάκειται δὲ ἐντὸς τοῦ μαυσωλείου ὑπὸ φωτεινὸν θόλον. Ὡνομάσθη Τουτουνσοῦζ μπαμπά (δηλαδή ἄκαπνος) διότι ἔβηνε φαγητὰ χωρὶς φωτιά βάζοντας τὰ καζάνια ἐπάνω στήν πυροστιά. Καὶ τὴν σήμερον εἰς τὸν Τεκὲ αὐτὸν σιτίζονται μὲ νόστιμα φαγητὰ πολλοὶ φτωχοὶ καταγινόμενοι μὲ τὰς προσευχὰς (δηλαδή μοναχοί). Εἶνε περίεργον προσκύνημα τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Προσκύνημα τοῦ σείχ Χαζιρέτι Ἰσμαήλ Μεσοῦδ ἐφένδη. Αὐτὸς εἶνε ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἀνήγγειλαν τὴν πτώσιν τοῦ φρουρίου Ὁστροβον. Μετὰ τὴν ἄλωσιν του ἦλθεν εἰς τὴν Ἀδρ)πολιν καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἀχμέτ Χάν, «Δὲν ἐτοιμάζεσαι διὰ τὴν θυσίαν τοῦ Ἰσμαήλ; — Ὁ Ἀχμέτ Χάν ἠρώτησε. Τί συμβαίνει;» Ὡ τοῦ θαύματος! Τὴν νύκτα ἐκείνην ἀπεβίωσεν ὁ σείχ Ἰσμαήλ. Εἶνε ἐνταφιασμένος εἰς τάφον εὐρισκόμενον ἐπὶ λεωφόρον παρὰ τὸ τέμενος Βαγιαζήτ Χάν. Ἀνωθεν τῆς κυρίας θύρας του εἶνε θραμμένη ἡ χρονολογία του. Τὸ προσκύνημα τῶν Γαζή Ἀρσλάν μπέη, Τουρχάν μπέη καὶ Ὁρὲν μπέη. Αὐτοὶ ἦσαν ἐκ τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ Βαγιαζήτ Χάν. Ἐμαρτύρησαν δὲ κατὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἀκερμάν καὶ τὰ ἱερὰ σκίνη αὐτῶν ὁ Σουλτάν Βαγιαζήτ τὰ μετέφερε μὲ σχεδίας καὶ τὰ ἐνεταφίασεν. Προσκύνημα τοῦ Μεβλανά Φαχρεδδίν ἐλ Ἀτζεμί (τοῦ Πέρσου). Αὐτὸς ἐσπουδάσεν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν Chit. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Γιλδιρὺ Χάν ἐλθὼν εἰς τὴν χώραν τῶν Ρωμαίων ἐγινε μουφτής. Καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς εὐτυχοῦς ἐποχῆς του κάποιος προσεχώρησεν εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Ζινδῆκ καὶ ἤρχισε ν' ἀποπλανᾶ καὶ προσηλυτίζη πολὺν κόσμον. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔφθασε στ' αὐτιά τοῦ χαζιρέτι Φαχρεδδίν Ἀτζεμί. Οὗτος δὲ ἐξέδωκεν ἱερὸν φρετβά καὶ ἐφηρόσθη ἐναντίον τῶν Ζινδῆκ ἡ κατὰ τῶν ἀρνησιθρήσκων διαδικασία. Ὁ Φαχρεδδίν Ἀτζεμί ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ τοῦ Α' καὶ ἐτάφη πλησίον τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἑσκῆ Τζαμί. Προσκύνημα τοῦ σείχ Μουслиχεδδίν Ἀλλαεδδίν. Αὐτὸς κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἀδ)πολιν καὶ εἶνε ἐνταφιασμένος εἰς τὴν Ἀδ)πολιν καὶ εἰς τὸ παρατέμενος τοῦ σείχ Σούδζα. Προσκύνημα τοῦ Μεβλανά Καμπαλῆ ζαδὲ Ἀλῆ Τσελεμπῆ. Αὐτὸς εἶνε ἀπὸ τὴν Κων)πολιν. Ἀπεβίωσεν τῷ 1021. Προσκύνημα τοῦ σείχ Ἀσῆκ δεδὲ Γκιουλσενί. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶνε Μουχαμέτ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Ἀχούρ παρὰ τὴν Ἀδρ)πολιν, ἐμεγάλωσε δὲ ταξιδεύων. Κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Αἰγύπτου εὐρέθη μὲ τὸν Σελίμ Σάχ καὶ ἐκεῖ ἐμυήθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ χαζιρέτι Ἰμβραχίμ Γκιουλσενί. Ὁ Ἰμβραχίμ Γκιουλσενί ἔσκυψε στὸ αὐτὶ τοῦ Ἀσῆκ δεδὲ καὶ ἐφώναξε Χούου. Ὁ δὲ Ἀσῆκ τσελεμπῆς ἠξιώθη τῆς θείας χάριτος καὶ ἐγκαταλείψας τὴν περιουσίαν καὶ τὰ υπάρχοντά του ἤρχισε νὰ περιφέρεται ἀνὰ τὴν Αἰγύπτου ἀσκεπῆς καὶ γυμνόπους. Οὕτω περιφερόμενος συνήνησε κατ' ἐπανάληψιν

τὸν Σελήμ Χάν. Οὐδέποτε ὁμως ἔστρεφε τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τοὺς γνωστούς. Ὁ Σελήμ Χάν ἐμήνυσε τὸν Χαζιρέτι Ἰμβραχίμ Γκιουλσανί νὰ σώσῃ τὸν Ἀσὴκ δεδὲ ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν. Οὗτος δὲ τοῦ ἀπήντησε, νὰ μὴ θίξῃ τὸν Ἀσὴκ δεδὲ τὸν ἔμπλεων ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν θεῖαν χάριν. Θὰ ἔλθῃ ἡ κατάλληλος στιγμή. Ὅταν ἔλθῃ βλέπουμε. Μετὰ ἑπτὰ ἔτη κάποιος σείχ Σαήπ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν σείχ Νιμετουλλάχ συνήντησεν εἰς ἓνα δρόμον τῆς Αἰγύπτου τὸν Ἀσὴκ τσελεμπή καὶ μαθὼν τὰ κατ' αὐτόν, τὸν παρέλαβε καὶ ἔτρεξε πρὸς τὸν Ἰμβραχίμ Γκιουλσανί καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν σώσῃ. Αὐτὸς δὲ καὶ πάλιν τοῦ ἐφώναξε εἰς τὸ αὐτί του Χοῦν. Οὗτος συνῆλθε καὶ ἔλαμπεν ἀπὸ τὸ θεῖον φῶς. Τότε ὁ Ἰμβραχίμ τσελεμπή ἔδωκε εἰς τὸν Ἀσὴκ τσελεμπή ἓνα μάλλινον ἐπενδύτην, ἓνα μικρὸν τάπητα καὶ μίαν σημαίαν καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν Ἀδ)πολιν λέγων εἰς αὐτόν. «Νὰ πᾶς νὰ γίνῃς ἀρχηγὸς τῶν ἐραστῶν τῆς θεῆας χάριτος τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν χώραν τῶν Ρωμαίων». Αὐτὸς παρουσιάσθεις εἰς τὸν Σουλεϊμάν Χάν ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ μετὰ τιμῶν καὶ σεβασμοῦ εἰς τὴν Ἀδ)πολιν. Ἦλθε λοιπὸν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ κελλίον τοῦ Σάχ Μελὲκ πλησίον τῆς μικρᾶς ἀγορᾶς, ὅπου εἴκοσι χιλιάδες πτωχοὶ ἀπεδέχθησαν παρ' αὐτοῦ τὰς ὑποθήκας τοῦ Γκιουλσανί (δηλαδὴ ἐγένοντο ὀπαδοὶ του). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐτάφη πλησίον τοῦ κελλίου του. Προσκύνημα τοῦ σείχ Ἀπδουλ Κερίμ Γκιουλσανί. Πρόκειται περὶ προσώπου τοῦ ὁποίου τὰ θαύματα εἶνε πασίγνωστα. Ἡμερᾶν τινὰ ἐκάλεσε τοὺς ὀπαδούς του καὶ τοὺς εἶπεν. — Ἐτοιμασθῆτε. — Ἀκολούθως μὲ ὄλον τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν του μετέβη εἰς τὸ Οὐλοῦ τζαμί καὶ ἀφοῦ ἔκαμε τὴν προσευχὴν τῆς Παρασκευῆς εἶπεν. «ὦ φίλοι! σᾶς παρακαλῶ νὰ κάμετε πρῶτον τὸ ναμάζι σας, γὰρ μένα καὶ ἔπειτα νὰ πᾶτε στίς δουλειάς σας». Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτὰ ἀνεστένεξε μὲ συγκίνησι. Τὸ πλῆθος ἔκθαμβον εἶδε ὅτι ὁ σείχ Ἀπδουλ Κερίμ παρέδωκε τὸ πνεῦμά του. Ἀμέσως ἔβγαλεν τὸ σκηνὸς του ἔξω ἀπὸ τὸ τζαμί, τὸ ἐπλυναν καὶ τὸν ἐνεταφίασαν παρουσίᾳ χιλιάδων πιστῶν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀρχηγοῦ του Ἀζιζ Ἀσὴκ τσελεμπή. Ὁ Θεὸς ἤς ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Χρονολογία τοῦ θανάτου του εἶνε 992. Κατόπιν ὁ Ἐκμεκτισὴ Ζαδὲ Ἀχμέτ πασᾶς ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ τάφου του ὥραϊον μανσωλεῖον (τεκέ).

Προσκύνημα τοῦ Ἑλ Σεΐχ Ἀχμέτ Σουλτάν. Οὗτος ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ ἐκ τοῦ Σκουτάρως Μαχμουτ ἐφένδη. Ἀνῆκε δὲ εἰς τὸ τάγμα τῶν ἀσκητῶν καὶ ἦτο μυστικιστής. Προσέτι δὲ εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος. Ὅταν ἦτο εἰς τὴν Κ)πολιν ἐπειδὴ εἶχε μεγάλην φιλίαν μὲ τὸν πατέρα μου ἤρχετο μίαν φορὰν τὴν ἑβδομάδα εἰς τὸ σπῆτί μας καὶ παρακολουθοῦσε τὰ μαθήματά μου, ὅταν ἐδιάβαζα τὸ Κοράνιον καὶ τὸν Μολλά Τζαμή. Κατόπιν κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάγρησιν τοῦ Μουσταφᾶ Χάν μετέβη εἰς τὴν Ἀδ)πολιν καὶ ἐτελειοποιήθη πλησίον τοῦ Μαχμουδ ἐφένδη παρὰ τοῦ ὁποίου

ἔλαβε ἄδειαν (δίπλωμα). Εἰς τὴν Ἀδρ)πολιν ἔκτισε τζαμίον καὶ κελλίον. Ἀπέθανε ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἰδίου Σουλτάνου καὶ ἐτάφη εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ τεμένους αὐτοῦ. Εὐχαριστῶ τὸν θεὸν ποῦ μὲ ἀξίωσε νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ. Ὁ Θεὸς ἄς τὸν εὐσπλαχνισθῇ.

Προσκύνημα τοῦ Μεβλανά Τεπεγκιὸς Χαζήρσαχ ἐφένδη. Τόπος γεννήσεως αὐτοῦ εἶνε ἡ Ἀδριανούπολις. Εἶνε ἐνταφιασμένος εἰς τὴν Ἀδρ)πολιν πλησίον τοῦ νεκροταφείου Ταταρλάρ. Ἦτο ὁ σοφώτερος τοῦ αἰῶνος.

Μετὰ τὸν Κεμάλ πασᾶ ζαδὲ Ἀχμεδ ἐφένδη πρῶτος εἰς τὴν σοφίαν ἔρχεται ὁ Μεχμεδ Σαδλοῦ ἐφένδη. Ὅποιος ἄκουε ἔστω καὶ ἓνα μάθημα ἀπ' αὐτὸν ἐχαίρετο καὶ εὐχαριστεῖτο.

Ἐπειδὴ ὁ κύριός μου Μελέκ Ἀχμετ πασᾶ διέμενεν εἰς τὴν Ἀδρ)πολιν μόνον ἐπὶ εἴκοσι ἡμέρας, ἕως οὗτου ἀναρρώση, δι' αὐτὸ τόσα κατώρθωσα νὰ ἐπισκεφθῶ.

Θαυματουργοὶ τόποι τῆς Ἀδρ)πόλεως.

(Εἶνε). Ἡ θέσις τοῦ Χηζήρ εἰς τὸ ὄθλοῦ τζαμί. Τό τέμενος Οὔτς Σερεφελή. Τό τέμενος Βαγιαζιτ βελή. Τὸ μανσωλεῖον τοῦ Γιοκσοῦζ μπαμπᾶ χαζιρετλερί. Τὸ μανσωλεῖον Χηζηρή. Τὸ Σουλεϊμανιέ, τὸ Τὸπ ἀλτή, εἰς τὸ μέσον τοῦ τρούλλου τοῦ Σελιμιέ, τὸ κελλίον τοῦ Κεμάλ πασᾶ ζαδὲ, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ τόπος προφητειῶν. Τὸ μανσωλεῖον τοῦ Σεφερσάχ τὸ ὁποῖον κεῖται εἰς τὸ μέσον τῆς Γεφύρας τοῦ Μιχάλ. Εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς τόπους προσευχήθην ὑπὲρ τῆς υγείας τοῦ αὐθέντου μου Μελέκ Ἀχμετ πασᾶ.

Καὶ ἐκ τοῦ Α' τόμου ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς ἐκδόσεως (1846) μεταφράζομεν τὰ κατωτέρω, ὅπως ἀσυνάρτητα ¹⁾).

Ὁ ἑβδομὸς κτήτωρ τῆς πόλεως Μάκεδιν (Κωνσταντινουπόλεως) ἦτο κοινῇ μαρτυρία ὅλων τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν ὁ Vezendün εἰς τῶν ἐγγόνων τοῦ Yanko Ibu Mádizān, ὅστις, 5052 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀδάμ, ὢν παγκόσμιος μονάρχης, ἐξηνάγκασε ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, νὰ τὸν βοηθήσωσι εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν τῆς Μάκεδιν τὰ ὁποῖα ἐξετείνοντο ἀπὸ τὸ Serai Búrún εἰς Silivri πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρᾶν μέχρι Terkós εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν, ἀπόστασιν ἐννάκωρον (ἐν σελ. 55 ἀναφέρει τὸ αὐτὸ ἔτος διὰ τὴν κτίσιν τῆς ἀγίας Σοφίας).

1) Σελ. 828

Ἀμφότεραι αἱ πόλεις αὐταὶ ἡνοῦντο διὰ ἑπτὰ μακρῶν τειχῶν καὶ ἔχω-
ρίζοντο διὰ ἑπτὰ τάφρων, εὗρους Cubith ἑκατὸν Cubih. Τὰ ἐρείπια τῶν
τειχῶν αὐτῶν, φρουρίων καὶ τάφρων, εἶνε εἰσέτι ὁρατὰ καθ' ὁδὸν ἀπὸ
Silivri εἰς Terkòs. Καὶ τὰ χάνια τεμένη καὶ ἄλλα δημόσια κτίρια εἰς τὰ
χωρία καθ' ὁδὸν ὅπως τὸ Fetehkóï¹⁾, Sazli-koï Arnáud-koï, Kuvuk de-
re²⁾, Azzu d-din-li, Kifehli, Baklali καὶ Turk-esheh-li, ὅλα εἶνε κτισμένα
ἀπὸ πέτρα, ἢ ὁποῖα ἐλήφθη ἀπὸ αὐτὰ τὰ τείχη. Τὰ λείψανα μερικῶν ἀπὸ
τοὺς πύργους τῶν καὶ τῶν ἑπτὰ τάφρων ἐμφανίζονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ...

Ἀπὸ τὴν Προῦσαν ὁ Ὁρχάνης κατεγίνετο εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς
Constantaniyyéh. Ὁ υἱὸς τοῦ Suleïman Bey ἔχων συνοδείαν τῇ ἀδείᾳ
καὶ συμβουλῇ τοῦ Begtash καὶ ἐβδομήκοντα μεγάλων evliyá (ἀγίων), με-
τεσσαράκοντα ἀνδρείους ἄνδρας, ὅπως ὁ Karah Murcaï ὁ Karah Kojah
ὁ Karah Yalavá, Karah Bigha, Karah Sighalah ἐν βραχεῖ τεσσαράκοντα
bahádur (ἡρώων) καλουμένων Karah, διέβησεν τὴν θάλασσαν εἰς σχεδίας
καὶ ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος τοῦ Rûm Bismillah τὴν πολεμικὴν τῶν μωαμε-
θανῶν ἱαχήν. Ἀφοῦ ἐρήμωσαν τὴν χώραν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις
τῆς πόλεως, μίαν Παρασκευὴν κατέκτησαν τὸ κάστρον τοῦ Ip-salà καὶ
ἀφοῦ ἀνέπεμψαν ἐκεῖ τὴν προσεσχὴν τῆς Παρασκευῆς ἐπροχώρησαν μέχρι
τῶν πυλῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως κατακτῆσαντες τὰς Geliboli, Tekirtaghi
(Rodosto) καὶ Silivri (Selymbria) καθ' ὁδόν, καὶ ἐπέστρεψαν νικηφόροι
κατάφοροι ἀπὸ λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους, μετ' ἀπουσίαν ἑπτὰ ἡμερῶν,
εἰς Kapu-taghi τῆς Ἀσιατικῆς παρᾶλις, ὁπόθεν ἐβάδισαν μετ' αὐτὴν
τῶν εἰς Προῦσαν.

1) Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τοιφλίκιον παρὰ τὴν Σηλυβρίαν. Σ. Μ.

2) Ποταμὸς παρὰ τὰς Μέτρας. Σ. Μ.